

Číslo
Nr 4-5

DUBEN-KVĚTEN
APRIL-MAI

1939

STATISTICKÝ ZPRAVODAJ STATISTISCHE NACHRICHTEN

O B S A H :

	Strana		Strana
Obyvatelstvo.			
Změny náboženského vyznání v Praze v roce 1938	69	Zahraniční obchod.	
Přirozená měna obyvatelstva v Ně- mecku roku 1938	70	Zahraniční obchod v únoru 1939	97
Populační situace v Anglii	70	Zahraniční obchod za prvu po- lovici měsíce března 1939	99
Státní populační výbor ve Francii	71		
Přirozená měna městského oby- vatelstva 1938	71		
Vystěhovalectví v roce 1938	73	Cizinecký ruch.	
Statistika a registrace uprchlíků	73	Cizinecký ruch v únoru a březnu 1939	101
Zemědělství.			
Předběžný jarní odhad osevu pro sklizeň v roce 1939	77	Ceny.	
Hospodářské zvířectvo podle stavu z 1. ledna 1939	78	Velkoobchodní ceny v březnu a maloopobchodní ceny v únoru 1939	102
O zásobování Prahy, Brna a Bra- tislavy mlékem	78	Velkoobchodní ceny v dubnu 1939 a maloopobchodní ceny v březnu 1939	103
O sklizni ovoce v roce 1938	80	Obesílání trhů a ceny	104
Průmysl a vnitřní obchod.			
Rekonstrukce hlavních dat sčítání živnostenských závodů pro naše nynější území	82	Práce.	
Vedlejší výdělečné zaměstnání do- máckých dělníků u nás	86	Trh práce	105
Výroba obuvi kožené, látkové, hou- něné a plstěné v roce 1935 a letech 1928—1935	90	Zaměstnanost	106
Vývoj průměrných sazeb za odpra- covanou hodinu v býv. Česko- slovensku v letech 1928—1935	92	Hromadné propouštění dělníků a zastavení továrních závodů v roce 1938	109
Zivnostenská společenstva na ny- nějším území protektorátu Čechy a Morava	95	Mzdy	110
Veřejné finance.			
Národní důchod protektorátu Čechy a Morava	111		
Všeobecná výdělková daň za rok 1936	112		
Různé.			
Léčebný fond veřejných zaměst- nanců	113		
Přihlášené vynálezy a udělené pa- tenty v lednu až dubnu 1939 .	113		
Přehled časopisů a knih.			

Príloha tabulková
Tabellenbeilage

VEŠKERÁ RAZÍTKA
úřední (všech druhů i velikostí)
a kancelář. potřeby la jakosti
vyrábí a státním úřadům
dodává výhradně
Pražská Peterkova razítkařna
a prodejna kancelářských potřeb
v Praze VIII.

Kravaty - Prádlo
A. KRIX

60

Praha II., Jindřišská 21

Z A D Á N O

CHEMIKÁLIE

pro veškerý průmysl
dodává

SPOLEK
PRO CHEMICKOU
A HUTNÍ VÝROBU
Praha II.,
Na Příkopě 10.

51

Sanatorium Dra Borůvky

Ridicí lékař Dr. Císař. Ústav pro choroby chirurgické,
ženské a porody. PRAHA II., LEGEROVA 61, 63.
Telefon 212-37, 379-06 a 332-38.

49

„Brillianť“

TOVÁRNA NA OVOCNÉ KONSERVY
Praha X., Karlova 19.

54

Lyonský dům hedvábí,

Praha I., Železná ul. 3., Praha II., Václavské nám. 2.

Vlněné a hedvábné látky.

VKLADY, zápůjčky, obchodní
úvěry, eskompt
směnek a úctů. Výhodné zápůjčky státním
a veřejným zaměstnancům. - Přes 4.500
členů.

TELEFON 36960.

PRODEJNA české třídní loterie
A. Döllner dříve **J. G. Selig**

Praha I., Na Příkopě 17

telefon č. 20651   Účet u poštovní spořitelny č. 38322

E. ENGELMÜLLER ZAŁOŻENO
MODERNÍ RUKAVICE A KOŽENÉ OBLEKY ROKU 1865

V NEDOSTIŽNÝCH JAKOSTECH

PRAHA II., JUNGMANNOVA 38
PROTI BIO ADRIE   50   TELEFON 239-80

MARIE BŘEŠŤANOVÁ,

jemné dámské prádlo, výbavy pro nevěsty,
krajky atd.

PRAHA II., Národní tř. č. 12.

Telefon číslo 47013.

STATISTICKÝ ZPRAVODAJ

Ročník II.

V Praze 15. května 1939.

Číslo 4-5.

Obyvatelstvo.

Změny náboženského vyznání v Praze v roce 1938.

Loňského roku jsem upozornil v 5. čísle „Statist. zpravodaje“ na význam statistiky změn náboženského vyznání v Praze, kterou statistický úřad hlavního města Prahy začal uveřejňovat od ledna 1935 ve svých „Zprávách“. Ze statistiky té můžeme si činiti nepřímo úsudky o myšlenkových i politických změnách v českém obyvatelstvu.

V roce minulém změn náboženského vyznání v Praze nápadným způsobem přibylo; r. 1937 bylo jich zaznamenáno 6.703, r. 1938 však 9.835, t. j. téměř o polovičku (46,7%) více. Tento vzestup jest způsoben častějším hlášením bezkonfesijních do některé z církví a zejména tím, že mnoho israelitů opustilo svoji náboženskou společnost, dalo se pokřtiti nebo zůstalo bez vyznání; u křesťanských církví zůstaly přestupy celkem na výši roku předcházejícího. Z osob, které náboženskou příslušnost změnily, bylo totiž

	1937	1938
ostatních	4.155	4.047
bezkonfesijních	2.358	3.421
israelitů	190	2.367

Není pochybné, že vzrostlé opouštění bezkonfesijnosti a zejména rozklad náboženské společnosti israelské souvisí s politickými událostmi loňského podzimu a bude pravděpodobně pokračovati také roku letošního.

Z israelitů, kteří jimi býti přestali, zůstalo 1.124, tedy téměř polovička (47,6%) bez vyznání. Z ostatních vstoupilo do církve římskokatolické 821, do starokatolické 122, do českobratrské evang. 110, do československé 76, do německé evang. 33, do pravoslavné 22, do ostatních církví 59. Nápadné jest, že poměrně velmi mnoho israelitů dalo se pokřtiti v církvi starokatolické, která je v Praze jednou z nejméně rozšířených, a že jich poměrně velmi málo vstoupilo do církve československé.

Z bezkonfesijních vstoupilo do církve:

	1937	1938	
římskokatolické	1.491	2.183, více o 46,4%	
československé	649	742, více o 14,3%	
českobratrské evang.	161	314, více o 95,0%	
jinam	57	182, více o 219,3%	
úhrnem	2.358	3.421, více o 45,1%	

I zde je nápadné, že poměrně značný počet bezkonfesijních (62) vstoupil do církve starokatolické a že relativně nejméně přibylo bezkonfesijních, kteří vstoupili do církve československé.

Nově stalo se bezkonfesijními 1.514 osob, kdežto r. 1937 jen 631. Noví bezkonfesijní však jsou z největší části bývalí israelité. Počet těch, kdo opustili některou církev a stali se bezkonfesijními, klesl u všech hlavních církví; u církve římskokatolické s 344 na 281, u československé s 87 na 75, u českobratrské evangelické s 28 na 14.

Kromě bezkonfesijních a israelitů ztrácela přestupy v letech 1935 až 1937 také církev metodistická, uvedená sem po r. 1919 ze Spojených států; odvrat od metodismu trval i v roce 1938, kdy z metodistické církve vystoupilo 63 osob a vstoupilo do ní jen 20.

Přestupy mezi jednotlivými církvemi pohybovaly se loňského roku celkem na úrovni let předcházejících. Necháme-li stranou israelity a bezkonfesijní, jeví se pohyb mezi křesťan. církvemi v r. 1938 takto:

Pohyb mezi křesťanskými církvemi v Praze 1938

Bewegung zwischen den christlichen Kirchen in Prag 1938

církev — Kirche	zisk Gewinn	ztráta Verlust	bilance Bilanz
římskokatol. - röm.-kathol.	1.695	1.710	— 15
českosloven. - tschechoslow.	1.296	1.456	— 160
českobratr. evang. - evang.			
Böhmk. Brüder	468	254	+ 214
německá evang. - deutsch- evang.	46	16	+ 30
metodistická - Methodisten	15	60	— 45
jiné evang. - andere evang.	50	61	— 11
pravoslavná - orthodoxe .	21	31	— 10
starokatolická - altkathol.	17	24	— 7
unitáři - Unierte	17	14	+ 3

Mezi církevními přestupy získává tedy nejvíce církev českobratrská evang. a pak ještě německá evang., ztratila nejvíce církev československá a po ní metodistická. Zdá se, že přitažlivost církve českobratrské evang. je na vzestupu, kdežto bilance přestupů mezi církví římskokatolickou a československou se zhoršila pro československou.

Vezmeme-li zájem i k bezkonfesijním a israelitům, jeví se pro všecky jednotlivé církve a náboženské společnosti bilance přestupů za rok 1938 takto:

Církevní přestupy v Praze v r. 1938

Kirchenübertritte in Prag i. J. 1938

církev	zisk Gewinn	ztráta Verlust	bilance Bilanz
římskokatol. - röm.- kath. Kirche	4.699	1.999	+ 2.700
církev českoslov. - tsche- choslow. Kirche	2.114	1.532	+ 582
bezkonfes. - Konfessions- lose	1.514	3.421	— 1.907
církev českobratr. evang. - evang. Böhmk. Brüderk.	892	268	+ 624
israelité - Israeliten	41	2.367	— 2.226
církev pravoslav. - Orthod.	54	31	+ 23
církev německá evang. - deutsch-evang. Kirche	109	20	+ 89
církev metodist. - Metodist.	20	63	— 43
unitáři - Unierte	49	22	+ 27
církev starokatol. - alt- kathol. Kirche	201	25	+ 176
ostatní - übrige	142	87	+ 55

Výpočet vzájemného poměru mezi přistupy a odstupy může mít smysl jen u těch náboženských společností (incl. bezkonfesijních), které jsou v pražském obyvatelstvu početněji zastoupeny; za takové považujeme ty náboženské společnosti, které v r. 1930 měly více než 25.000 duší. Za rok 1938 vyjdou tato čísla:

Na 100 odstoupilých připadalo přistoupilých:	
u církve řím.-kat.	235,1
u církve českoslov.	138,0
u bezkonfesijních	44,3
u církve českobratrské evang.	332,8
u israelitů	1,4

Podle toho je nepříznivější poměr mezi přistoupilými a odstoupilými u církve českobratrské evang., u církve římskokatolické je pak mnohem příznivější než u církve československé.

A. B.

Prirozená měna obyvatelstva v Německu roku 1938.

Poslední číslo „Wirtschaft und Statistik“ přineslo data o prirozené méně v Německu (bez území sudetského) za poslední čtvrtletí minulého roku a tím i za celý rok. V minulém čísle „Statistického zpravodaje“ uveřejnili jsme statistiku prirozené měny v bývalém Československu a tím i na území nynějšího Protektorátu. Máme tedy možnost srovnati data naše s říšsko-německými.

Na území Protektorátu se udržovala sňatečnost až do září na zvýšené úrovni dvou posledních let, v posledním čtvrtletí pod vlivem událostí politických však silně klesla, takže za celý rok bylo uzavřeno o 4% sňatků méně než v roce předchozím. V Německé říši naopak sňatečnost i loňského roku stoupla; sňatků bylo uzavřeno asi o 24.000 (o 3,4%) více než v roce 1937, ačkoli velký úbytek sňatků za dobu krize před r. 1933 byl do r. 1937 dohoněn a ačkoli do let nejvyšší nuptiality vstupují již velmi slabé ročníky válečné. Obzvláště silně stoupla sňatečnost v bývalém Rakousku, kde ve čtvrtém čtvrtletí minulého roku bylo uzavřeno dokonce téměř 20 sňatků na 1000 obyv., počet před tím nikdy nezaznamenaný. V celé Říši připadalo loňského roku 9,4 sňatků na 1000 obyv., kdežto na území Protektorátu jen 8,3.

Na zvýšení sňatečnosti v Říši má ovšem největší podíl německá politika populační, která sňatkovými půjčkami snaží se usnadnit mladým mužům a ženám uzavření manželství, pokud možno, brzy. R. 1937 došlo půjčky 29,6% novomanželů, v roce minulém již 37,8% (absol. 243.691). Říšský statistický úřad k tomu poznamenává, že toto zvýšení počtu půjček nevede k nežádoucímu uzavírání předčasných sňatků, neboť po zavedení pracovní povinnosti a dvouleté služby branné mohou se muži stěží ženit před dosazením 23. roku věku.

Se zvýšením sňatečnosti stoupla v Německé říši také porodnost, která je od národně-socialistické revoluce na vzestupu. Počet živě narozených vzrostl loňského roku v celé Říši z 1.363.192 na 1.440.879, t. j. o 5,2% a relativní porodnost z 18,8‰ na 19,2‰. Statistický úřad vypočítal, že reprodukční index dělal r. 1937 90,4% a r. 1938 již 94,5%, takže schází ještě 5,5%, aby se udržel populační stav. Nemám nyní možnosti kontrolovat, jak je tento index počítán, zdá se mi, že německý statistický úřad klade si za cíl udržení populačního stavu také v jeho věkovém roz-

vrstvení předválečném, s jeho populační dynamikou. Za předpokladu udržení populace stationérní, odpovídající dosaženému průměrnému věku, by ovšem požadavek udržení populačního stavu byl již splněn.

Na území Protektorátu zvětšil se počet živě narozených ze 100.926 na 105.138, t. j. o 4,2%; tedy o něco méně než v Říši; porodnost stoupla ze 14,4‰ na 15,0‰, a je o 4,2‰ menší než v Německé říši. Naše porodnost nestáčí ani na udržení stationérní populace, tím méně na udržení onoho věkového rozvrstvení, jaké bylo před válkou. Bude nutno zvýšit v Čechách a na Moravě natalitu podstatně, má-li český národ udržeti svůj vývoj na úrovni vzrůstu národa německého. Nynější výše natality českého národa měla by v soutěžení obou národů za následek nutně jeho ústup.

Úmrtnost je v Německé říši nižší než v Protektorátu i následkem příznivého věkového rozvrstvení německého obyvatelstva i následkem vyššího průměrného věku. Na 1000 obyvatelů připadlo loňského roku v Německu 11,9, na území Protektorátu však 13,1‰ úmrtí. Proti roku předcházejícímu se úmrtnost o něco málo zvýšila jak v Protektorátu, tak v Říši, takže vývoj tu šel paralelně; v Protektorátu byl však vzestup úmrtnosti vyšší.

Na území Čech a Moravy zvyšuje celkovou úmrtnost úmrtnost kojenecká. Ta je stále u nás nepriměřeně vysoká. Loňského roku sice se nepatrně zmenšila z 10,21% na 9,97%, ale je o víc než jednu třetinu vyšší než v Německé říši, kde klesla ze 6,6% na 6,1%. Na poli ochrany nejútlejšího života dětského má český národ stále ještě mnoho dohánět pokročilejší národy západní, severní a střední Evropy.

Celkový přebytek narozených zvýšil se v Německé říši (bez území sudetského) ze 478.642 na 545.877, kdežto na území Protektorátu také z 12.084 na 13.524. Prirozený vzrůst činil loňského roku v Německé říši 7,3‰, v Protektorátu také 1,9‰. Nad těmito daty se musí český národ zamyslit především a nasaditi všechny páky, aby v jeho prirozené méně nastal obrat.

A. B.

Populační situace v Anglii.

Nedávno vydal G. F. Cleary, autor knihy „The Menace of British Depopulation“, novou knihu o populačním problému britském pod názvem „Population. Today's question“. Ze závěrečné kapitoly, v níž rekapituluje stručně výsledky svého rozboru různých stránek populačního problému z předcházejících kapitol, citujeme zde toto místo:

„Cistá reprodukční kvota v Anglii a Walesu jest dnes asi o 25% menší, než jest třeba pro udržení přítomného početního stavu obyvatelstva. Aplikace moderních statistických metod ukázala, že, nedojde-li ke znatelnému vzrůstu plodnosti, anglická populace dosáhne svého maxima v nejbližších několika letech a potom začne se zmenšovat. Ubývání bude nejprve pomalé, ale za nějakých 25 let začne rychlý úpadek. Nic, co můžeme učiniti pro zmenšení úmrtnosti, nemůže zabránit úpadku. Může mu být zabráněno toliko vzrůstem plodnosti. Nemůže být dosti silně zdůrazněno, že nespějeme k obyvatelstvu stationárnímu. Kdyby tomu tak bylo, mohlo by se rozumně tvrditi, že není příčiny k nepokoji. Spějeme k rychlému zmenšení početnosti našeho národa, a to je cesta k potrámě.“

Populační otázka jest obzvláště důležitosti pro Britské Společenství (British Commonwealth). Po mnoho let byla naše země plodná jako zdroj pro zlidnění zámořských dominií, zemí to bohatých surovinami, ale chudých obyvatelstvem. Snad nejvýznamnější stránkou populační otázky je to, že britský lid („stock“) v dominiích upadá tak rychle jako v materské zemi. V Australii a na Novém Zélandě, nádherných to zemích, jejichž budoucnost zdála se opravňovat k nejvyšším nadějím, čistá reprodukční kvota je nyní pod kvotou náhradovou a je málo pochybnosti, že-li vůbec jaká, o tom, že totéž platí také pro britský lid v Kanadě a v jižní Africe.

Co budeme dělat? V každém případě měly by se udělati dvě věci. První jest, učiniti všeobecně známými skutečnosti naší situace. Nic není hlouběji zařozeno ve veřejném mínění než to, že čísla nezměstnaných dokazují, že je příliš mnoho lidí v naší zemi a že je to znamením dobrého vlasteneckého míti málo dětí anebo nemít dětí vůbec. Takové představy se udržují i v těch kruzích, kde by se dala čekati větší informovanost. Je všeobecný souhlas mezi těmi, kdo věnují speciellí pozornost populačním problémům, že pokles porodnosti byl způsoben hlavně, ne-li jedině, dobrovolným omezováním rodiny. Je to otázka vůle a vůle je mocně ovlivňována převládajícími dobovými představami. Jednou z těch představ je strach před přeličněním; dokud není rozptýlen, je marno očekávat, že plodnost stoupne postačujícím způsobem, aby předešla rychlému populačnímu úpadku.

Druhá věc, kterou musíme udělati, je důkladné studium populační otázky jako předběžný krok k formulaci populační politiky. Nevíme dosť o tom, jaká opatření by pravděpodobně zvýšila piodnost. Zkušenosti jiných zemí nás nepovzbuzují k tomu, abychom následovali jejich příkladu. V žádné zemi, kromě Německa, vynaložené úsilí nevykazuje zřejmých výsledků; a okolnosti, za kterých stoupila porodnost v Německu od nástupu vlády národních socialistů r. 1933, jsou tak výjimečné, že bylo by problematickým souditi, že to, co tam bylo účinné, bude účinné také jinde. Bylo by neužitečno dáti se do nějaké populační politiky, dokud nemáme dobrý důvod pro víru, že nás doveče, kam chceme jít. Za nynějšího stavu našich vědomostí nemáme žádné takové záruky. Jednou věci však můžeme si býti jisti: formulování účinné populační politiky nebude žádným lehkým úkolem. Zkušenosť ukazuje, že je mnohem snazší porodnost snížiti než ji zvýšiti. Je-li cílem zdvihnouti plodnost národa, shledáme pravděpodobně, že, podle obměněných slov Millových, „malé prostředky nejen nepřináší malých výsledků; nepřináší výsledků vůbec“.

A. B.

Státní populační výbor ve Francii.

U předsednictva ministerské rady francouzské byl zřízen populační výbor („Haut Comité de la Population“), který má připravit a provést program nápravy nynější populační situace francouzské. Úkolem jeho je koordinovati a sledovati opatření jednotlivých ministerstev, jež se týkají vývoje porodnosti, vylidňování venkova, dekoncentrace velkých měst, pobytu a usazování cizinců ve Francii a jejich včlenění do obyvatelstva francouzského. Kromě předsedy vlády jsou ve výboru zástupci interesovaných ministerstev a pět osobností jmenovaných předsedou vlády. Sekretariát tohoto výboru má za úkol centralisovati popu-

lační studie a dokumentaci, a zajistiti spojení s jednotlivými ministerstvy. Zřízení výboru stalo se naléhavým zejména proto, že již po několik posledních let úmrtí jest ve Francii více než porodů, takže francouzský národ jde vstří postupnému vymírání, nedojde-li rychle k obratu v nynějším populačním vývoji, t. j. ke zvýšení porodnosti.

A. B.

Přirozená měna městského obyvatelstva 1938.

Přebytek zemřelých nad živě narozenými, který vyzkazuje naše městské obyvatelstvo již od r. 1934, zmenšil se r. 1938 více než o polovinu, neboť průměrná porodnost stoupala z 10,3 na 10,9. Největší vzestup pozorujeme v oblasti ostravské, kladenské a ve Zlíně, který však jediný má porodnost dostačující (22⁰/00). Všeobecná úmrtnost se nezměnila.

Der Überschuß der Gestorbenen im Vergleich zu den Lebendgeborenen, den unsere Stadtbevölkerung schon seit dem Jahre 1934 ausweist, hat sich im Jahre 1938 um mehr als die Hälfte verringert, denn die durchschnittliche Geburtenhäufigkeit stieg von 10,3 auf 10,9. Die stärkste Zunahme beobachten wir im Ostrauer und Kladnoer Gebiet und in Zlín, welches allein eine genügende Geburtenhäufigkeit (22⁰/00) ausweist. Die allgemeine Sterblichkeit hat sich nicht geändert.

Při předběžném zpracování statistiky přirozené měny obyvatelstva může se z technických důvodů přihlížeti ke zvláštním poměrům městským jen potud, že se odděleně třídí data za obce, které měly při sčítání lidu 1930 více než 10.000 obyvatel. Tímto vymezením nám sice unikají i větší venkovská města, jež tehdy 10.000 obyvatel ještě neměla, jako na př. Roudnice, Slaný, Strakonice, Č. Třebová, Místek a pod., ale za to jest pozorovaný soubor jednolitější, neboť zahrnuje co nejméně obyvatelstva žijícího v poměrech venkovských.

Z nejnovějších dat o přirozené měně obyvatelstva ve městech s více než 10.000 obyvateli, jež byla právě uveřejněna v č. 11. Zpráv SÚS, uvádíme zde především nejdůležitější úhrnná data za území protektorátu v přehledu za posledních 5 let a doplňujeme je daty za úhrn všech ostatních obcí, které zhruba charakterisují poměry venkovské. Ukazují nám zároveň, že dnes se národ fysicky obnovuje už jenom z venkova.

Rok Jahr	Živě narození Lebend- geborene	Zemřeli Ge- storbene	Přebytek živě narozených Überschuss d. Geborenen
-------------	---	----------------------------	---

a) obce s více než 10.000 obyv.

Gemeinden mit 10.000 u. mehr Einw.

1934	22.595	22.428	+ 167
1935	21.827	23.165	- 1.338
1936	22.049	23.523	- 1.474
1937	22.354	24.131	- 1.777
1938	23.996	24.780	- 784
1938 na - auf 1.000	10,89	11,25	- 0,36

b) ostatní obce — die übrigen Gemeinden

1934	87.836	64.746	+ 23.090
1935	82.775	66.710	+ 16.065
1936	79.768	65.651	+ 14.117
1937	78.572	64.711	+ 13.861
1938	81.142	66.834	+ 14.308
1938 na - auf 1.000	17,01	14,01	+ 3,00

V tomto přehledu upoutají nejvíce pozornost data v posledním sloupci, která svědčí o skutečném vymírání našich měst. Od roku 1934, kdy ve všech 40 pozorovaných městech bylo jen o 167 živě narozených více než zemřelých, zvětšoval se rok od roku přebytek zemřelých nad narozenými, až roku 1937 jej převyšil o 1.777, t. j. o 8%. Loňského roku se tento neblahý rozdíl sice snížil na 784, ale to ještě není žádné zlepšení, neboť je tu stále populační deficit. Je tím závažnější, že v těchto 40 městech žije nyní asi třetina našeho obyvatelstva (32%).

Je známo, že na Moravě jsou populační poměry poněkud příznivější nežli v Čechách a skutečně také v úhrnu měst moravských se stále jeví více narozených nežli zemřelých. Jenže tato úhrnná data klamu. Pozorujeme-li je podle jednotlivých měst, odlišuje se jedno velmi nápadně od průměru, a to příznivě. Je to Zlín, jenž stále vykazuje neobyčejně vysoké přebytky živě narozených (roku 1938 dokonce 18‰!). Bez Zlína však jsou i moravská města populačně pasivní, jak ukazuje poslední sloupec následujícího přehledu. Ve městech s více než 10.000 obyvateli činil úhrnný rozdíl živě narozených a zemřelých (Differenz der Geburten und Sterbefälle)

	v Čechách in Böhmen	na Moravě in Mähren	bez Zlína ohne Zlín
1934 . . . . —	675	+ 842	+ 378
1935 . . . . —	1.558	+ 222	- 224
1936 . . . . —	1.799	+ 325	- 82
1937 . . . . —	2.149	+ 372	- 175
1938 . . . . —	1.537	+ 753	+ 95

Na posledním řádku vidíme, že r. 1938 i bez Zlína vykazují moravská města nepatrný přebytek 95 živě narozených. Byl však způsoben opět jen vlivem ryze místním, Mor. Ostravou, kde se loni přirozený přírůstek neobyčejně zvětšil. Kdyby byl zůstal na úrovni z r. 1937, byla by zůstala moravská města bez Zlína nadále bez přebytku narozených. Příklad Zlína i ono náhlé oživení v Ostravě jsou důležité i pro poznání příčin populačního vývoje, takže se k tomu ještě vrátíme.

Rozdíl mezi počtem živě narozených a zemřelých jest jen hrubým ukazatelem přirozené měny obyvatelstva. V naší době spíše zastírá skutečnou situaci, neboť počet zemřelých je poměrně nízký následkem abnormálně silných ročníků středního věku. Proto nás o populační situaci nejlépe informuje porodnost. Upozornili jsme tu již několikrát, že při nejnovější průměrné délce života u nás představuje porodnost 18‰ minimum, při čemž se naše populace může udržeti na nezměněné výši. Vidíme-li tedy na naší první tabulce, že v pozorovaných městech připadalo na 1.000 obyv. jen asi 11 živě narozených, vidíme teprve v pravém světle jejich populační úpadek.

Vidíme tam dále, že dostačující porodnost 18‰ má nyní v českomoravské populaci už jenom její složka ryze venkovská, tedy venkovštější nežli představuje obyvatelstvo v obcích s méně než 10.000 obyvateli, jehož průměrná porodnost činila r. 1938 pouze 17‰. Při tom však má toto venkovské obyvatelstvo pro rozmnožování značně nepříznivější biologické podmínky. V našich městech s více než 10.000 obyvateli tvoří ženy ve věku reprodukčním asi 32% populace, v ostatních obcích pak jen 27%.

V pozorovaných městech se nicméně projevuje jakési zlepšení: oproti předcházejícímu roku naro-

dilo se v nich r. 1938 celkem o 1.642 živých dětí více, t. j. o 7,3%. Je to přírůstek poměrně větší nežli v ostatních obcích převážně venkovských, kde činí jen 3,3%. V poměru k počtu obyvatelů je to však vzestup asi stejný, totiž z 10,3 na 10,9‰ v pozorovaných městech, a z 16,3 na 17,0 v ostatních obcích.

Je možné, že aspoň tento nepatrný vzestup porodnosti se v našich městech udrží; trvá ostatně již druhý rok a zajisté souvisí s oživením hospodářské konjunktury. Svědčí o tom data v těch městech, v nichž se loni projevilo největší zvýšení porodnosti. Radíme je zde podle intenzity tohoto zvýšení připojující porodnost za r. 1938 ve srovnání s průměrem 5 předcházejících let 1933—37 (v závorce), abychom vyloučili náhodné výkyvy: Kročehlavy 14,6 (11,2), Slezská Ostrava 13,7 (10,3), Frýdek 12,6 (9,9), Zlín 22,0 (19,4), Přerov 11,6 (9,4), Mor. Ostrava 10,5 (8,7), Beroun 12,6 (10,9), Třebíč 15,1 (13,8), Kladno 11,5 (10,3).

Znatené zvýšení porodnosti pozorujeme tedy jen ve městech s dobře prosperujícím průmyslem a silnou složkou obyvatelstva dělnického. Potvrzením tohoto poznatku jest následující výčet měst, v nichž se v r. 1938 porodnost aspoň o 1,0 snížila; jsou to tichá města ležící stranou intensivního hospodářského života: Písek 8,4 (11,5), Kroměříž 9,5 (11,0), Jindřichův Hradec 10,8 (11,9), Vysoké Mýto 9,7 (10,8); České Budějovice 8,1 (9,1) se k nim řadí patrně jen z toho důvodu, že data nezahrnují předměstské obce, jichž obyvatelstvo je vždy plodnější než vlastní město. Z téhož důvodu vykazuje na př. Hradec Králové (bez svých předměstí) ze všech pozorovaných měst porodnost nejnižší 8,1 (8,4).

Pozoruhodné je také, jak se loni oproti pětiletému průměru zvýšila porodnost v našich velkéměstech. Kromě Moravské Ostravy se zvýšila, byť jen nepatrně, také v Brně 11,3 (10,6) a v Plzni 9,9 (9,5), naproti tomu v Praze se nezměnila (10,4). A přece měla Praha r. 1937 jistě nemenší konjunkturu než oněch 9 dělnických měst a měla poměrně daleko více manželství se zajištěnou existencí. Nejsou tedy jen nepříznivé hospodářské poměry hlavní příčinou našeho populačního úpadku, ale také nedostatek životní odvahy, vypěstovaný městskou civilisací. Není náhodou, že dostačující porodnost má z našich větších měst jediný Zlín: jeho obyvatelstvo pochází právě z krajů dotčených u nás městskou civilisací nejméně.

Všeobecná úmrtnost se v pozorovaných městech už několik let téměř nemění, jak také vidíme v naší první tabulce. Průměr za pětiletí 1933—37 činil 10,9, za r. 1937 pak 11,1, za r. 1938 opět 11,2‰. Sotva znatelný, ale trvalý vzestup souvisí zajisté s postupujícím stárnutím oněch mimořádně silných středních ročníků, jichž existence laikovi dosud zastírá povážlivý stav naší populace. V Čechách vykazovala pozorovaná města r. 1938 opět o něco vyšší všeobecnou úmrtnost (11,6) nežli na Moravě, 10,6, a to i bez Zlína (10,9), který se již dlouho vyznačuje minimální úmrtností: 4,05 r. 1938 a 4,80 v průměru let 1933—37. Po něm nejpříznivější číslo vykazuje Mor. Ostrava 9,3 (8,6), jinak ve všech ostatních pozorovaných městech činí aspoň 10‰. Nejvyšší všeobecnou úmrtnost vykazují také r. 1938 odlehlá města venkovská, Příbram 18,5, Kutná Hora 18,0, Jičín 15,9, Mělník 14,7, Písek 14,3 na 1000 obyvatel.

Vystěhovalectví v roce 1938.

Emigrace v r. 1938 vykazuje po prvé po řadě let pokles. Vedle příčin hospodářských spolupůsobily naň jistě také příčiny politické.

Die Emigration im J. 1938 weist zum erstenmal nach einer Reihe von Jahren eine Abnahme aus. Neben Ursachen wirtschaftlicher Natur haben dabei gewiß auch politische Einflüsse mitgewirkt.

Vystěhovalectví tohoto roku vykazuje značný úbytek. Snad po prvé od světové války můžeme vedle příčin hospodářských spatřovati v poklesu vystěhovalectví i příčiny politické. Z území bývalé druhé republiky vystěhovalo se v r. 1938 celkem 8.984 osob, kdežto z téhož území za předešlý rok vystěhovalo se do ciziny 11.632 osob. Počet za rok 1937 znamená vrchol předcházejících let (v roce 1936 bylo 6.175 vystěhovalců). Od doby ústupu hospodářské krize přibývalo vystěhovalců a to až včetně do května 1938. Květnová politická krise, od níž již nebylo plného politického klidu, způsobila rychlý pokles vystěhovalců. V květnu odjelo jich ještě 2.338, v červnu již jen 597 a v dalších měsících ještě méně. Jen prosinec znamená opět nepatrný vzrůst na 623.

Tento charakteristický vývoj lze přičíst jen na vrub vystěhovalců do evropských států. Doba předkvětnová nejeví ve srovnání s ostatními měsíci roku ve vystěhovalectví zámořském téměř žádného rozdílu. V květnu jelo do zámoří 462 vystěhovalců, v červnu 417. Nejnižší cifru vykazuje Říjen (258), nejvyšší březen (638). Za to ve vystěhovalectví evropském je neobvyklý rozdíl mezi květnem (1876) a červnem (180), při čemž pokles trval nepretržitě až do října, kdy odjelo jen 30 vystěhovalců do evropských zemí, v listopadu již opět 125, v prosinci 72. Uklidnění po zářijové krizi poskytovalo tedy opět poněkud příznivější půdu pro usídlení v cizích zemích.

Z evropských států jeví největší pokles největší odběratelé naší manuální práce — Francie (s 3.156 v r. 1937 na 1.585 v r. 1938) a Belgie (s 2.255 na 244). Pokles vystěhovalců do Maďarska, Jugoslavie, Rumunska, Nizozemska, SSSR. a Švýcarska pohybuje se v malých absolutních cifrách, takže na celkovou cifru nemá valný vliv. Charakteristický je však vzrůst vystěhovalectví do Německa a to z 1.072 v r. 1937 na 1.676 osob. Souvisí to se silnou poptávkou na pracovním trhu v tomto státě, nikoli s nově vytvořenou politickou situací po září 1938, neboť vzrůst emigrace do Německa vykazovala zvláště první polovinu roku, po září naopak emigrace do Německa nijak nevzrostla. Analogicky jako Německo vykazuje zvýšenou emigraci také bývalé Rakousko, a to z 24 na 42 osoby. Do Německa i do Rakouska se stěhovali převážně příslušníci německé národnosti. Důvody zvýšení emigrace do Rakouska souvisí asi s poptávkou po pracovních silách stejně jako v Německu. Pravděpodobně jiné důvody vedly ke zvýšení vystěhovalectví do Dánska, Švédská, Norska (z 88 na 151) a ostatních evropských zemí (z 39 na 58).

Vystěhovalectví do zámoří mírně stouplo ze 4.425 v r. 1937 na 5.024 v r. 1938. Ze zámořských států vykazuje podstatnější vzrůst zvláště emigrace do Kanady (1.781 lidí místo 1.343 v r. 1937); do Spojených států však vzhledem k zákonné kvotě vystěhovalectví nemohlo stoupout více než ze 2.350 na 2.371. Židé

stěhují se téměř výhradně do zámoří. Z 927 židovských emigrantů jelo do zámoří 902, z toho do U. S. A. 606, do Bolívie 37, do ostatních států méně. Do Palestiny se vystěhovalo 47 osob, celkem o 24 osob více než v roce předešlém.

Stejné politické příčiny jako na vystěhovalectví působily i na reemigraci. Politická nejistota a také opatření cizích vlád, učiněná z politické nejistoty, pudily emigranty zpět. Návrat počal až koncem roku. Kdežto Říjen vykazuje ještě jen 5 reemigrantů, v listopadu jejich počet stoupil již na 383, v prosinci na 899. Velká většina těchto reemigrantů přišla z Francie (v prosinci na př. 743), která vypovídala hromadně cizí příslušníky.

O. M.

Statistika a registrace uprchlíků.

Podle statistiky sestavované Ústavem pro péči o uprchlé při ministerstvu sociální a zdravotní správy uchylilo se od loňského září na území Protektorátu celkem 189.252 osob, opustivších obce připojené k sousedním státům a politických emigrantů. V tomto počtu bylo 166.698 čs. státních příslušníků a 22.554 cizinců. Až dosud se vystěhovalo 10.590 čs. a 9.323 cizích příslušníků. Z čs. příslušníků, kteří zůstali na území Protektorátu, 38.649 osob požádalo o opatření zaměstnání. Této žádosti bylo možno vyhověti v 19.553 případech. Kromě toho 27.723 uprchlíků byly vydány t. zv. podpůrné listy. Nejpotřebnejší z uprchlíků byli ubytováni v hromadných ubytovnách, kde bylo až dosud umístěno 17.862 osob (skutečný stav 1. dubna 1939 byl 8.389). Jak patrno, plní ústav pro péči o uprchlé svůj úkol se zdarem

přes všecky překážky, které se mu staví v cestu.

Laut der vom Institut für Flüchtlingsfürsorge beim Ministerium für soziale und Gesundheitsverwaltung zusammengestellten Statistik flüchteten seit dem vorjährigen September im ganzen 189.252 Personen auf das Gebiet des Protektorats, welche die an Nachbarstaaten angegliederten Gemeinden verließen und der politischen Emigranten. In dieser Zahl waren 166.698 tschechoslowakische Staatsangehörige und 22.554 Fremde. Bis jetzt wanderten 10.590 tschechoslowakische und 9.323 fremde Staatsangehörige aus. Von den auf dem Gebiete des Protektorates verbliebenen Angehörigen, haben 38.649 Personen um Arbeitsbeschaffung angesucht. Dieses Ansuchen konnte in 19.553 Fällen erledigt werden. Außerdem wurden an 27.723 Flüchtlinge sogenannte Unterstützungsscheine ausgegeben. Die am meisten bedürftigen Flüchtlinge wurden im Massenquartieren untergebracht, bis jetzt 17.862 Personen (der tatsächliche Stand vom 1. April 1939 betrug 8.389). Wie zu erkennen ist, erfüllt das Institut für Flüchtlingsfürsorge seine Aufgabe mit Erfolg trotz aller sich entgegenstellenden Schwierigkeiten.

Výnosem ministerstva vnitra z 13. října 1938, č. j. 24.829/38, zavedeno bylo povinné policejní hlášení osob, které po 20. květnu 1938 opustily území připojené k Říši, Polsku nebo Maďarsku a přistěhovaly se na území Čech a Moravy. Ke dni 29. října 1938 bylo zjištěno v Čechách celkem 56.875 přihlášených uprchlíků, na Moravě 25.134, dohromady 82.009.

Výnosem ministerstva vnitra z 21. října 1938 č. j. 87.566/1938 byla zavedena statistika o pohybu obyvatelstva z pohraničního území a evidence těchto osob. Podle prvního hlášení provedeného ve smyslu

totoho výnosu ke dni 7. listopadu 1938 činil celkový počet přihlášených uprchlíků (včetně rodinných příslušníků) 109.763 osob, z nichž 3.827 se vrátilo zpět do obsazeného území, takže toho dne bylo u nás celkem 103.239 uprchlíků. Z nich 7.931 bylo ubytováno v tábore, 95.571 jednotlivě. Podle národnosti bylo mezi nimi nejvíce Čechů (83.040), Němců (11.923) a Židů (6.434), nejméně Poláků (179); příslušníků jiných národností bylo 573. Podle náboženství bylo nejvíce řím. katolíků (49.107), bez vyznání (23.936), israelitů (12.392) a příslušníků čs. církve (8.055), mnohem méně evangelíků (4.187) a jiných (1.368). S hlediska zaměstnání byli mezi uprchlíky nejvíce zastoupeni dělnici (15.867 s 16.777 rodinnými příslušníky), soukromníci (9.187 a 7.413), živnostníci (6.638 a 7.986) a příslušníci svobod. povolání (4.899 a 4.277), nejméně rolníci (jen 469 a 488). Veřejných zaměstnanců (bez zaměstnanců státních) bylo 3.637 s 4.793 rodin. příslušníky.

Tímtož výnosem bylo nařízeno, aby ministerstvu vnitra byl předkládán seznam uprchlíků z obcí, kde je jich více než 50. Tato evidence měla za účel sledovat, po př. regulovat hustotu uprchlíků v jednotlivých krajích a kromě toho měla i zřetel policejné bezpečnostní. Nicméně nedovolovala sledovat jednotlivé osoby jakož i vůbec zřetel hospodářský a sociální. Proto když byl usnesením ministerské rady (vl. nař. 292 Sb. z. a n.) zřízen Ústav pro péči o uprchlíky při ministerstvu sociální a zdravotní správy, bylo prvním jeho úkolem pořídit podrobnou registraci všech osob spadajících pod pravomoc

Ústavu a na jejím základě statistiku, která by zachycovala všechna data osobní, data povahy obecně evidenční, hospodářské a sociální. Za tím účelem byl dne 22. listopadu 1938 vyhláškou ministerstva sociální péče, č. j. A 5.600-22/11, nařízen na základě zmocnění obsaženého v § 4 vládního nařízení dne 11. listopadu 1938, čís. 292 Sb. z. a n. a na základě ustanovení § 11 zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 300 Sb. z. a n. o mimořádných opatřeních, ve znění zákona ze dne 10. července 1933, čís. 125 Sb. z. a n., a jakož i na základě § 1 vládního nařízení ze dne 17. září 1938, čís. 177 Sb. z. a n. v souvislosti s ustanovením § 4 vládního nařízení ze dne 11. listopadu 1938, čís. 292 Sb. z. a n., soupis všech uprchlíků podle stavu z 5. prosince 1938 a povinná evidence všech uprchlíků, kteří se dne 5. prosince nebo později přistěhuji na území Čech a Moravy.*)

Vyplněním samostatných scítacích archů za účelem soupisu byly povinny a) hlavy rodin (zároveň

*) Povinnost hlásit se do evidence postihovala všechny uprchlíky, t. j. každého:

- kdo nejsa čs. státním příslušníkem, bydlí nebo se přistěhuje odkudkoliv na území země České a Moravskoslezské, protože se cítí ohrožen hospodářským nebo politickým útiskem ve svém domovském státě,
- kdo opustil po 20. květnu 1938 nebo ještě opustí území obsazené Německem, Polskem nebo Maďarskem a měl v den 20. května 1938 čs. státní příslušnost, at již příslušel domovským právem do území obsazeného nebo nějšího území čs. státu.

Této povinnosti nepodléhali pouze aktívni státní (nikoli ostatní veřejní) zaměstnanci, učitelé, profesori atd.

Přehled 1.

Počet uprchlíků čs. státní příslušnosti podle stavu dne 5. prosince 1938. Zahl der Flüchtlinge tschechoslowakischer Staatsangehörigkeit nach dem Stande vom 5. Dezember 1938.

Zaměstnání Beschäftigung	Dohromady	Počet uprchlíků — Zahl der Flüchtlinge					
		míničích se vystěhovati — die auszuwandern beabsichtigen	míničich zůstat v Česko-Slovensku — die in der Tschecho-Slowakei zu bleiben beabsichtigen	náležejících k národnosti — Nationalität			
	Zusammen-	češ., slov., rus. tschech., slow., russ.	německé deutsch	jiné andere	češ., slov., rus. tschech., slow., russ.	německé deutsch	jiné andere
Počet osob nehledajících zaměstnání — Zahl der Personen, die keine Arbeit suchen	98.644	1.861	1.926	2.798	86.848	3.206	4.776
Počet osob hledajících zaměstnání — Zahl der Personen, die Arbeit suchen	34.470	1.007	1.659	1.031	28.257	1.263	1.253
Zemědělství, zahradnictví, vinařství, lesnictví, rybářství — Landwirtschaft, Gärtnerei, Weinbau, Forstwirtschaft, Fischerei	2.346	64	83	52	2.060	61	26
Hornictví, kámen — Bergbau, Steine u. Erden .	2.236	48	69	2	2.070	41	6
Sklářství — Glasindustrie	1.235	38	46	8	1.078	58	7
Kovy, elektrotechnika, mechanika, optika Metallind., Elektrotechnik, Mechanik, Optik .	2.490	88	200	24	2.052	106	20
Dřevařství, řezbářství — Holz- u. Drechslerind., Huděbní nástroje, hračky — Musikindustrie, Spielwaren	723	24	71	5	583	36	4
Stavební živnosti — Baugewerbe	56	—	16	1	12	23	4
Chemický průmysl — Chemische Industrie	1.638	57	109	5	1.382	73	12
Potraviny, poživatiny — Nahrungs- u. Genußmittel	191	5	10	8	146	11	11
Kůže, srst, peří — Hämte, Felle, Federn	939	36	42	24	764	32	41
Prádelny, textilie — Spinnereien, Textilind.	227	5	10	17	173	6	16
Oděvnictví, obuvnictví, rukavičkářství, kravářství — Bekleidungs-, Schuhind., Handschuhe u. Krawattenherzeugung	1.310	20	167	25	958	123	17
Papírnictví, knihařství — Papierind., Buchbinderei	2.127	34	97	91	1.714	102	89
Grafické živnosti — Graphische Gewerbe	186	4	13	6	153	10	—
Obchod a doprava — Handel und Verkehr	135	7	11	4	102	7	4
Hostinství, lázně a pod. — Gastwirtschaft, Bäder u. ä.	2.631	111	86	215	1.874	59	286
Domácí služby — Häusliche Dienste	526	19	15	11	450	6	25
Cistění, zdravotnictví — Reinigungsgewerbe, Sanitätsdienst	1.371	26	47	34	1.174	62	28
Umění a sport — Kunst u. Sport	669	19	33	15	562	28	12
Vyšší služby — Höhere Dienste:							
a) kancelář, obchod — Büro, Handel	2.997	134	163	215	2.175	109	201
b) technikové — techn. Dienst	183	10	9	8	141	7	8
c) svobodná povolání — freie Berufe	2.415	77	58	145	1.944	59	132
Nekvalifikovaní, bez povolání — Nicht qualifizierte, ohne Beruf	6.995	162	269	96	5.975	214	279
Učňové — Lehrlinge	685	11	21	8	615	21	9

měly připojiti i data týkající se příslušníků rodiny a vyplnit pro každého z nich zvláštní vložku), b) osoby, žijící odloučeně od hlavy své rodiny.

Archy byly vydávány ve dnech od 28. listopadu do 12. hodiny polední dne 3. prosince 1938.

V obcích do 2.000 obyvatel byl v této době každý uprchlík, jehož se sčítání týká, povinen vyzvednouti si tyto archy na obecním, resp. městském úřadě svého bydliště. V obcích nad 2.000 obyvatel byli majitelé domů (jejich zákonné zástupci), v jejichž domech bydlí osoby sčítáním povinné, povinni v těchto dnech vyzvednouti potřebný počet sčítacích archů na obecním (městském, policejném) úřadě. Vyplněné sčítací archy musily být odevzdány bezpodmínečně dne 5. prosince 1938. Po tomto dni mohly být přijaty sčítací archy jen tehdy, prokázal-li uprchlík, usazený na území země České a Moravskoslezské před tím dnem, že tak nemohl dříve učiniti pro nemoc nebo jiné nepřekonatelné překážky. Vyplněné sčítací archy odevzdával v obcích do 2.000 obyvatel každý uprchlík sám na obecním (městském) úřadě svého bydliště, v obcích nad 2.000 obyvatel majitel domu (jeho zákonné zástupce).

Za řádné splnění přihlášení k soupisu resp. hlášení změn odpovídá bez újmy trestnosti jiných osob spolupůsobících při sčítání především ten, kdo byl povinen vyplnit samostatný sčítací arch. Porušení nařízení vydaných touto vyhláškou bylo stíháno politickým úřadem I. stolice pokutou do 10.000 K nebo vězením do 1 měsíce nebo obojím podle § 13 zákona ze dne 14. dubna 1920, čís. 300 Sb. z. a n.

Sčítací archy zjišťovaly tato data: A. osobní a sociální, B. bližší data o bydlišti nynějším i budoucím, C. data o zaměstnání. K jednotlivým otázkám, jichž bylo celkem 33, byl připojen podrobný návod. Obsah byl určen poradou vedoucích úředníků Ústavu, znalců péče o uprchlíky, zástupce zprostředkovatele práce a Státního úřadu statistického. Soupisem byly pověřeny okresní a státní policejní úřady, jimž byli přiděleni ještě evakuovaní zaměstnanci ministerstva vnitra a podřízených politických úřadů a jednak dalo ministerstvo školství a národní osvěty volno učitelům pro funkci sčítacích komisařů. Těmto úřadům a osobám byly dány potřebné instrukce. Vyhláška byla vyvěšena ve městech větších než 20.000 obyvatel ve všech domech, jinak na místech obvyklých, soupis oznamován v tisku a rozhlasu. Po skončeném soupisu byly okresními úřady pořízeny pro každou osobu tři kartotékové lístky (štítky), z nichž dva byly určeny pro centrální registraci Ústavu pro péči o uprchlíky a jeden pro evidenci okresního úřadu. Kartotékové listy byly v rohu označeny podle toho, 1. míni-li se sčítaný vystěhovat či nikoliv, 2. podle národnosti české, slovenské, ruštiny, německé a jiné, 3. podle toho, zda hledá zaměstnání či nikoliv a 4. podle tříd povolání. Při tom byli odděleni býv. čs. státní příslušníci a cizí státní příslušníci.

Výsledky soupisu z Čech a Moravy — rozvedeme-li podle povolání jen čs. státní příslušníky, hledající zaměstnání — jsou uvedeny v přehledu 1.

Obdobné rozvrstvení cizích státních příslušníků emigrantů vidíme v přehledu 2.

Přehled 2.

Počet uprchlíků cizí státní příslušnosti podle stavu dne 5. prosince 1938. Zahl der Flüchtlinge fremder Staatsangehörigkeit nach dem Stande vom 5. Dezember 1938.

Zaměstnání Beschäftigung	Dohromady Zusammen	Počet uprchlíků — Zahl der Flüchtlinge								
		méněch žùstati v Česko-Slovensku — die auszuwandern beabsichtigen	méněch žùstati v Česko-Slovensku — die in der Tschecho-Slowakei zu bleiben beabsichtigen	náležejících k národnosti — Nationalität	čes., slov., rus. tschech., slow., russ.	německé deutsch	jiné andere	čes., slov., rus. tschech., slow., russ.	německé deutsch	jiné andere
Počet osob nehledajících zaměstnání — Zahl der Personen, die keine Arbeit suchen	14.373	276	1.907	3.149	3.053	900	5.088			
Počet osob hledajících zaměstnání — Zahl der Personen, die Arbeit suchen	5.181	103	1.698	1.273	536	326	1.245			
Zemědělství, zahradnictví, vinařství, lesnictví, rybářství — Landwirtschaft, Gärtnerei, Weinbau, Forstwirtschaft, Fischerei	246	8	34	53	34	8	109			
Hornictví, kámen — Bergbau, Steine u. Erden	37	—	17	8	2	2	8			
Sklářství — Glasindustrie	33	6	15	3	6	2	1			
Kovy, elektrotechnika, mechanika, optika	329	2	167	83	25	20	32			
Metallind., Elektrotechnik, Mechanik, Optik	53	—	25	12	9	1	6			
Drevářství, řezbářství — Holz- u. Drechslerind.										
Hudební nástroje, hračky — Musikindustrie, Spielwaren	6	—	3	—	—	2	1			
Stavební závodiště — Baugewerbe	129	—	68	19	8	11	23			
Chemický průmysl — Chemische Industrie	58	—	16	25	1	4	12			
Potraviny, požívatinys — Nahrungs- u. Genußmittel	64	3	22	23	6	2	8			
Kůže, srst, perý — Hämte, Felle, Federn	58	—	17	31	1	1	8			
Prádelny, textile — Spinnereien, Textilind.	69	2	34	18	3	4	8			
Oděvnictví, obuvnictví, rukavičkářství, kravářství — Bekleidungs-, Schuhind., Hand-schuh- u. Krawattenerzeugung	312	9	107	105	30	21	40			
Papírnictví, kníharství — Papierind., Buchbinderei	12	—	5	—	3	2	2			
Grafické živnosti — Graphische Gewerbe	34	1	21	2	1	4	5			
Obchod a doprava — Handel und Verkehr	667	15	183	270	30	49	120			
Hostinství, lázně a pod. — Gastwirtschaft, Bäder u. ä.	48	1	17	19	6	1	4			
Domácí služby — Häusliche Dienste	101	7	26	12	31	6	19			
Cištění, zdravotnictví — Reinigungsgewerbe										
Sanitářství	65	3	18	22	6	9	7			
Umění a sport — Kunst u. Sport	140	2	58	39	7	8	26			
Výšší služby — Höhere Dienste:										
a) kancelář, obchod — Büro, Handel	563	16	194	199	44	27	83			
b) technické — techn. Dienst	96	—	23	24	3	3	43			
c) svobodná povolání — freie Berufe	614	8	147	146	26	31	256			
Nekvalifikovaní, bez povolání — Nicht qualifizierte, ohne Beruf	1.409	19	474	152	246	107	411			
Učňové — Lehrlinge	38	1	7	8	8	1	13			

Na základě tohoto soupisu a pořízených kartoték byla pak dále vedena registrace i statistika uprchlíků. Okresní úřady postupovaly si vzájemně štítky stěhujících se uprchlíků, poznamenávaly na štítcích všechny změny v údajích dříve uvedených a hlásily je rovněž Ústavu. Tak měly okr. úřady jednak evidenci uprchlíků v okrese pro potřeby povahy policejní, jednak mohly přímo obsazovat uvolněná místa, po příp. řídit ustavování pracovních útvarů a přidělování na práce zemědělské. Ústav pro péči o uprchlíky rozdělil kartotékové listky na čs. státní občany a cizí státní občany, dále na muže a ženy. Jednu kartotéku všech těchto čtyř skupin založil abecedně a druhou podle věcných hledisek, t. j. rozdělil štítky podle toho, míní-li se vystěhovatí či ne, podle národnosti a zaměstnání. Uvnitř těchto oddílů pak je seřadil rovněž abecedně. Abecední kartotéka byla opravována podle hlášených změn a obě doplnovány nové došlymi kartotékovými listy, které reprezentovaly nové uprchlíky. Kartotéka zachycovala tudíž celkové počty osob, které na území Čech a Moravy přišly, jejich hospodářské a sociální poměry.

Vedení statistik o aktuálním stavu bylo svěřeno okresním úřadům, při nichž byla zřízena zvláštní oddělení pro péči o uprchlíky, jež soustředují veškerou péči o uprchlíky v okrese. Nebylo možno přenést tuto povinnost na zprostředkovatelny práce, neboť u nich se hlásí jen podporovaní uprchlíci, ale je i mnoho nezaměstnaných a nepodporovaných uprchlíků, a kromě toho by vůbec uniklo hledisko existenční, otázka úbytku a přírůstku uprchlíků vůbec. Tím méně by mohla jiná instituce, jež by neměla k disposici registrační materiál, převzít tento nesnadný úkol, u něhož je tak rychlá a mnohosměrná fluktuace. Okresní úřady hlásily k 1. dubnu 1939 tento aktuální stav:

Celkový počet uprchlíků byl 169.333, z čehož bylo 155.702 osob čs. státní příslušnosti, 10.106 cizích státních příslušníků a 3.125 osob bez státní příslušnosti. Mezi československými příslušníky bylo 64.951 mužů, 59.980 žen a 13.273 dětí do 14 let. Podle národnosti bylo mezi nimi 141.996 Čechů, 711 Slováků, 270 Rušínů, 5.871 Němců, 6.273 Židů, 126 Poláků a 407 příslušníků jiných národností. Podle náboženství dělili se uprchlíci takto: 84.102 řím. katolíků, 6.857 evangelíků, 18.303 příslušníků čs. církve, 13.335 israelitů, 30.701 osob bez vyznání a 2.076 příslušníků jiných církví.

Podle zaměstnání bylo mezi uprchlíky čs. státní příslušnosti:

Povolání uprchlíků čs. státních příslušníků

Beruf der Flüchtlinge tschl. Staatsangehörigkeit

	Celkem Insgesamt	z toho neza- městnaných davon	Arbeitslose	rod. příslušníků nezávislosti Arbeitslose Familiens- angehörige
soukr. zaměstnanců ve vyšších službách — Privatangestellte in höheren Diensten	9.906	1.645	3.006	
obchodníků — Kaufleute	4.329	1.528	3.226	
ostatních živnostníků (z oborů živ- nosti výrobnict. t. j. bez obchodu) — sonstige Gewerbetreibende (der Produktionsgewerbe, d. i. ohne Handel)	5.756	2.035	4.345	
rolníků — Landwirte	1.278	835	2.045	
příslušníků svobodných povolání — Angehörige freier Berufe	4.698	918	2.224	
dělníků — Arbeiter	32.372	9.700	16.791	
soukromníků — Privatisten	14.679	—	—	
ostatních — sonstige	7.698	2.432	3.261	

Z celkového počtu uprchlíků čs. státní příslušnosti bylo ubytováno jednotlivě 147.613, hromadně 8.389 (z nich bylo 3.917 mužů, 2.512 žen, 1.960 dětí do 14 let).

Z uprchlíků, kteří měli dne 6. prosince 1938 československou státní příslušnost, hledalo 1. dubna 1939 zaměstnání celkem 19.093 osob, a to:

	Jako samostatní podnikatelé a živ- nosti — Als selbst- ständige Unter- nehmer und Gewerbetreibende	V námezdním po- vahu — Im Lohn- verhältnis
Flüchtlinge tschl. Staatsange- hörigkeit im Fachgebiet		
Zemědělství, zahradnictví, lesnictví, ry- bářství, vinařství — Landwirtschaft, Gärtnerei, Forstwirtschaft, Fischerei, Weinbau	633	833
Hornictví, kámen — Bergbau, Steine u. Erden	44	1.593
Sklářství — Glasindustrie	63	505
Kovy, elektrotechnika, mechanika, optika — Metallindustrie, Elektrotechnik, Mechanik, Optik	255	1.025
Drevářství, rezábářství — Holz- u. Drechs- lerindustrie	61	348
Hudební nástroje, hráčky — Musikindu- strie, Spielwaren	17	52
Stavební živnosti — Baugewerbe	87	858
Chemický průmysl — Chemische Industri- Potraviny, poživatiny — Nahrungs- und Genußmittel	47	126
Kůvy, srst, peří — Häute, Federn	232	385
Přádelny, textilie — Spinnereien, Textil- industrie	94	131
Oděvnictví, obuvnictví, rukavičkářství, kravatářství — Bekleidungs-, Schuh- ind., Handschuh- u. Krawattenerz.	76	666
Papířnictví, knihařství — Papierindustrie, Buchbinderei	243	668
Grafické živnosti — Graphische Gewerbe	56	76
Obchod a doprava — Handel u. Verkehr	85	808
Hostinství, lázně a pod. — Gastwirt- schaft, Bäder u. a. .	252	197
Domácí služby — Häusliche Dienste	—	883
Čistění, zdravotnictví — Reinigungsge- werbe, Sanitätsdienst	49	167
Umění a sport — Kunst u. Sport	18	50
Výšší služby — Höhere Dienste:	233	369
a) kancelář, obchod — Büro, Handel	57	973
b) technické — techn. Dienst	39	183
c) svobodná povolání — freie Berufe	370	571
Ostatní — Übrige:		
Nekvalifikovaní, bez povolání — Nicht- qualifizierte, ohne Beruf	—	3.156
Učňové — Lehrlinge	—	452
	4.096	14.997

Podle národnosti bylo z těchto nezaměstnaných 16.653 osob národnosti české, 1.533 národnosti německé, 1.065 jiné.

Ve srovnání s maximálním výkazem*) všech osob z připojených území docházíme k následujícím zajímavým výsledkům. Na území dnešního protektoraátu Čech a Moravy se uchýlilo celkem 189.252 z obcí připojených podle usnesení mnichovské dohody k Ríši, Polsku a Maďarsku včetně emigrantů z cizích států. Dne 1. dubna 1939 jich bylo na území Protektorátu totliko 169.333, z čehož plyně, že se vystěhovalo 19.919 osob (ostatní vystěhovalci — neuprchlíci — nejsou v tomto počtu ovšem uvedeni). Z celkového počtu všech uprchlíků bylo 166.698 bývalých čs. státních příslušníků a z nich se vystěhovalo 10.590. Z cizích státních příslušníků, jichž bylo celkem 22.554, se vystěhovalo 9.323. Cizích státních příslušníků se týkala péče Ústavu jen po stránce vystěhovalecké. Bývalých čs. státních příslušníků se týká péče Ústavu po stránce sociálně-charitativní a hospodářské. Z těch, kteří se nevystěhovali, bylo celkem 38.649 osob, které žádaly o zařazení do hospodářského procesu na území Čech a Moravy (jednak jako samostatní podnikatelé,

*) Tento maximální stav zachycuje kartotéka při ústavě.

jednak jako sily námezdní). Takovýchto osob je dnes registrováno jen 19.093, z čehož plyne, že 19.553 se podařilo Ústavu a jeho orgánům zařaditi do zaměstnání. Dne 1. března bylo hlášeno celkem 24.387 uprchlíků hledajících zaměstnání, takže za měsíc března byl zaznamenán pokles 5.294 osob. Na uprchlících, kteří jsou ještě dnes nezaměstnaní, je existenčně závislo 35.902 jejich rodinných příslušníků. Z uprchlíků musilo celkem 27.723 hlav rodin žádati veřejné instituce o podpory a byly jim vydány t. zv. podpůrné listy. Do 1. dubna 1939 však jich mohlo býti 5.094 odebráno, takže je jich v platnosti 22.629. Na těchto osobách je závislý asi stejný počet jejich rodinných příslušníků. Tyto osoby, jež se musily na úrady obrátiti o sociálně-charitativní pomoc, ovšem nepotřebovaly všechny podpor trvalých. Nejvíce potřební byli ti, kteří byli ubytováni v hromadných ubytovnách, kde byli odkázáni zcela na sociální péči státní a dobrovolných sociálně-charitativních

organisací, jež s Ústavem spolupracovaly. Celkem bylo v hromadných ubytovnách umístěno 17.862 osob. Skutečný stav byl v prosinci 1938 13.763 osob, 1. března 10.060, 1. dubna 8.389. Z těchto osob bylo před zábořem výdělečně činno asi 3.461, které bude možno v dohledné době umístiti a ubytovny většinou likvidovati.

Kromě toho, že registrace umožňuje toto statistické sledování vývoje péče o uprchlíky, bylo možno sděliti nejrůznějším tazatelům na 9.000 adres hledaných uprchlíků, na 8.000 uprchlíků bylo podle kartotéky doporučeno do zaměstnání, a bylo vydáno na 20.000 uprchlických potvrzení, jež jsou potřeba především pro vystěhování. Registraci oddělení musilo zpracovati pak přes 45.000 hlášení změn.

Z tohoto přehledu lze konstatovati, že Ústav pro péči o uprchlíky za pomoci svých spolupracovníků plní svůj úkol rychle, přes četné překážky, jež se mu postavily v cestu.

Dr. J. Š.

Zemědělství.

Předběžný jarní odhad osevu pro sklizeň v roce 1939.

Podle předběžného odhadu osevu hlavních plodin pro sklizeň v roce 1939 poklesla mírně plocha osevu chlebovin — pšenice o 0,5%, žita o 2,1%. Z vyšetřovaných plodin vykazuje pozoruhodné rozmnožení plochy — o 16,0% len. Změny zjištěné u ostatních plodin jsou málo signifikantní.

Nach der vorläufigen Ernteschätzung der wichtigsten Hauptfruchtgattungen für d. J. 1939 ist die Anbaufläche der Getreideartenmäßig gesunken — Weizen um 0,5%, Roggen um 2,1%. Von den erhobenen Fruchtgattungen weist Flachs eine bemerkenswerte Flächenzunahme um 16,0% aus. Die bei den übrigen Fruchtgattungen festgestellten Veränderungen sind wenig charakteristisch.

V následujícím přehledu uveřejňujeme výsledky předběžného odhadu ve srovnání s definitivními daty

rátu ubylo ploch ozimé pšenice 1,8%, ploch ozimého žita 2,2% a ploch ozimého ječmene 4,0%.

Jarní obilí těchto druhů vesměs se selo na větších plochách nežli loni. Vzestup u pšenice jarní činí 24,8%, u žita 7,8% a u ječmene jarního 1,1%. Toto rozmnožení osevu jarního obilí nevyrovna však ani u pšenice, ani u žita omezení celkové osevní plochy. Pšenice ozimé i jarní dohromady je oseto méně o 0,5% a žita ozimého i jarního o 2,1%.

Jako pendant mírné tendenze k rozmnožení plochy jarního ječmene zjišťujeme z předběžných dat o osevu mírnou tendenci k omezení plochy ovsa (o 1,1%). Z ostatních plodin vykazuje značné rozmnožení plocha osevu lnu, o kteréžto plodině, jejíž osev nebyl ještě ukončen, zjistíme v definitivních da-

Plodiny Gattungen	Plochy osevu — Anbauflächen						+ (-) proti gegenüber 1938	
	Čechy Böhmen		Morava a Slezsko Mähren und Schlesien		Uhrnem Zusammen			
	1939	1938	1939	1938	1939	1938		
Pšenice ozimá — Winterweizen	240.422	246.572	107.899	108.223	348.321	354.795	— 2,5 — 0,3 — 1,8	
» jarní — Sommerweizen	14.970	11.085	8.289	7.551	23.259	18.636	+ 35,0 + 9,8 + 24,8	
» dohromady — Weizen zusammen	255.392	257.657	116.188	115.774	371.580	373.431	— 0,9 + 0,4 — 0,5	
Žito ozimé — Winterroggen	340.329	350.086	144.323	145.288	484.652	495.374	— 2,8 — 0,7 — 2,2	
» jarní — Sommerroggen	1.526	1.365	1.255	1.215	2.781	2.580	+ 11,8 + 3,3 + 7,8	
» dohromady — Roggen zusammen	341.855	351.451	145.578	146.503	487.433	497.954	— 2,7 — 0,6 — 2,1	
Ječmen ozimý — Wintergerste	3.611	3.793	859	862	4.470	4.655	— 4,8 — 0,3 — 4,0	
» jarní — Sommegerste	152.514	148.924	103.786	104.540	256.300	253.464	+ 2,4 — 0,7 + 1,1	
» dohromady — Gerste zusammen	156.125	152.717	104.645	105.402	260.770	258.119	+ 2,2 — 0,7 + 1,0	
Oves — Hafer	246.546	248.943	115.269	116.766	361.815	365.709	— 1,0 — 1,3 — 1,1	
Sourež — Halbfрут	148	146	3.525	3.488	3.673	3.634	+ 1,4 + 1,1 + 1,1	
Kukuřice — Mais	1.651	1.452	7.580	7.432	9.231	8.884	+ 13,7 + 2,0 + 3,9	
Repka a řepice — Raps und Rübsen	2.973	3.166	769	771	3.742	3.937	— 6,1 — 0,3 — 5,0	
Len — Flachs	3.045	2.580	1.481	1.322	4.526	3.902	+ 18,0 + 12,0 + 16,0	
Konopí — Hanf	—	—	61	61	61	61	— 0,0 0,0	
Cukrovka — Zuckerrüben	71.376	70.896	45.393	45.256	116.769	116.152	+ 0,7 + 0,3 + 0,5	
Brambory rané — Frühkartoffeln	10.165	9.890	5.901	5.779	16.066	15.669	+ 2,8 + 2,1 + 2,5	
» pozdní — Spätkartoffeln	212.421	209.925	122.636	122.362	335.107	332.287	+ 1,2 + 0,3 + 0,8	
» dohromady — Kartoffeln zusammen	222.586	219.815	128.587	128.141	351.173	347.956	+ 1,3 + 0,3 + 0,9	

o osevu 1938 pro území protektorátu Čechy a Morava. Obtíže, které se postavily v cestu normálnímu průběhu podzimních polních prací spolu s poněkud vyšším nežli normálním vymrznutím ozimů způsobily zmenšení ploch osevu všech ozimů, a to zřejmě hlavně v Čechách, kdežto na Moravě a ve Slezsku jenom celkem v malé míře. Na celém území protektora-

tech pravděpodobně, že její plocha se ještě více rozmnožila.

Stoupne také zřejmě plocha kukuřice a mírný vzestup se naznačuje i v plochách cukrovky a bramborů jak raných, tak pozdních.

Repka stejně jako ostatní ozimy vykazuje proti loňsku omezení plochy osevu o 5,0%. bt

Hospodářské zvířectvo podle stavu z 1. ledna 1939.

Sčítáním hospodářských zvířat k 1. lednu 1939 bylo zjištěno mírné rozmnožení koní (o 2%), mírné omezení chovu skotu (o 1,3%) a značné zmenšení počtu chovaných prasat (o 17,5%).

Durch die Zählung der landwirtschaftlichen Nutztiere nach dem Stande vom 1. Jänner 1939 wurde eine mäßige Vermehrung der Pferde (um 2%), eine mäßige Einschränkung der Rinderzucht (um 1,3%) und eine bedeutende Abnahme der Zuchtschweine (um 17,5%) festgestellt.

V následujícím přehledu uveřejňujeme výsledky sčítání hospodářského zvířectva k 1. lednu 1939 pro území protektorátu Čechy a Morava ve srovnání

vaných kusů zjišťujeme u prasat (o 17,5%). Plemených prasnic ubylo poměrně více nežli prasat úhrnem (18,5%), z čehož lze soudit, že omezování chovu prasat 1. ledna 1939 ještě pokračovalo.

I úhrnný počet chovaného skotu klesl o 1,3%. Úbytek vykazuje také ovce a kozy. Koně vykazují ve svém úhrnu v celém Protektorátě i v každé zemi mírné rozmnožení počtu asi o 2%.

V rámci chovu skotu je pozoruhodné, že krávy, tedy ta část chovu, která je určena pro produkci mléka, vykazuje stejně jako již v dřívějších letech pozoruhodnou tendenci k rozmnožení počtu chovaných kusů.

	Čechy — Böhmen			Morava a Slezsko Mähren und Schlesien			Úhrnem — Zusammen		
	1939	1938	Rozdíl Differenz	1939	1938	Rozdíl Differenz	1939	1938	Rozdíl Differenz
			%			%			%
Koně — Pferde	174.846	171.305	+ 2·1	98.775	96.797	+ 2·0	273.621	268.102	+ 2·1
Skot — Rinder	1,648.708	1,664.160	- 0·9	632.047	646.877	- 2·3	2,280.755	2,311.037	- 1·3
z toho — davon: krávy — Kühe .	877.723	858.041	+ 2·3	368.800	362.519	+ 1·7	1,246.523	1,220.560	+ 2·1
Prasata — Schweine	1,021.930	1,227.373	- 16·7	585.261	721.661	- 18·9	1,607.191	1,949.034	- 17·5
z toho — davon:									
plemenné prasnice — Zuchtsäue	145.821	176.234	- 17·3	72.015	91.206	- 21·0	217.836	267.440	- 18·5
Ovce — Schafe	13.409	16.029	- 16·3	8.583	9.191	- 6·6	21.992	25.220	- 12·8
z toho — davon:									
bahnice — Mutterschafe . . .	10.093	11.056	- 8·7	7.222	7.879	- 8·3	17.315	18.935	- 8·6
Kozy — Ziegen	337.257	350.247	- 3·7	254.412	262.633	- 3·1	591.669	612.880	- 3·5
Osli — Esel	56	50	+ 12·0	32	35	- 8·6	88	85	+ 3·5
Mezci — Maulesel	2	7	- 71·4	—	—	—	2	7	- 71·4
Muli — Maultiere	66	68	- 2·9	26	33	- 21·2	92	101	- 8·9

s obdobnými daty z 1. ledna 1938. Všeobecně, téměř všech druhů hospodářských zvířat, až na výjimky u koní a u oslů, ubylo. Největší omezení počtu cho-

omezení nejvýznamnějších skupin hospodářských zvířat, totiž skotu a prasat je zřejmě pronikavější na Moravě a ve Slezsku nežli v Čechách. bt.

O zásobování Prahy, Brna a Bratislavě mlékem.

Největší změny v zásobování těchto měst mlékem je možno konstatovat v Brně a v Bratislavě, které vznikly změnami jejich zásobovacích mléčných oblastí na podzim minulého roku po odstoupení části území bývalého Československa. Další citelný vliv na organizaci dovozu mléka do Prahy, Brna i Bratislavě byl vyvolán také poklesem dojivosti krav po epidemii slintavky a kuhavky, která snížila dodávky mléka dovážené do těchto spotřebních středisk přímo výrobci (zemědělci) a obchodníky s mlékem (sběrači).

Die größten Veränderungen in der Versorgung dieser Städte mit Milch lassen sich in Brünn und Preßburg feststellen, die durch die Veränderungen ihrer Milchversorgungsgebiete im Herbst vorigen Jahres nach Angliederung von Gebiets Teilen der ehemaligen Tschechoslowakei an die Nachbarstaaten entstanden sind. Ein weiterer fühlbarer Einfluß auf die Organisation der Milchzufuhr nach Prag, Brünn und Preßburg wurde auch durch das Sinken des Milchertrages der Kühe nach der Maul- und Klauenseuche hervorgerufen, welche die unmittelbar von den Produzenten (Landwirten) und Milchhändlern (Sammelnern) besorgten Milchlieferungen nach diesen Verbrauchscentren herabsetzte.

V březnu letošního roku provedl Státní úřad statistický opět po delší době šetření o dovozu mléka do Prahy, Brna a Bratislavě. K tomu nutno připomenouti, že pravidelně statistické šetření o zásobování těchto měst mlékem prováděl Státní úřad statistický

v letech 1932—1934. Šetření bylo zde v této době konáno (prostřednictvím úřadů potravní daně na čáre) celkem dvacetkrát a to vždy v jednom dni ke středu jednotlivých měsíců. Výsledky této statistiky byly publikovány postupně ve „Zprávách“ a souborně ve „Statistickém obzoru“, spolu s analysou a speciálními statistickými mapami o zásobovacích oblastech Prahy, Brna a Bratislavě.¹⁾

V následujících letech, kdy mléčný trh v Brně a v Bratislavě byl do značné míry ustálen, bylo šetření v těchto městech dočasně zastaveno. Jedině v Praze, kde počínajíc dnem 15. března 1935 vešlo v platnost známé vládní nařízení, jímž byl zakázán prodej mléka mlékárensky neosetřeného (nucená pasteurace mléka) a kde dosavadní dovoz mléka a jeho rozprodej převzaly mlékářské závody, bylo provedeno šetření o dovozu mléka jednak krátce před touto úpravou mléčného trhu, t. j. dne 5. března 1935, a pak až po uplynutí 3 let, t. j. dne 8. března 1938.²⁾

Olivem známých událostí koncem minulého roku, kdy změnily se hranice bývalé naší republiky, byly velmi pozměněny také mléčné zásobovací oblasti města Brna a Bratislavě, z nichž značné části dostaly se pod suverenitu sousedních států (Německa a Maďarska). Pražská mléčná zásobovací oblast byla v té době dotčena jen zcela nepatrně.

¹⁾ Dr. Lad. Stejskal: Zásobování velkých čs. konsumních středisk mlékem v letech 1932—1934. Statistický obzor, roč. 1935.

²⁾ Viz: Statistický zpravodaj, roč. 1938, č. 4.

Z těchto důvodů rozhodl se tudíž Státní úřad statistický provést ve jmenovaných městech nové šetření o dovozu mléka, které bylo uskutečněno v Praze a v Brně dne 7. března a v Bratislavě dne 8. března 1939.

O dovozu mléka do Prahy v březnu letošního roku, ve srovnání s rokem minulým, lze uvésti těchto několik základních dat:

Dovoz mléka do Prahy dne Milchzufuhr nach Prag am		8./3. 1938 7./3. 1939	
	litrů v %	litrů v %	Liter in %
Celkový dovoz — Gesamtzufuhr	369.948	100,0	334.480 100,0

Podle způsobu dopravy:

Nach der Art der Beförderung:

1. železnici — Eisenbahn	129.204	34,9	111.220	33,3
2. autem — Auto	208.598	56,4	197.157	58,9
3. povozem — Fuhrwerk	31.978	8,6	25.985	7,8
4. osobně — persönlich	168	0,1	118	0,0

Podle původu*):

Nach der Herkunft*):

1. od výrobců — von Produzenten	173.822	47,0	133.961	40,1
2. od obchodníků (sběračů) — von Milchhändlern (Sammlern)	58.154	15,7	45.606	13,6
3. od venkovských mlékáren — von Landmolkereien	137.972	37,3	154.913	46,3

Podle určení:

Nach der Bestimmung:

1. pro vlastní prodejnu — für eigene Verkaufsstellen	4.811	1,3	9.063	2,7
2. drobným spotřebitelům — für Kleinverbraucher	2.245	0,6	1.427	0,4
3. velkým spotřebitelům — für Großverbraucher	3.920	1,1	4.446	1,4
4. drobným obchodníkům — für Kleinhändler	56.743	15,3	44.438	13,3
5. pražským mlékárnám — für Prager Molkereien	302.201	81,7	274.990	82,2
6. pro vlastní spotřebu — für Eigenverbrauch	28	0,0	111	0,0

Z uvedených číselních dat vyplývá, že letošního roku bylo kritického dne dovezeno do Prahy o 35.500 litrů mléka méně, než roku minulého. Je to pokles poměrně značný (9,6%), který v minulých letech nikdy nebyl v uvedené roční době v takové míře pozorován. Vysvětlení možno hledat především v úincích známého onemocnění dojnic slintavkou a kulhavkou, které zejména v pražské mléčné zásobovací oblasti se projevily místy v míře téměř katastrofální (pokles dojivosti a úbytek počtu dojnic).

Pokles výroby mléka u mlékařících zemědělců, kteří přímo nebo prostřednictvím sběračů (obchodníků) zásobovali pražský mléčný trh, musel nezbytně působit na omezení jejich dodávek mléka. Výše uvedená data skutečně potvrzují, že dovoz mléka 7. března letošního roku klesl proti loňskému roku od zemědělců, kteří přímo dodávají mléko do Prahy, asi o 40.000 l mléka (22,9%), kdežto dodávky zprostředkované obchodem (sběrači) asi o 12.500 l (21,6%), tedy celkem asi o 52.500 l, t. j. o 22,6%. Tento značný úbytek dovozu mléka do Prahy bylo ovšem nutno doplňovati dodávkami od mlékáren venkovských, které však jej uhradily pozorovaného dne jen z části, t. j. v množství asi 17.000 litrů.

Zbytek této neuhrané dodávky snížil tudíž letošní dovoz mléka do Prahy pozorovaného dne, ve srovnání s rokem předchozím, o množství výše uvedené (35.500 l).

Pokud jde o způsob dopravy mléka do Prahy i o jeho určení, je z relativních dat tabulky (nepříležející k číslům absolutním) patrné, že v tomto směru nenastaly zde žádné prakticky významné změny.

*) t. j. od koho dovážené mléko pocházelo. — d. h. von wem die zugeführte Milch stammt.

Značně změněnou organizaci v dovozu mléka vykazuje však město Brno i Bratislava. Ačkoliv zde můžeme pozorovati dva kritické dny v období časově dosti vzdáleném (5 let), jest nesporné, že hlavní příčiny těchto změn souvisejí přímo se změnami hranic bývalého Československa i zásobovacích mléčných oblastí těchto dvou měst.

V následujícím přehledu uvádíme data o dovozu mléka do Brna dne 7. března letošního roku ve srovnání se dnem 20. března 1934:

Dovoz mléka do Brna dne Milchzufuhr nach Brünn am		20./3. 1934 7./3. 1939	
	litrů v %	litrů v %	Liter in %
Celkový dovoz — Gesamtzufuhr	88.729	100,0	119.551 100,0

Podle způsobu dopravy:

Nach der Art der Beförderung:

1. železnici — Eisenbahn	13.639	15,4	13.640	11,4
2. autem — Auto	66.501	74,9	98.641	82,5
3. povozem — Fuhrwerk	7.726	8,7	6.846	5,7
4. osobně — persönlich	863	1,0	424	0,4

Podle dovozců*):

Nach den Verfrächtern*):

1. výrobci — Produzenten	9.570	10,8	2.398	2,0
2. obchodníci (sběrači) — Milchhändler (Sammler)	29.448	33,2	20.690	17,3
3. mlékárny** — Molkereien**)	49.575	55,9	96.404	80,7
4. vlastní spotřebitelé — Eigenverbraucher	136	0,1	59	0,0

Podle určení:

Nach der Bestimmung:

1. pro vlastní prodejnu — für eigene Verkaufsstellen	3.425	3,8	750	0,6
2. drobným spotřebitelům — für Kleinverbraucher	9.912	11,2	11.431	9,6
3. velkým spotřebitelům — für Großverbraucher	1.925	2,2	4.440	3,7
4. drobným obchodníkům — für Kleinhändler	25.964	29,3	15.740	13,2
5. brněnským mlékárnám — für Brünner Molkereien	47.367	53,4	87.131	72,9
6. pro vlastní spotřebu — für Eigenverbrauch	136	0,1	59	0,0

Především je nutno konstatovati, že změnou zásobovací mléčné oblasti nevznikly zde potíže s dovozem mléka do Brna, neboť 7. března letošního roku bylo na zdejší trh dovezeno proti 20. březnu 1934 více o 30.000 litrů (34,7%). Z uvedených dat je však patrné, že kvota dopravy mléka po železnici, pokud jde o absolutní množství dováženého mléka, se nezměnila. Jestliže tedy zvětšení dovozu mléka převzala zde doprava automobilová (částečně také poklesla doprava mléka povozy), pak dovoz mléka do Brna tímto dopravním prostředkem relativně vzrostl na výši v jiných městech neobvyklou (82,5% z celkového dovozu).

Pokud jde o dovozce, t. j. osoby, na jejichž účet bylo mléko do Brna dopravováno, je z tabulky patrné, že i zde, podobně jako tomu bylo v Praze, můžno pozorovati pokles dovozu mléka samotnými výrobci (— 7.200 l) a obchodníky s mlékem (— 8.700 l), který převzaly brněnské i venkovské mlékařské závody. Na účet těchto závodů bylo tudíž tentokrát dovezeno celkem o 46.800 l mléka více, ježto uvedené zvýšení dovozu mléka do Brna (30.900 l) spadá rovněž do jejich kapitoly. Z těchto důvodů vzrostl tudíž podíl mlékařských závodů na zásobování města Brna mlékem na výši dříve nebývalou.

Data o dovozu mléka do Bratislavu dne 8. března

*) Dovoze jest osoba, na jejíž účet bylo mléko dopravováno. — Der Verfrächter ist jene Person, auf deren Rechnung die Milch befördert wird.

**) Venkovské a brněnské. — Land- und Brünner Molkereien.

1939 ve srovnání s 21. březnem 1934 uvádí opět tento přehled:

Dovoz mléka do Bratislavы dne Milchzufuhr nach Preßburg am							
21./3. 1934		8./3. 1939					
litrů	v %	litrů	v %	litrů	v %	litrů	v %
Liter	in %	Liter	in %	Liter	in %	Liter	in %
Celkový dovoz — Gesamtzufuhr	58.793	100,0		51.531	100,0		

Podle způsobu dopravy:

Nach der Art der Beförderung:

1. železnici — Eisenbahn	41.721	77,6	45.398	88,1
2. autem — Auto	3.844	7,1	1.277	2,5
3. povozem — Fuhrwerk	7.309	13,6	3.859	7,5
4. osobně — persönlich	919	1,7	997	1,9

Podle dovozců*):

Nach den Verfrächtern*):

1. výrobci — Produzenten	17.952	33,4	2.001	3,9
2. obchodníci (sběrači) — Milchhändler (Sammler)	4.996	9,3	2.376	4,6
3. mlékárny**) — Molkereien**)	30.845	57,3	47.154	91,5
4. vlastní spotřebitelé — Eigenverbraucher	—	—	—	—

Podle určení:

Nach der Bestimmung :

1 pro vlastní prodejnu — für eigene Verkaufsstellen	610	1,1	229	0,4
2. drobným spotřebitům — für Kleinverbraucher	2.287	4,3	1.932	3,8
3. velkým spotřebitům — für Großverbraucher	325	0,6	1.506	2,9
4. drobným obchodníkům — für Kleinhändler	4.299	8,0	710	1,4
5. bratislavským mlékárnám — für Preßburger Molkereien	46.272	86,0	47.154	91,5
6. pro vlastní spotřebu — für Eigenverbrauch	—	—	—	—

Z uvedených čísel je především patrnо, že dovoz mléka do Bratislavы dne 8. března 1939 je v celku o málo nižší (— 4,2%) proti zjištěnému číslu před pěti roky. Největší změna v organizaci dovozu mléka je však zvláště zde velmi citelná pokud jde o podíl dodávky mléka na straně výrobců a obchodu a na straně mlékařských závodů, u nichž se tento podíl zvýšil z 57,3% na 91,5%.

Současně zaznamenáváme, že v Bratislavě klesla v pozorované době značně doprava mléka po nápravě (automobil a povoz), kterou zde převzala téměř výlučně železnice. Jestliže dovoz mléka do Brna automobilem činí 82,5% a do Prahy 58,9%, pak v Bratislavě připadá na tento dopravní prostředek pouze 2,5%.

Výslovně je nutno zde upozorniti, že uvedená data o dovozu mléka do Brna a Bratislavы podle dovozců nelze srovnávat s daty o původu mléka dovezeného do Prahy. Jestliže totiž při šetření o dovozu mléka do Prahy v r. 1938 a 1939 zjišťoval Státní úřad statistický jeho původ, t. j. od koho dovážené mléko přímo pocházelo (od výrobců, obchodníků, sběračů, venkovských mlékáren), pak při šetření v Brně a v Bratislavě v r. 1934 byla tato otázka formulována tak, že se jí zjišťovalo na čí účet bylo mléko dováženo. Abychom umožnili srovnání tohoto roku s rokem letošním, byli jsme nuceni u shora uvedených dat v Brně a Bratislavě zachovati obdobné měřítko. Pro informaci však uvádíme zde tato data současně

*) Dovozce jest osoba, na jejíž účet mléko bylo dopravováno. — Der Verfrächter ist jene Person, auf deren Rechnung die Milch befördert wird.

**) Venkovské a bratislavské. — Land- und Preßburger Molkereien.

zjištěná podle původu dovezeného mléka v letošním roce:

Původ mléka	Praha - Prag		Brno - Brünn		Bratislava - Preßburg	
	7. III. 1939	litrů	7. III. 1939	litrů	8. III. 1939	litrů
Herkunft der Milch		v %		v %		v %
1. od výrobců — von Produzenten	133.961	40,1	19.650	16,4	28.573	55,5
2. od obchodníků (sběračů) — von Milchhändlern (Sammlern)	45.606	13,6	76.653	64,1	20.418	39,6
3. od venk. mlékáren v. L.-Molkereien	154.913	46,3	23.248	19,5	2.540	4,9
Celkem — zusammen	334.480	100,0	119.551	100,0	51.531	100,0

Uvedená data ukazují na značně rozdílnou organizační zásobování mlékem těchto měst, zejména pokud jde o velikost podílů meziobchodu, zvláště pak závodů mlékařských.

O dovozu mléka do Prahy, Brna a Bratislavы v březnu letošního roku je možno předložiti prozatím těchto několik nejdůležitějších dat, neboť zpracování podrobných výsledků vyžádá si ještě určitého času. Na těchto podrobných datech bude možno teprve názorně podat obraz zejména o důležitých změnách, které vznikly v zásobování mléčné oblasti brněnské a bratislavské po odstoupení značných jejich částí sousedním státům (Německu a Maďarsku). Bližší výsledky přineseme proto později jednak ve „Zprávách SÚS.“ a zvláště pak ve „Statistickém obzoru“, kde se pokusíme tyto změny vyznačiti opět na speciálních statistických mapkách.

Stj.

O sklizni ovoce v roce 1938.

Konečný výsledek o sklizni ovoce v r. 1938 nutno označiti za velmi podprůměrný, neboť v důsledku ne-příznivých poměrů klimatických dosáhla sklizeň ovoce na území protektorátu Čechy a Morava pouze 15.028 vagonů ovoce v hodnotě 303 milionů K.

Das Endergebnis der Obsternte i. J. 1938 steht tief unter dem Durchschnitt, da sie infolge der ungünstigen klimatischen Verhältnisse auf dem Gebiete des Protektorates Böhmen und Mähren nur 15.028 Wagons im Werte von 303 Millionen K. betrug.

Předběžná data o sklizni ovoce v r. 1938 přinesly již v minulém ročníku „Statistického zpravodaje.“¹⁾ Počínajíc tímto rokem změnil totiž Státní úřad statistický metodu šetření sklizně ovoce v tom smyslu, že předběžný odhad sklizně ranného ovoce (třešně, višně a meruňky) byl proveden k 15. květnu 1938, kdežto předběžný odhad ostatního ovoce (jablk, hrušky, švestky, slívy, broskve, vlašské ořechy, rybíz a angrešt) k 15. červenci. Vedle toho provedl Státní úřad statistický, jako každého roku, k 1. květnu odhad o počtu ovocných stromů a keřů. Tato publikovaná data předběžná vztahovala se však na celé území bývalého Československa.

Definitivní odhad sklizně ovoce v r. 1938 provedl Státní úřad statistický v říjnu loňského roku, avšak po změně státních hranic jen na území tehdejšího Československa (po mnichovském a vídeňském ujednání). Tento definitivní odhad byl ještě doplněn šetřením o cenách ovoce (loco sad). Považujeme proto za vhodné informovati naši veřejnost o výsledku našeho definitivního odhadu, zejména s hlediska dnešní situace protektorátu Čechy a Morava.

¹⁾ Viz „Statistický zpravodaj“, roč. 1938, čís. 7 (str. 231) a čís. 9 (str. 295).

O počtu ovocných stromů a keřů na území protektorátu Čechy a Morava r. 1938, ve srovnání s r. 1937, přináší data tato tabulka:²⁾

Počet ovocných stromů a keřů

Zahl der Obstbäume und Sträucher

	r. 1937	r. 1938	Přírůstek v % Zunahme in %
Jablonec - Äpfel . . .	9,508,727	9,862,130	+ 3,7
Hrušně - Birnen . . .	4,040,915	4,184,289	+ 3,5
Třešně - Kirschen . . .	4,570,275	4,773,709	+ 4,5
Višně - Weichseln . . .	828,778	865,516	+ 4,4
Švestky - Zwetschken . . .	10,789,344	11,118,015	+ 3,0
Slivy - Pflaumen . . .	1,623,039	1,657,642	+ 2,1
Meruňky - Aprikosen . . .	542,868	577,249	+ 6,3
Broskve - Pfirsiche . . .	140,068	150,558	+ 7,5
Vlašské ořechy - Wal-			
nusse	553,877	584,846	+ 5,6
Celkem stromů -			
Summe d. Bäume	32,597,891	33,773,954	+ 3,6
Angrešt - Stachel-			
beerene	2,472,234	2,620,642	+ 6,0
Rybíz - Johannis-			
beerene	5,333,903	5,468,250	+ 2,5
Celkem keřů -			
Summe d. Sträucher	7,806,137	8,088,892	+ 3,6

Zjišťujeme tudíž, že na území protektorátu Čechy a Morava ční přírůstek za poslední rok 1,176.000 ovocných stromů a 283.000 keřů. Tento přírůstek, v obou případech 3,6%, odpovídá úplně normálnímu ročnímu přírůstku pozorovanému v posledních letech na celém území bývalého Československa.

O sklizni v r. 1938 uveřejňujeme tato definitivní data a to rovněž z dnešního území Čech a země Moravskoslezské a ve srovnání s r. 1937:

Sklizeň ovoce (v q) - Obstertrag (in q)

	r. 1937	r. 1938	Rozdíl v % Untersch. in %
Jablka - Äpfel . . .	818,760	511,868	- 37,5
Hrušky - Birnen . . .	326,746	194,109	- 40,6
Třešně - Kirschen . . .	346,695	50,064	- 85,6
Višně - Weichseln . . .	34,464	7,736	- 77,6
Švestky - Zwetschken . . .	528,051	597,671	+ 13,2
Slivy - Pflaumen . . .	88,929	61,555	- 30,8
Meruňky - Aprikosen . . .	20,163	504	- 97,5
Broskve - Pfirsiche . . .	4,500	288	- 93,6
Vlašské ořechy - Wal-			
nusse	44,982	3,753	- 91,7
Angrešt - Stachel-			
beerene	43,632	52,315	+ 19,9
Rybíz - Johannis-			
beerene	102,701	22,966	- 77,6
Úhrnem - Summe . . .	2,359,623	1,502,829	- 36,3

V důsledku loňské katastrofální neúrody ovoce, zaviněné poškozením počáteční vegetace ovocných kulturní mrazivým počasím v dubnu, snížila se celková sklizeň ovoce na území protektorátu proti r. 1937 o více než jednu třetinu, t. j. o 8.568 vagonů ovoce.

²⁾ Data o počtu ovocných stromů v Čechách a v zemi Moravskoslezské po změně státní hranice přinesly jsme ve „Statistikém zpravodaji“, roč. 1938, čís. 11–12.

Poměrně největší snížení sklizni jsme zjistili u meruněk, broskví, vlašských ořechů, třešní a višní, tedy u druhů ovocných dřevin, na jarní mrazy nejvíce citlivých. Poměrně příznivé výsledky vykazují tolíko sklizně švestek a angreštu, ovšem pouze ve srovnání se sklizní v r. 1937, která však byla proti r. 1936, pokud jde o celkovou sklizeň ovoce, asi o jednu pětinu nižší. Srovnání s průměrem za delší řadu let nemůžeme však provést, poněvadž data o sklizni ovoce na území protektorátu po změně hranic bývalého Československa mohlo Státní úřad statistický zpětně počítati prozatím jen z r. 1937. Tím se tedy v některých případech zde uvedená relativní data značně liší od dříve publikovaných relativních dat předběžných (z průměru let 1935–1937).

Poměrně značná neúroda ovoce v r. 1938 měla přirozeně za následek zvýšení cen ovoce. Data o průměrné ceně ovoce za 1 q loco sad, která Státní úřad statistický v r. 1938 zjistil na dnešním území Čech a země Moravskoslezské, uvádíme opět v dalším přehledu, poznámenáváme však, že současně uvedená data z r. 1937³⁾ se vztahují ještě na celé tehdejší území těchto zemí, ježto nutný zpětný propočet nebylo možno dosud provést.

Průměrná cena za 1 q v K Durchschnittspreis (in K für 1 q)

	1937	1938	Čechy Böhmen	Morava Mähren
Jablka - Äpfel . . .	168	136	195	190
Hrušky - Birnen . . .	158	139	188	191
Třešně - Kirschen . . .	209	159	491	509
Višně - Weichseln . . .	288	210	610	590
Švestky - Zwetschken . . .	214	136	181	173
Slivy - Pflaumen . . .	241	156	232	201
Meruňky - Aprikosen . . .	401	383	757	717
Broskve - Pfirsiche . . .	397	419	380	393
Vlašské ořechy - Walnusse . . .	395	364	402	403
Angrešt - Stachelbeer . . .	183	182	225	200
Rybíz - Johannisbeer . . .	188	172	232	193

Pokud jde o broskve, u nichž cena v r. 1938 jest uvedena nižší než v r. 1937, nutno poznámenati, že sklizeň broskví v r. 1938 byla i jakostně velmi podřadná a proto těžko zpenežitelná.

O celkové hodnotě sklizeného ovoce v r. 1938 lze podat tato data:

Celková hodnota ovoce - Gesamtwert des Obstes (v 1.000 K — in 1.000 K)

	%
Jablka - Äpfel	98,922
Hrušky - Birnen	36,588
Třešně - Kirschen	24,890
Višně - Weichseln	4,691
Švestky - Zwetschken	106,188
Slivy - Pflaumen	13,320
Meruňky - Aprikosen	369
Broskve - Pfirsiche	112
Vlašské ořechy - Walnusse	1,510
Angrešt - Stachelbeer	4,960
Rybíz - Johannisbeer	11,047

Úhrnem - Summe 302,597 100,0

³⁾ Publikovaná ve „Zprávách S. Ú. S.“, roč. 1938, čís. 40.

Z uvedeného je patrné, že celková hodnota sklizeného ovoce v r. 1938 na území protektorátu Čechy a Morava činila 303 miliony K, z čehož 80% připadá na hodnotu sklizně švestek, jablek a hrušek.

Podrobnější data z oboru statistiky ovocnické v r. 1938 (též data o Slovensku a Podkarpací Rusi) budou v dohledné době publikována ve „Zprávách“ Státního úřadu statistického. Stj.

Průmysl a vnitřní obchod.

Rekonstrukce hlavních dat sčítání živnostenských závodů pro naše nynější území.

V sestavách připojených k tomuto článku jsou uvedena hlavní data ze sčítání živnostenských závodů z r. 1930, rekonstruovaná pro dnešní území jednotlivých zemí bývalého Československa. Data se týkají počtu závodů a činných osob a rozdělení souboru závodů na jednotlivé velikostní skupiny. Ztráty činných osob v hlavních třídách živnostenského podnikání na území Čech a Moravy jsou všeměs vyšší než úbytek obyvatelstva; poměr malých, středních a velkých závodů je na novém území stejný jako byl na území bývalém.

In den beigeschlossenen Zusammenstellungen sind die wichtigsten Daten der gewerblichen Betriebszählung v. J. 1930 für das heutige Gebiet der einzelnen Länder der ehemaligen Tschechoslowakei rekonstruiert. Die Daten beziehen sich auf die Zahl der Betriebe und der tätigen Personen sowie auf die Aufteilung der Gesamtheit der Betriebe auf die einzelnen Großengruppen. Die Verluste an tätigen Personen in den Hauptklassen der gewerblichen Unternehmungstätigkeit auf dem Gebiete Böhmens und Mährens sind durchwegs höher als die Verminderung der Bevölkerung. Das Verhältnis der kleinen, mittleren und großen Betriebe ist auf dem neuen Gebiet das gleiche wie auf dem ehemaligen Gebiet.

Veřejnost i úřady se stále dožadují dat ze sčítání živnostenských závodů z r. 1930, přizpůsobených přitomným územním změnám. Takových dat bude současně třeba pro účely srovnání s výsledky nového sčítání živnostenských závodů, připravovaného v Čechách a na Moravě pro r. 1940. Proto byla v prvních měsících letošního roku rekonstruována hlavní data z uvedeného sčítání, dílem ještě pro Slovensko a Podk. Rus, z největší části však už pouze pro Čechy a zemi moravskoslezskou. Rozsah rekonstrukce přirozeně nemohl jít do všech těch podrobností znaků a jejich kombinací, na jakých byl založen hlavní publikáni plán a jemuž odpovídá pramenné dílo věnované živnostenskému censu a byl proto omezen jen na nejdůležitější znaky: počet závodů, počet činných osob, počet žen, koňské síly vyrobené a užité, počet závodů motorisovaných, rozložení souborů závodů na velikostní skupiny a zastoupení kapacitních znaků v těchto velikostních skupinách. Za to však šla rekonstrukce vesměs až do druhů, neboť jen tento nejpodrobnější stupeň základní osnovy roztrídění podnikání může opravdu vyhověti jemnějším účelům a úkolům hospodářské analýzy. S druhé strany je pochopitelné, že publikace rekonstruovaných dat ve Statistickém zpravodaji vzhledem k rozdílu a poslání tohoto periodika nemůže jít do všech zmíněných podrobností a že zejména nemůže být orientována podle druhů, nýbrž může se stát jen v širším měřítku, jaký představují skupiny a třídy. Ovšem i tak dostává se zájemcům důležité informace o podstatě živnostenského podnikání a jeho mezích na našem zmenšeném hospodářském území. Pro větší podrobnosti nutno odkázati k rukopisnému mate-

riálu Státního úřadu statistického, který již je nebo postupně bude k dispozici.

Odiskujeme prozatím nejdůležitější data ve 3 sestavách: první sestava týká se jen tříd, druhá a třetí skupin podnikání. Uvádí se počet závodů a počet činných osob (údaj o pohonné síle se omezuje jen na úhrn všech závodů, protože prakticky největší její část, devět desetin, připadá stejně na živnosti výrobní), dále počet závodů v jednotlivých velikostních skupinách. Jen tento posléze zmíněný údaj se omezuje na úhrny za Čechy a Moravu, jinak jsou uváděny odděleně jednotlivé země bývalého státu. Data za Slovensko a Podk. Rus byla připojena z důvodů referentské přesnosti a poněvadž rovněž nebyla dosud nikde otisknuta; týkají se ovšem území, jež bylo vymezeno přímo rozhodnutím vídeňským, není tedy přihlízeno ani k větším změnám hlavně ve středním a jihozápadním Slovensku z března r. 1939, ani k pozdějším ještě změnám při hranici karpatské. Vzhledem k zásadně změněným poměrům politickým neklade se již důraz na současné podrobnější doložení ztrát postihnulích jednotlivé země v důsledku mnichovského a vídeňského rozhodnutí a procenta těchto ztrát vůči původnímu stavu se uvádějí úhrnem jen pro Čechy a Moravu.

V této souvislosti ještě podotýkáme, že v č. 1—2 tohoto ročníku „Statistického zpravodaje“ byla již uveřejněna data vzniknoucí rovněž z úsilí o rekonstrukci závodového censu a to data o větších průmyslových závodech v bývalém Československu ve světle územních změn; je proto na místě uvědomiti si zcela stručně vztahy a rozdíly obou těchto číselních řad. Přitomná data vztahují se na celý soubor živnostenských závodů, obsahují tedy na víc hlavně poznatky o druhé nejdůležitější složce živnosti, o podnikání obchodním; ale i ve třídě živnosti výrobních jde o data v zásadě odlišná, poněvadž nyní jsou v příslušných souborech spoluzařnuty i závody malé, tedy hlavně živnostnického charakteru a domácké. Jen tam, kde jde o obory rázu převážně průmyslového (jako je na př. hornictví), se obě otisknuté řady čísel a vztahů přibližují. Data o rozdělení závodů na velikostní skupiny pak nebyla pro nové území Čech a Moravy dříve vůbec ještě otisknuta.

Ve skladbě základních složek živnostenského podnikání Čech a Moravy vůči stavu před podzimními změnami v loňském roce nastává menší přesun ve prospěch živnosti obchodních (participujících na zmenšeném území na úhrnu všech osob činných v živnostenském podnikání 22% vůči 20,5% charakterisujícím území dřívější) a v neprospěch živnosti výrobních, jichž účast přiměřeně klesá ze 75,5% na 73,8%. Menší ztráta závodů a hlavně osob v nich činných u podnikání obchodních je pochopitelně podmíněna silným nakupením obchodu, a to právě velkých obchodních závodů v obou hlavních městech našich zemí. Jen pro zajímavost budíž podotknuto, že z osob činných ve výrobním podnikání na nynějším

území Čech je v Praze soustředěno 25,3%, tedy čtvrtina, z osob činných v obchodních živnostech však 43,9%, tedy podíl blížící se silně k polovině; obdobná čísla pro Brno jsou 14,4% a 25,1%. Máme-li na mysli vztah Prahy jako hlavního města k celému zbylému území Čech a Moravy, je její účast na podnikání obchodním měřena činnými osobami ještě stále třetina (31,5%). — Pokud jde o vnitřní skladbu živnosti výrobních, dolicuje sestava 2 pořadím ztrát názorně přesuny zde nastavší; je zřejmo, že spolu-působí hlavně rozložení průmyslové složky jednotlivých oborů a u typických domáckých průmyslů i rozložení hlavních domáckých akumulací. Podobně jako tomu bylo na starém území Čech a Moravy, soustře-duje i nyní kovopůrnu největší podíl ze souboru činných osob v živnostech výrobních, jeho podíl ovšem značněji stoupá ze 17,6% na 21,2%. Podíl textilního průmyslu klesá z 16,9% na 11,2%. Relativní význam stavebních živnosti a průmyslu odívání a obuvi na novém území stoupá a oba tyto důležité průmyslové obory představují nyní po 14,8%

všech osob činných ve výrobě, rovněž stoupala účast průmyslu potravin a poživatin na 11%. Vše to jsou jen čísla hrubá, ale přece dobré znázorňují podstatné strukturální změny na novém hospodářském území a spletitost problému další hospodářské výstavby, zvláště uvážme-li, že jednotlivé obory výroby nejsou isolované soubory zájmů, nýbrž že jsou tradičním způsobem závislé jeden od druhého. — Zajímavé změny se uskutečnily uvnitř zájmové třídy živnosti obchodních a také zde uvidíme zvláštní vlivy rozložení (jako jsou města, lázeňská a rekreační oblasti a pod.); totéž platí i o zbylých úsecích hospodářské a podnikající aktivity, kterou postihl závodový census. Důležité je srovnání ztrát aktivity na poli živnostenského podnikání se základní ztrátovou bilancí nového území co do počtu obyvatelstva (36,2%); jestliže se zde omezíme na data za třídy ze sestavy 1., vidíme, že s výjimkou třídy D o malém rozsahu (podniků divadelních a vyučovacích, provozovaných po živnostensku) jsou ztráty v činných osobách všude vyšší než úbytek obyvatelstva. Nej-

Sestava I.

Přehled nejdůležitějších dat ze sčítání živnostenských závodů z r. 1930 rekonstruovaných pro území Československa po mnichovském a vídeňském rozhodnutí.
Data za třídy podnikání.

Übersicht der wichtigsten Daten aus der gewerblichen Betriebszählung v. J. 1930 rekonstruiert für das Gebiet der Tschechoslowakei nach den Münchener und Wiener Entscheidungen. Daten für die Unternehmungsklassen.

Trídy podnikání Unternehmungsklassen	Stav po mnichovském a vídeňském rozhodnutí Stand nach den Münchener u. Wiener Entscheidungen							Ztráta Čech a země Moravsko- Slezské vničí by- valému území v %*)	
	Čechy Böhmen	Cechy, Morava a Slezsko		Slovensko	Podkarp. Rus	všech zemí	Summe aller Länder		
		Mähren und Schlesien	Böhmen, Mähren und Schlesien						
1	2	3	4	5	6	7	8		
A. Živnosti výrobní — Produktionsgewerbe . . .	126.485	62.213	188.698	35.883	4.469	229.050	41.2		
B. Obchod, peněžnictví, pojistovnictví — Handel, Geldwesen, Versicherungswesen	104.637	47.804	152.441	30.392	4.836	187.669	38.9		
C. Doprava (mimo železnice a pošty) — Verkehr (außer Eisenbahn und Post)	4.572	2.441	7.013	1.996	727	9.736	43.7		
D. Po živnostensku provozované podniky divadelní, hudeb., sport., zábav. a vyuč. — Gewerbsmäßige Theater-, Musik-, Sport-, Vergnügungs- u. Unterrichtsunternehmungen . . .	2.829	1.143	3.972	304	25	4.301	39.3		
E. Podnikání z oboru zdravotnictví — Unternehmungstätigkeiten des Gesundheitswesens .	6.772	3.105	9.877	1.511	170	11.558	39.9		
Uhrn všech závodů — Summe aller Betriebe .	245.295	116.706	362.001	70.086	10.227	442.314	40.2		
Počet závodů — Zahl der Betriebe									
A. Živnosti výrobní — Produktionsgewerbe . . .	784.570	404.344	1,188.914	169.937	17.291	1,376.142	41.9		
B. Obchod, peněžnictví, pojistovnictví — Handel, Geldwesen, Versicherungswesen	253.685	100.474	354.159	63.372	8.571	426.102	36.4		
C. Doprava (mimo železnice a pošty) — Verkehr (außer Eisenbahn und Post)	11.872	4.385	16.257	4.403	1.015	21.675	38.3		
D. Po živnostensku provozované podniky divadelní, hudeb., sport., zábav. a vyuč. — Gewerbsmäßige Theater-, Musik-, Sport-, Vergnügungs- u. Unterrichtsunternehmungen . . .	8.741	3.301	12.042	1.142	104	13.288	34.1		
E. Podnikání z oboru zdravotnictví — Unternehmungstätigkeiten des Gesundheitswesens .	27.051	12.558	39.609	7.349	381	47.339	37.1		
Uhrn všech závodů — Summe aller Betriebe .	1,085.919	525.062	1,610.981	246.203	27.362	1,884.546	40.6		
Počet činných osob — Zahl der tätigen Personen									
A. Živnosti výrobní — Produktionsgewerbe . . .	804.075	525.827	1,329.902	212.673	13.598	1,556.173	43.4		
Uhrn všech závodů — Summe aller Betriebe	919.154.7	634.712.4	1,553.867.1	218.714.2	13.946.9	1,786.528.2	42.9		
Množství koňských sil vyrobených — Zahl der erzeugten Pferdekräfte									
Uhrn všech závodů — Summe aller Betriebe	919.154.7	634.712.4	1,553.867.1	218.714.2	13.946.9	1,786.528.2	42.9		
Množství koňských sil užitých — Zahl der benützten Pferdekräfte									
Uhrn všech závodů — Summe aller Betriebe	919.154.7	634.712.4	1,553.867.1	218.714.2	13.946.9	1,786.528.2	42.9		

*) % hodnot za území připojené z oblasti Čech a země Moravskoslezské k Říši a k Polsku v poměru k hodnotám za celé bývalé území Čech a Moravy; posléze zmíněná data byla otisknuta v dřívějších publikacích Státního úřadu statistického (v pramenném díle o sčítání živnostenských závodů a v Rocenkách).

*) % der Werte für die von Böhmen u. Mähren-Schlesien an das Reich u. an Polen angegliederten Gebiete im Verhältnis zu den Werten für das ganze ehemalige Gebiet Böhmens und Mährens; die vorerwähnten Daten wurden in den früheren Veröffentlichungen des Statist. Staatsamtes abgedruckt (im Quellenwerk über die Gewerbliche Betriebszählung u. in den Jahrbüchern).

Sestava III.

Rozložení velikostních skupin závodů v Čechách a zemi Moravskoslezské podle dat z roku 1930.
Data za skupiny podnikání.

Gliederung der Größengruppen der Betriebe in Böhmen und in den Ländern Mähren
u. Schlesien nach den Daten v. J. 1930. Daten für die Unternehmungsgruppen.

Skupiny podnikání Unternehmungsgruppen	Počet závodů úhrnem	z toho závody s počtem činných osob											
		Zahl der Betriebe Summe	davon Betriebe mit der Zahl der tätigen Personen										5001 a víc — u. mehr
			0	1—5	6—10	11—20	21—50	51—100	101—250	251—500	501— 1000	1001— 2500	2501— 5000
A. Živnosti výrobní — Produktionsgewerbe													
Hornictví, dobývání a úprava rašelin, koksovny a briketářny — Bergbau, Gewinnung u. Aufbereitung von Torf, Kokswerk, Briktfabriken	116	6	19	4	15	11	10	9	9	19	14	—	—
Průmysl kamenů a zemin — Stein- u. Erdenindustrie	6.351	91	3.903	878	554	640	184	84	10	5	2	—	—
Průmysl sklař. — Glasindustrie	3.283	5	3.068	81	42	45	11	12	14	5	—	—	—
Kovoprůmysl — Metallindustrie	21.874	47	18.014	1.938	817	555	244	157	51	29	14	4	4
Průmysl chemický — Chem. Industrie	742	18	348	122	86	92	38	23	9	4	2	—	—
Průmysl textilní — Textilindustrie	15.225	57	14.097	291	213	182	117	138	78	40	12	—	—
Průmysl papírenský — Papierindustrie	1.436	4	1.097	154	66	78	15	15	5	2	—	—	—
Průmysl grafický — Graphische Industrie	1.558	17	974	194	169	127	40	24	9	4	—	—	—
Průmysl kožářský — Lederindustrie	2.847	6	2.561	119	68	50	23	17	1	2	—	—	—
Průmysl prýže a osinky — Kautschuk- und Asbest-industrie	44	—	27	2	5	5	—	1	3	1	—	—	—
Průmysl dřevařský — Holzindustrie	22.819	196	20.133	1.387	565	376	104	46	9	3	—	—	—
Průmysl soustružnický (kromě dřeva) — Drechsler-industrie (außer Holz)	879	—	760	54	32	22	6	5	—	—	—	—	—
Průmysl keramický — Bürenindustrie	545	1	507	21	6	5	2	3	—	—	—	—	—
Průmysl hudebních nástrojů — Musikinstrum.-Industrie	273	4	227	21	9	6	5	—	1	—	—	—	—
Průmysl hračkářský — Spielwarenindustrie	118	2	92	7	10	6	—	1	—	—	—	—	—
Průmysl potravin, požívání a nápojů — Nahrungs-, Genussmittel-, Getränkeindustrie	30.543	780	26.860	1.666	548	382	187	92	19	7	2	—	—
Průmysl odívání a obuví — Bekleidungs- u. Schuhindustrie	63.932	156	60.207	2.413	657	325	108	43	15	4	3	—	1
Stavební živnosti a podnikání civilních techniků — Baugewerbe u. Ziviltechniker	13.961	72	10.096	1.201	795	1.032	479	217	51	14	2	2	—
Vodárny — Wasserwerke	270	27	213	11	10	3	4	2	—	—	—	—	—
Plynárny — Gaswerke	32	—	2	8	13	3	1	4	1	—	—	—	—
Elektrárny — Elektrizitätswerke	705	322	234	49	47	27	6	11	9	—	—	—	—
Zivnostenský chov a žír zvýřat a lesní manipulace — Gewerbsmäßige Tierzucht u. Mastung sowie Waldmanipulation	347	9	317	17	2	—	1	1	—	—	—	—	—
Zivnostenské provozovny veřejných ústavů lidumilých, trestních a polepšovacích — Gewerbl. Betriebsstätten öffentl. Wohlfahrts-, Straf- u. Besserungsanstalten	22	—	2	1	5	5	4	5	—	—	—	—	—
Práce a výkony provozované pochůzkou po domech a po ulicích — Im Umherziehen verrichtete Arbeiten und Leistungen	776	4	770	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Uhrn A — Summe A	188.698	1.824	164.528	10.641	4.734	3.977	1.589	910	294	139	51	6	5
Stav před mnichovským a vídeňským rozhodnutím — Stand vor den Münchener u. Wiener Entscheidungen	320.670	2.824	281.527	16.910	7.625	6.463	2.688	1.665	562	289	101	10	6
Ztráta v % — Verlust in %	41,2	35,4	41,6	37,1	37,9	38,5	40,9	45,3	47,7	51,9	49,5	40,0	16,7
B. Živnosti obchodní Handelsgewerbe													
Obchodní živnosti ve vlastním slova smyslu — Handelsgewerbe im eigentlichen Sinne	106.271	2.883	98.926	2.766	1.099	450	100	40	7	—	—	—	—
Živnosti hotelové, hostinské a výčepnické — Hotel-, Gast- u. Schankgewerbe	27.184	42	25.505	1.064	356	155	46	15	1	—	—	—	—
Penzijnictví — Geldwesen	5.609	3.061	2.017	306	132	59	8	14	6	6	—	—	—
Pojišťovnictví — Versicherungswesen	471	65	147	72	73	57	25	26	4	2	—	—	—
Ostatní obchodní příbuzná podnikání — Sonstige dem Handel verwandte Unternehmungstätigkeiten	12.906	2.423	9.656	430	198	135	41	20	2	—	1	—	—
Uhrn B — Summe B	152.441	8.474	136.251	4.638	1.858	856	220	115	20	8	1	—	—
Stav před mnichovským a vídeňským rozhodnutím — Stand vor den Münchener u. Wiener Entscheidungen	249.322	12.410	224.867	7.402	2.886	1.278	308	138	24	8	1	—	—
Ztráta v % — Verlust in %	38,9	31,7	39,4	37,8	35,6	33,0	28,6	16,7	16,7	—	—	—	—
C. E. Ostatní podnikání - Die übrigen Unternehmungen	20.862	675	18.540	1.117	303	133	54	28	8	3	1	—	—
Uhrn všech podnikání - Die Summe aller Unternehmungen	862.001	10.973	319.319	16.396	6.895	4.966	1.863	1.053	322	150	53	6	5
Stav před mnichovským a vídeňským rozhodnutím — Stand vor den Münchener u. Wiener Entscheidungen	605.418	16.254	538.113	26.157	11.013	7.946	3.073	1.847	596	300	103	10	6
Ztráta v % — Verlust in %	40,2	32,5	40,7	37,3	37,4	37,5	39,4	43,0	46,0	50,0	48,5	40,0	16,7

větší shoda je v podnikání obchodním; překvapuje vyšší ztráta ve třídě dopravnictví. Poměr osob činných v jednotlivých oborech podnikání k počtu obyvatelstva na určitém území zasluhuje vůbec bližšího povšimnutí a bude nutno této otázce věnovati pozornost při příležitostné analyse výsledků připravovaného druhého scítání živnostenských závodů.

Poměr malých, středních a velkých závodů (do 5 činných osob, 6—20, nad 20 činných osob) je na novém území Čech a Moravy téměř stejný jako na území bývalém, data ukazují jen malý přesun mezi závody malými a středními ve prospěch závodů střední velikosti a to hlavně vlivem větší ztráty domáckých závodů (poměr počtu výše zmíněných velikostních typů závodů je nyní 91,3% : 6,4% : 2,3% vůči hodnotám 91,6% : 6,1% : 2,3% platným pro bývalý územní rozsah). Ve výrobě jsme v okruhu velkých závodů ztratili vždy téměř polovinu v některých charakteristických velikostních skupinách (251—500, 501—1.000, 1.001—2.500 č. o.), směrodatných pro určité oblastně exponované a proto silněji postižené průmysly, jako hornictví, průmysl kamennů a zemin, sklářský a textilní; stejně však je přiznačné, že nám zůstaly téměř všechny závody obří (mající přes 5.000 činných osob). Ve třídě živnosti obchodních jsou nejvyšší velikostní skupiny postiženy ztrátou nejméně. Poměr činných osob v jednotlivých hlavních velikostních skupinách závodů (do 5, 6—10, nad 20 činných osob) je nyní 35,1% : 13,6% : 51,3% na místě bývalých relací 34,7% : 12,9% : 52,4%. Majitelských závodů (závodů, kde je činný výlučně majitel bez spolupráce jiných činných osob a bez pohonných sil jakéhokoliv druhu) je na nynějším území Čech a Moravy 143.481, t. j. 43,4% malých závodů; na bývalém území jich bylo 44,8%. Z úhrnného počtu všech majitelských závodů připadá dnes na živnosti výrobní 74.833, t. j. 52,1% (dříve 53,9%), na živnosti obchodní 62.678, t. j. 43,7% (dříve 41,7%). Všechna čísla podávající se z těchto a podobných úvah prokazují, že velké základní rysy a vztahy hospodářské struktury jsou pro určité široké území, určitou hospodářskou soustavu a určité období hospodářského vývoje obdobné; změně podlehlne ovšem vnitřní skladba jednotlivých úseků hospodářské aktivity a hodnota regionů.

K. M.

Vedlejší výdělečné zaměstnání domáckých dělníků u nás.

V Čechách a na Moravě v nynějším jejich územním rozsahu bylo z úhrnného počtu 34.267 domáckých závodů napočtených při scítání živnostenských závodů v r. 1930 12.763, t. j. 37,2%, takových, kde majitelé vykázali ještě jiné výdělečné zaměstnání. Nejvíce případů jiného výdělečného zaměstnání připadlo na zemědělství. Pokud bylo zde zjištěno současné provozování jiné samostatné živnosti, jednalo se z největší části o obchody a podnikání obchodu příbuzné. — Data níže otisknutá o vedlejším výdělečném zaměstnání domáckých pracovníků jsou nová a nebyla dosud nikde publikována.

In Böhmen und Mähren in ihrem jetzigen Gebietsausmaß wurden von der Gesamtzahl der bei der gewerblichen Betriebszählung v. J. 1930 festgestellten 34.267 Heimbetriebe 12.763 d. s. 37,2% solche festgestellt, deren Besitzer noch eine andere Erwerbs-

tätigkeit auswiesen. Die meisten Fälle einer anderen Erwerbstätigkeit entfielen auf die Landwirtschaft. Soweit hier die gleichzeitige Ausübung eines anderen selbständigen Gewerbes festgestellt wurde, handelte es sich in den meisten Fällen um Geschäfte und andere dem Handel verwandte Unternehmungen. — Die unten angeführten Daten über eine Neben-Erwerbstätigkeit der Heimarbeiter sind neu und wurden bisher nirgends veröffentlicht.

V předchozím čísle Statistického zpravodaje uveřejnili jsme některá data o domácké práci, rekonstruovaná ze scítání živnostenských závodů v r. 1930 pro území zůstavší po mnichovském a vídeňském rozhodnutí a pro území postoupená tehdy německé Říši, Polsku a Maďarsku; při tom bylo přihlédnuto k jednotlivým oborům domácké práce a k jejím charakteristickým oblastem, novým postřehem (v původním pramenném díle nezpracovaným) byl vztah k bezprostředním podnikatelům a zprostředkovatelem domácké práce (domácké závody byly tríděny podle počtu takových podnikatelů — zaměstnavatelů domáckých pracovníků — a podle jejich sídla). Tato posléze zmíněná data byla zpracována na podkladě zvláštních otázek připojených v dotazníku pro scítání živnostenských závodů v r. 1930 pro domácké pracovníky. Z téhož materiálu uvádíme ještě několik zvláštních sestav dalších, věnovaných převážně jinému výdělečnému zaměstnání domáckých pracovníků. Jestliže dosavadní data zobrazovala přirozenou oblast zájmů domácké práce ve výrobě a její faktický rozsah ve srovnání s výrobou ryze řemeslnou a tovární, osvětlují nám přítomná data problém domácké práce s další důležitější stránky, a to s hlediska její zásadního živnosti a dále co do bohaté kasuistiky rázu souvisejného výdělečného zaměstnání. Abychom data otisknutá v přítomném článku přizpůsobili schematu předchozích dat uveřejněných v téže souvislosti, uvádíme v hlavních sestavách jednak ještě úhrnná čísla pro celý bývalý stát (v hranicích vymezených v důsledku mnichovského a vídeňského rozhodnutí z podzimu minulého roku) a zvlášť pak ještě data pro Čechy a Moravu, tedy pro nynější území protektorátní. Obojí data se ovšem (až na některé typické položky ze skupiny průmyslu textilního a odívání) mnoho od sebe neliší, poněvadž — jak již blíže vyšvětleno a doloženo v předchozím článku — výskyt domácké práce ve východní současti našeho bývalého státu byl jen neznačný a mimo to naprostě jednostranný. Data za celý bývalý stát mají mít ovšem ryzí smysl registrační.

V první řadě nás může zajímat celková bilance rozsahu výdělečného zaměstnání vůbec. V podrobnostech jsou příslušná data uvedena jen za skupiny a to ony, u kterých výskyt domácké práce byl typický. (Srov. sest. 2 předchozího článku z čísla 3. Zpravodaje). Znak jiného výdělečného zaměstnání je zde kombinován ještě s okolností, zda domácký pracovník pracuje sám či zda uvedl ještě jiné činné osoby (zde ovšem včetně členů rodiny). Celková bilance je tato: Z úhrnného počtu všech domáckých závodů napočtených v r. 1930 na území bývalého Česko-Slovenského státu (tedy v hranicích po mnichovském a vídeňském rozhodnutí) 35.792 (z nichž ve 24.116 pracoval výlučně majitel a v 11.676 byly zjištěny ještě jiné činné osoby) bylo 22.324 (16.407

+ 5.917)¹⁾ takových, kde majitel neměl jiného výdělečného zaměstnání, 13.468 (7.709 + 5.759) takových, kde majitel měl takové jiné zaměstnání. Závodů s jiným výdělečným zaměstnáním majitele bylo tedy 37,6% všech závodů, značně více než třetina.

Data této sestavy ukazují, že poměr obou souborů — závodů s výlučným zaměstnáním majitelů při domácké práci a závodů s jiným výdělečným zaměstnáním majitele — se silně mění podle oboru. Působí zde ráz skutečného výkonu domáckého pracovníka ve velké hierarchii této organizační formy výroby, jehož odevzou je určitý výnos, a podobně i stupeň konjunkturálnosti takového výkonu o odstupňování rovněž velmi pestrem; další podrobnosti dat (zde vzhledem k velké jejich roztríštěnosti ani neotisknutých) ukazují i na silněvlivu regionální. Velmi příznivou tendenci k vývinu jiného výdělečného zaměstnání domáckých pracovníků ukazují průmysly textilní, dřevařský, kovopřímysl a průmysl soustružnický; opačně je orientován průmysl odívání a obuv, kde jen něco více než čtvrtina závodů vykázala jiné zaměstnání majitele. Pokud jde o podrobnosti skupin, jsou velké rozdíly v projednávané tendenci u průmyslu textilního, kde na př. domácké tkalcovny a zvláště výroba jutových koberců a kobercových látek ukazují vysoké zastoupení jiného výdělečného zaměstnání (u posléze zmíněného podnikání 67,7%, u tkalcoven bavlněných látek 69,1%), naproti tomu výroba krajek, výšivek a domácké zušlechtění nízké zastoupení (16,3%, 13,4%

a 13,9%). Značné rozdíly zjišťujeme u průmyslu odívání a obuv, byť základní tendenze charakterisující tuto skupinu, zásadní převaha závodů bez jiného výdělečného zaměstnání majitele nad závody opačného typu, byla všude uhájena. (Podrobnosti uvádí další sestava 2; zde srov. zejména nízké hodnoty účasti závodů s jiným výdělečným zaměstnáním majitele u dámské a dětské konfekce a u šití prádla.) Je přirozené, že se různorodý ráz skladby domácké práce co do jejího spojení s jiným výdělečným zaměstnáním domáckého pracovníka promítá i do jejího rozložení regionálního a působí i zde určitý svéráz. Některé oblasti jsou typické v tom smyslu, že zásadně převládají závody bez jiného výdělečného zaměstnání majitelova; jsou to v první řadě obě největší města, Praha, kde z napočtených 1749 domáckých závodů v r. 1930 jen 2,5% jich vykázalo takové jiné zaměstnání, a Brno s obdobným podílem 3,1%, dále Bakovsko, Královéhradecko s Holickem, akumulace při jihozápadní hranici Čech, Brdy, konečně menší akumulace a sporadické výskytu domácké práce v Čechách;²⁾ podíly souboru závodů, kde majitel jiné výdělečné zaměstnání nevykázal, pohybují se u těchto oblastí mezi 75—81 procenty. Oblasti s opačnou tendencí je akumulace domácké práce při severovýchodní hranici Čech, kde skoro polovina všech závodů vykázala jiné výdělečné zaměstnání majitele, dále severní část Českomoravské vysočiny, Zdounsko a jádro domácké práce v jihozápadním Slovensku, kde takových závodů je přes polovinu. — Jak již bylo výše podotknuto, můžeme

¹⁾ První sčítanec znamená počet závodů, kde pracoval výlučně majitel, druhý počet závodů, kde byly také jiné osoby činné.

²⁾ Viz sestavu 3 zmíněného již článku z č. 3. Statistického zpravodaje r. 1930, str. 48.

Sestava 1.

Domácké závody v užších hranicích bývalého Československa s hlediska jiného výdělečného zaměstnání domáckého pracovníka.

Heimbetriebe in den engeren Grenzen der ehemaligen Tschechoslowakei vom Gesichtspunkt einer anderen Erwerbstätigkeit des Heimarbeiters.

a) celé bývalé Československo v hranicích určených mnichovským a vídeňským rozhodnutím — a) die ganze ehemalige Tschechoslowakei in den durch die Münchner u. Wiener Entscheidungen bestimmten Grenzen
b) Čechy a Morava — b) Böhmen u. Mähren

Skupiny podnikání Betriebsgruppe	Úhrnný počet všech domác- kých závodů Gesamtsumme aller Heim- betriebe	Summe dářnem	A. Závody, jichž maji- telé pracovali sami Betriebe, deren Besit- zter allein arbeiten			Summe dářnem	B. Závody, kde vedle majitele byly činný ještě jiné osoby Betriebe, wo neben dem Be- sitzer noch andere Personen erwerbstätig waren			Úhrn závodů Summe der Be- triebe	I.	II.
			I. neměli	II. měli	z toho takové, kde majitelé - davan solche, deren Be- sitzer		I. neměli	II. měli	z toho takové, kde majitelé - davan solche, deren Be- sitzer			
Domácké závody úhrnnem — Heimbetriebe im ganzen	a) 35.792 b) 34.267	24.116 23.085	16.407 15.815	7.709 7.270	11.676 11.182	5.917 5.689	5.795 5.493	22.324 21.504	13.468 12.763			
Průmysl textilní — Textilindustrie	a) 12.419 b) 11.494	8.115 7.515	5.231 4.900	2.884 2.615	4.304 3.979	1.481 1.352	2.823 2.627	6.712 6.252	5.707 5.242			
Průmysl odívání a obuv — Bekleidungs- u. Schuhindustrie	a) 17.133 b) 16.761	11.598 11.322	8.701 8.495	2.897 2.827	5.535 5.439	3.497 3.421	2.038 2.018	12.198 11.916	4.935 4.845			
Průmysl sklářský — Glasindustrie	b)* 2.731	1.795	1.141	654	936	504	432	1.645	1.086			
Průmysl dřevařský — Holzindustrie	a) 1.831 b) 1.707	1.301 1.217	689 667	612 550	530 490	210 201	320 289	899 868	932 839			
Kovopřímysl — Metallindustrie	a) 663 b) 572	560 501	252 228	308 273	103 71	57 44	46 27	309 272	354 300			
Průmysl hudebních nástrojů — Musikinstru- mentenindustrie	b)* 5	4	3	1	1	—	1	3	2			
Průmysl soustružnický (kromě dřeva) — Drechslerindustrie (außer Holz)	b)* 508	402	179	223	106	67	39	246	262			
Průmysl papírenský — Papierindustrie . . .	b)* 75	47	42	5	28	24	4	66	9			
Průmysl kartáčnický — Bürstenindustrie .	a) 17 b) 15	12 11	10 10	2 1	5 4	5 4	—	15 14	2 1			
Průmysl hračkářský — Spielwarenindustrie	a) 44 b) 36	39 31	14 7	25 24	5 5	5 5	—	19 12	25 24			

* Zároveň data pro území a). — Gleichzeitig die Daten für das Gebiet a).

ostatně zjistiti regionální rozdíly v zastoupení námi pozorovaného zjevu i v mezích jednoho a téhož oboru domácké práce; z příslušné kasuistiky uvádime zejména výrobu výšivek a pánskou konfekci, výrobu kožené obuvi.

Již tyto základní postřehy ukazují, že domácká práce se vyvinula co do úživnosti a sociálního zabezpečení velmi nehomogeně a naznačuje potřebu jeji další legislativní úpravy. Problémy domácké práce jsou vůbec velmi různorodé, nejsou to jen otázky technické a živnostensko-právní (které obory nebo dílčí pochody výroby se nejrentabilněji hodí k domácké práci), stejně důležitý je základní problém sociální, aby byla zajištěna a vyrovnaná její primérní úživnost.

Výše uvedená sestava třídí ještě domácké závody podle skutečnosti, zda majitelé pracují sami či vedle jiných činných osob. Z úhrnu všech domáckých závodů je něco přes dvě třetiny (67,4%) takových, kde pracuje majitel sám. Tentýž přibližně poměr je u průmyslu textilního, odívání a sklářského, vyšší hodnoty účasti nacházíme již u průmyslu dřevařského a hlavně u průmyslu soustružnického (79,1%) a kovoprůmyslu (84,5%); u všech skupin však je pravidlo, že zásadní převaha je u závodů bez spolupráce jiných činných osob. V dalších podrobnostech jednotlivých druhů však nacházíme i položky, kde převládají závody s činnými osobami vedle majitele. Je to ve skupině textilního průmyslu tkaní bavlněných látek a výroba bavlněných koberců, ve skupině průmyslu odívání dámská a dětská konfekce; z téže skupiny ukazuje pak jiný příbuzný obor, konfekce pánská, jen velmi slabou převahu závodů s výlučným uplatněním majitele. Kombinace obou znaků, o nichž je řeč v této souvislosti, ukazuje, že domáckých závodů, kde majitelé měli ještě jiné výdělečné zaměstnání, je v souboru závodů, kde majitelé pracovali za součinnosti dalších osob, relativně mnohem více (a to 49,3%) než v souboru závodů, kde majitelé pracovali sami (31,9); tato tendence, charakterisující zároveň všechny skupiny a — což je jistě zajímavé — i všechny pozorované druhy, je pochopitelná, uvážíme-li, že tam, kde práce je rozložena na více osob, zbývá spíše čas ještě na jiné zaměstnání. Ale i druhé z uvedených procent, ukazující, že mezi domáckými pracovníky pracujícími bez jiných osob byla celá třetina takových, kteří měli ještě jiné výdělečné zaměstnání, je jistě dosti vysoké. V podrobnostech skupin a zejména druhů i tato hodnota vykazuje silnou variabilitu, a u některých položek stoupá až na 50%.

V dalším chceme si všimnouti podrobněji souboru oněch domáckých závodů, kde majitelé vykázali ještě jiné výdělečné zaměstnání. Tyto závody jsou třídeny tak, jak ukazuje hlavička další sestavy 2, připojená k tomuto článku, a to v základním rozdělení na nejdůležitější skupiny a druhy domácké práce typicky se vyskytující na nynějším území; i zde jsme se omezili na data za bývalý stát v hranicích po mnichovském a vídeňském rozhodnutí a za území Čech a Moravy.

Nejvíce případů jiného výdělečného zaměstnání připadá na zemědělství. 77,7% všech závodů s jiným výdělečným zaměstnáním majitele zabývalo se ještě výlučně zemědělstvím, 7,8% zemědělstvím a vedle toho ještě nějakým jiným zaměstnáním; celkem

tedy zabývalo se zemědělstvím ať již provozovaným výlučně či v kombinaci s jiným výdělečným podnikáním 85,5%. S hlediska regionálních podrobností je přibližně stejný poměr takového uplatnění na území Čech (85,3%) a na území Moravy (90,0%), na Slovensku však je obdobné procento podstatně nižší (54,2%) ve prospěch těch případů, kdy domácký pracovník je činný jako dělník v jiném živnostenském závodě. V pořadí činností doplňujících úživnou aktivitu domácké práce uplatňuje se za zemědělstvím povolání dělníkovo v živnostenském podnikání a to jednak ve výlučně takové funkci, v nemalem počtu případů spolu se zemědělstvím. Případy provozování samostatné živnosti (jednak výlučného, jednak v kombinaci se zemědělstvím) a jiných forem výdělečné činnosti jsou již jen slabě zastoupeny. Vztahy těchto jednotlivých hlavních kategorií jiného výdělečného zaměstnání jsou v některých položkách domácké práce silně odlišné od toho typu rozložení, které ukazují hodnoty pro celý soubor; bližší rozbor dat v sestavě otiskněných ukazuje po té stránce leč kterou zajímavou podrobnost. Poutají zejména takové případy, kdy převaha zemědělství není zásadní. Pozorované případy jiného výdělečného zaměstnání domáckého majitele jsou většinou takové, kde se uplatňuje jedině takové typické zaměstnání domáckého majitele; případu kombinací je v celém pozorovaném souboru 13.468 domáckých závodů asi 8%, z toho zase 70,5% případů kombinace zemědělství s povoláním dělníka v jiném živnostenském závodě.

Sčítání závodů nás ovšem také podrobněji poučilo o konkrétním obrazu živnostenského podnikání a jiných povolání tvůrčích výplň souběžného výdělečného zaměstnání domáckých pracovníků. Z rukopisného tabulkového materiálu Státního úřadu statistického chceme se v této souvislosti spokojit jen s hlavními poznatkami. Pokud jde o samostatné živnosti, které byly spolu provozovány majiteli domáckých závodů, setkáváme se s výpočtem celkem chudým; z největší části jde o obchody a podnikání obchodu příbuzná. Největší počet případů soustředily trafiky, faktorství, obchody s potravinami (též s cukrovinkami, ovozem, drůbeží, mlékem a pod.), porůznu i jiné druhy vlastního obchodování, podomní obchod a vetešnictví, hostince, zprostředkování pojištění a obchodu. Celkem slabě jsou zastoupeny živnosti výrobní, mimo některé typické položky živnostnické a řemeslné přicházejí zde v úvahu také stavební živnosti, dále prádelny a sběrny prádla. Ze závěrečných oborů roztrídění podnikání zjišťujeme podniky hudební a holičství. Námezdní podnikání vykázaná domáckými pracovníky ukazují obraz velmi pestrý. Z největší části šlo o hudebníky, posluhy, školníky, domovníky, sběratele lesních plodin. Data ukazují, že domáckou prací nezabývali se jenom příslušníci povolání více méně výkonných (hlídací, plavčíci, dělníci a nižší zřizenci ve veřejných službách, hrobníci a pod.), ale i — ač ovšem dosti sporadicky — příslušníci kvalifikovanějších povolání (obchodvedoucí, skladníci, obchodní cestující, pokladníci, poštovní zaměstnanci, varhaníci, různí úředníci) a j.

Jako v předešlém článku nutno i zde při zakončení úvah věnovaných rekonstrukci dat o domácké práci s hlediska nového území znova upozornit na podmíněnou platnost těchto čísel, jestliže by šlo hlavně o závěry z absolutních hodnot; jejich význam

Sestava 2.

Jiné výdělečné zaměstnání domáckých pracovníků.

Andere Erwerbstätigkeiten der Heimarbeiter.

a) celé bývalé Česko-Slovensko v hranicích určených mnichovským a vídeňským rozhodnutím — a) die ganze ehemalige Tschecho-Slowakei in den durch die Münchner u. Wiener Entscheidungen bestimmten Grenzen

b) Čechy a Morava — b) Böhmen und Mähren

Druhy tohoto vedlejšího zaměstnání — Arten dieser Nebenbeschäftigung

Případy, kdy příslušné zaměstnání je provozováno v jiném — Fälle, in welchen die entsprechende Betätigung in einem anderen Lande ausgeübt wird

Kombinace těchto případů a to

Kombination dieser Fälle u. zw.

Obory domácké práce
Zweige der Heimarbeit

	Dům všech domáckých závodů — Summe aller Heimbetriebe			Dům závodů, jichž majitel vykázal ještě jiné výdělečné zaměstnání — Summe der Betriebe, deren Besitzer noch andere Erwerbsaktivitäten ausgewiesen haben			c) povádlení dělníka v jiném živnostenském závodě a to Beruf des Arbeiters in einem anderen Gewerbetrieb u. zw.			d) jiné výdělečné zaměstnání — andere Erwerbstätigkeit			
	ab	bc	bd	ab	bc	bd	ab	bc	bd	ab	bc	bd	jiné kombinace** andere Kombinationen**
A. Domácké závody úhrnem—Heimbetriebe (a) im Ganzem	35.792	13.468	209	10.469	2.293	249	185	186	749	99	29		
(b)	34.267	12.763	203	10.155	1.038	199	178	184	683	99	24		

B. Nejdůležitější obory a skupiny domácké práce — Die wichtigsten Gruppen u.
Zweige der Heimarbeit:

I. Průmysl textilní — Textilindustrie . . . a) 12.419   b) 11.494

V tom: — Darunter:

1. tkalcovny látek bavlněných — Baumwollstoffwebereien   b)* 3.394   2.364   15   2.030   76   25   13   35   142   21   7

2. výroba bavlněných koberců a látek nábytkových — Erzeugung von Baumwollteppichen u. Möbelstoffen   a) 221   169   1   153   3   1   —   —   3   7   1

(b) 219   169   1   153   3   1   —   —   3   7   1

3. tkalcovny látek vlněných — Wollstoffwebereien   a) 157   117   —   95   12   2   —   —   8   —

(b) 154   115   —   93   12   2   —   —   8   —

4. tkalcovny látek lněných — Leinenstoffwebereien   a) 467   312   2   286   4   1   —   —   5   10   4

(b) 466   311   2   285   4   1   —   —   5   10   4

5. výroba jutových koberců a kobercových látek — Erzeugung von Jute- teppichen u. Teppichstoffen

6. výroba stávkového a plet. zboží z bavlny — Erzeugung von Wirk- u. Strickwaren aus Baumwolle

7. výroba stávkového a plet. zboží z vlny — Erzeugung von Wirk- u. Strickwaren aus Wolle

8. výroba prýmek — Posamenten-Erzeugung

9. výroba krajek — Spitzenerzeugung

10. výroba výšivek — Strickereierzeugung   a) 2.810   324   13   234   366   48   —   —   6   2   50   1   4

(b) 1.954   278   8   112   136   3   —   —   3   1   14   1   —

11. výroba sítík na vlasy — Erzeugung von Haarnetzen

12. zušlechtění a úprava textilního zboží Veredelung u. Zubereitung von Textilwaren

II. Průmysl odívání obuví — Bekleidungs- u. Schuhindustrie . . . . . a) 17.133   b) 16.761

V tom: — Darunter:

1. pánská a chlapecská konfekce — Herren- u. Knabenkonfektion   a) 7.663   2.904   42   2.579   97   15   40   51   54   23   3

(b) 7.426   2.843   41   2.532   89   15   38   51   52   23   2

2. dámská a dětská konfekce — Damen- u. Kinderkonfektion   a) 1.118   90   2   66   7   3   4   3   5   —

(b) 1.100   89   2   65   7   3   4   3   5   —

3. šití prádla — Wäschenäherei   a) 1.685   106   8   54   32   4   5   1   2   —

(b) 1.654   96   8   48   30   2   5   1   2   —

4. výroba kožené obuví — Erzeugung von Lederschuhen

5. výroba jiné obuví než kožené — Erzeugung von anderen als Leder- schuhen

6. výroba kožených rukavic — Erzeu- gung von Lederhandschuhen

III. Průmysl sklářský — Glasindustrie . . . . . a) 2.731   b) *

IV. Průmysl dřevařský — Holzindustrie . . . . . a) 1.931   b) 1.707

V. Kovoprámysl — Metallindustrie . . . . . a) 663   b) 572

V tom: — Darunter:

1. výroba hřebíků — Nägelerzeugung   b)* 350   237   2   210   7   4   2   3   8   —

VI. Průmysl soustružnický (kromě dřeva) Drechslerindustrie (außer Holz) . . . . . a) 508   b)*

VII. Průmysl papírenský — Papierindustrie . . . . . a) 75   b)*

V tom: — Darunter:

1. Výroba kartonáže a obalů — Karton- u. Emballagenerzeugung   b)* 48   7   1   5   —   —   —   1   —

VIII. Průmysl hrackářský — Spielwaren- industrie . . . . . a) 44   b) 36

* Zároveň data pro území a). — Zugleich die Angaben für das Gebiet a).

** Celkem: — Im ganzen: a) ac — 9, ad — 2, cd — 7, abc — 6, abd — 2, bcd — 3.

b) ac — 7, ad — 1, cd — 6, abc — 5, abd — 2, bcd — 3.

leží spíše v zorném úhlu úvah, v kasuistickém rázu hodnocení, v důlšíení životního úsilí domáckých pracovníků. Jde o poznatky strukturální povahy, jejíž zjištění je vždy časové, ježto zdokonaluje srovnávací základnu pro poznatky proměn z budoucích sčítání. Podstatné je také, že jde o postřehy nové, dosud ani nezjištěné ani nezpracované. Jsme nyní před druhým sčítáním živnostenských závodů a snahou našeho úřadu bude, aby této přiležitosti bylo co nejvíce využito nejen k získání informací o strukturálních změnách obrazu domácké práce, zjištěného v r. 1930, ale i k prohloubení dalších vědomostí o její hospodářské a sociální podstatě.

K. M.

Výroba obuvi kožené, látkové, houněné a plstěné v r. 1935 a letech 1928—1935.

Článek podává data o výrobě obuvi v roce 1935 a to jednak u závodů, které se v té době nacházely na území býv. Československa, jednak u závodů, které zůstaly na území Protektorátu. Pokud to forma šetření dovoluje, rozlišuje se mezi výrobou obuvi kožené a výrobou obuvi látkové, houněné a plstěné. Vývoj výroby v letech 1928—1935 podán je ve formě indexních čísel. Řady indexních čísel jsou vypočteny jak pro jednotlivé hlavní druhy výrobků, tak pro výrobu obuvi celkem. U výroby kožené a látkové zjištěna byla v uvedených letech tendence vysloveně klesající, u obuvi houněné a plstěné ostře stoupající; u kamaší látkových je vývoj velmi nepravidelný, což u zboží módního je snadno vysvětlitelné. Vývoji ve výrobě obuvi celkem udává ráz vývoje ve výrobě kožené obuvi, která tvoří ve výrobě nejdůležitější položku.

Der Artikel bringt Daten über die Schuhherzeugung i. J. 1935, u. zw. einerseits in den Betrieben, die sich zu jener Zeit auf dem Gebiet der ehemaligen Tschechoslowakei befanden und anderseits in jenen Betrieben, die auf dem Gebiete des Protektorats verblieben sind. Soweit es die Form der Erhebung zuläßt, wird zwischen der Erzeugung von Lederschuhen und der Erzeugung von Stoff-, Filzschuhen u. dgl. unterschieden. Die Entwicklung der Produktion in den Jahren 1928—1935 ist in Form von Indexzahlen veranschaulicht. Die Reihen der Indexzahlen sind sowohl für die einzelnen Hauptarten der Erzeugnisse, als auch für die Schuhherzeugung insgesamt errechnet. Bei der Erzeugung von Leder- und Stoffschuhen wurde in den genannten Jahren eine ausgesprochen sinkende Tendenz ermittelt, während die Tendenz bei der Erzeugung von Filz- und ähnlichen Schuhen steil ansteigt. Die Erzeugung von Stoffgamaschen ist sehr unregelmäßig, was bei Modewaren leicht erklärlisch ist. Die Entwicklung in der Schuhherzeugung überhaupt wird durch den Charakter der Entwicklung in der Lederschuherzeugung angegeben, die an der Gesamterzeugung den weitaus größten Anteil hat.

V rámci šetření o výrobě v průmyslu odívání a obuvi šetřena byla jako samostatná výrobní odvětví také výroba obuvi kožené a výroba obuvi látkové, houněné a plstěné, a to podrobně za kalendářní rok 1935, pouze v některých bodech za léta 1928 až 1934. Zpracování materiálu z tohoto šetření bylo skončeno již před událostmi minulého podzimu, takže je možno učiniti si jasný obraz o výrobě obuvi v roce 1935 na

území býv. Československa. Odečtením příslušných úhrnů za závody nacházející se na územích připojených k Ríši a k sousedním státům od úhrnů celkových, získána byla úhrnná data o závodech těchto výrobních odvětví, pokud se nacházejí na území Protektorátu Čechy a Morava. Srovnání dat o výrobě v roce 1935 na celém území býv. Československa a na území Protektorátu je v první řadě předmětem tohoto pojednání.

Dříve však, než k tomuto srovnání přikročíme, je nutno zdůraznit skutečnost, kterou právě při posuzování dat o tomto druhu podnikání musíme mít jasné na zřeteli. Šetření o průmyslové výrobě týká se totiž pouze závodů větších, t. j. takových, v nichž bylo činno 6 anebo více než 6 osob. Není pochyby, že šetření byly podrobeny všechny továrny na výrobu obuvi. Výroba obuvi děje se však dodnes do značné míry i řemeslně; a právě na poli řemeslné práce naráží šetření o výrobě na mimořádně obtíže, zvláště když rozhodným pro posouzení, spadá-li závod do šetření či ne, je počet činných osob. Při řemesle je mnohem jednodušší zmenšovat nebo zvětšovat počet zaměstnanců podle rozsahu zakázek a tím v jedné části roku spadat do šetření a v druhé ne. Ačkoliv se strany úřadu byla vynaložena veškerá péče, aby soubor závodů šetření podrobených byl co nejúplnejší, je přece jenom těžko říci, do jaké míry se to podařilo, zvláště když jde o šetření toho druhu první. Data, která následují, pocházejí z 383 závodů činných v roce 1935 na území býv. Československa a z 244 závodů činných v roce 1935, které zůstaly na území Protektorátu Čechy a Morava.

Výroba obuvi rozdělena byla pro účely našeho šetření do dvou samostatných výrobních odvětví: z nich první týká se výroby obuvi kožené, druhé výroby obuvi látkové, houněné a plstěné.

Pokud jde o výrobu obuvi kožené, spotřebovaly závody na území býv. Československa v roce 1935 surovin, polotovarů a pomocných látek za 290,183.348 K. Z toho připadá na kůži svrškovou 47,295.548 stop a 1.914 m² v celkové nákupní hodnotě 174,891.473 K, na kůži spodkovou 5,978.214 kg v celkové nákupní hodnotě 77,173.932 K, na látky 14,727.061 K, na gumu (podpatky a podrážky) 6,514.056 K, na hřebíky a cvočky, knoflíky, přesky, tkanice, krémy a jiné pomocné látky 16,795.149 K. Naproti tomu spotřeba závodů, které zůstaly na území Protektorátu, činila v onom roce 278,596.783 K. Rozdělení na jednotlivé složky je poměrně stejně.

Výroba a odbyt (a to jak z výroby roku 1935, tak i let předchozích) závodů na území býv. Československa v roce 1935:

	Vyrobeno párů Erzeuge Paare	Prodáno párů Verkaufte Paare	v hodnotě im Werte von K
Kožená obuv všeho druhu — Lederschuhe aller Art	21,704.318	23,864.821	686,141.542
Kamaše kožené — Ledergamaschen	9.043	9.039	219.680
Svršky (pouze určené k prodeji) — Oberteile (nur für den Verkauf bestimmt) . . .	33.832	33.169	1,075.933
Jiné součásti určené k prodeji — Andere für den Verkauf bestimmte Teile . . .			11.887
Úhrnem — Summe			687,449.042

Výroba a odbyt (a to jak z výroby roku 1935, tak

i let předchozích) závodů, které zůstaly na území Protektorátu, v roce 1935:

	Vyrobeno párů Erzeugte Paare	Prodáno párů Verkaufte Paare	v hodnotě im Werte von K
Kožená obuv všeho druhu — Lederschuhe aller Art	21,147.503	23,332.088	659,987.914
Kamaše kožené — Ledergamaschen	8,927	8,923	213.980
Svršky (pouze určené k prodeji) — Obersteile (nur für den Verkauf bestimmt)	16.667	16.818	555.056
Jiné součástky určené k prodeji — Andere für den Verkauf bestimmte Teile			1.454
Úhrnem — Summe			680,758.404

Z předcházejících sestav je zřejmo že skoro celá výroba kožené obuvi v býv. Československu připadá na závody, které zůstaly na území Protektorátu. Podíl z výroby, který připadá na závody na území připojeném k Říši a sousedním státům, je celkem nepatrný.

Při výrobě obuvi látkové, houněné a plstěné spotřebovaly závody zabývající se touto výrobou na území býv. Československa v roce 1935 surovin, polotovarů a pomocných látek celkem za 49,126.393 K. Z toho připadá na kůži spodkovou 17,044.474 K (1,736.961 kg), na látky 9,493.494 K, na plst' 9,222.699 K, na houně 7,836.750 K, na hřebíky, knoflíky, přesky, tkanice, krémy a jiné pomocné látky 3,419.364 K. Závody, které zůstaly na území Protektorátu, spotřebovaly v témže roce surovin, polotovarů a pomocných látek za 45,813.818 K. Tomuto zmenšení celkové spotřeby odpovídá poměrné zmenšení jednotlivých složek.

Výroba a odbyt (a to jak z výroby roku 1935, tak i let předchozích) závodů na území býv. Československa v roce 1935:

	Vyrobeno párů Erzeugte Paare	Prodáno párů Verkaufte Paare	v hodnotě im Werte von K
Ouv látková — Stoffschuhe	2,371.985	2,043.038	33,825.357
Ouv houněná a plstěná — Filzschuhe u. ä.	3,973.978	5,517.915	85,997.966
Kamaše látkové — Stoffgamaschen	277.187	283.675	2,692.611
Úhrnem — Summe			122,515.984

Výroba a odbyt (a to jak z výroby roku 1935, tak i let předchozích) závodů, které zůstaly na území Protektorátu, v roce 1935:

	Vyrobeno párů Erzeugte Paare	Prodáno párů Verkaufte Paare	v hodnotě im Werte von K
Ouv látková — Stoffschuhe	2,167.257	1,842.054	31,302.098
Ouv houněná a plstěná — Filzschuhe u. ä.	3,783.132	5,333.698	82,417.685
Kamaše látkové — Stoffgamaschen	271.547	278.035	2,641.711
Úhrnem — Summe			116,361.494

Také o této výrobě možno podle právě uvedených dat říci, že z převážné většiny připadala na závody, které zůstaly na území Protektorátu.

Při spotřebě surovin, polotovarů a pomocných látek, při výrobě a při odbytu bylo rozlišováno mezi závody, které vyráběly obuv koženou a závody, které vyráběly obuv látkovou, houněnou a plstěnou. V ostatních oddilech šetření o spotřebě se k tomuto rozlišování nepřihlíželo, takže spotřeba topiva, látek pohonného a elektrického proudu a spotřeba ostatního materiálu při výrobě byla zjištěna pro celý soubor závodů zabývajících se výrobou obuvi, který byl podroben šetření.

Pokud jde o spotřebu topiva, látek pohonného a elektrického proudu při výrobě v kalendářním roce 1935, činila tato u závodů na území býv. Československa celkem 8,903.320 K. Z toho víc než polovina připadá na páru z dálkových tepláren, asi jedna čtvrtina na elektrický proud odebraný z cizí elektrárny. U závodů zůstavších na území Protektorátu činila tato spotřeba 8,338.982 K. Spotřeba ostatního materiálu činila u první skupiny závodů úhrnem 12,785.079 K, u druhé skupiny závodů 12,327.141 K. Z toho připadá největší podíl na kovové předměty a polotovary ze železa a jiných kovů pro opravu strojů a výrobu náhradních součástek, pak na obaly papírové, dřevné, atd.

U zaměstnanců, odpracovaných hodin a vyplacených mezd a platů můžeme zase v roce 1935 rozlišovat mezi výrobou kožené obuvi a výrobou látkové, houněné a plstěné obuvi. Přihlížíme-li nejprve ke skupině závodů, které se zabývaly výrobou obuvi na celém území býv. Československa, můžeme uvést, že při výrobě obuvi kožené bylo zaměstnáno v tomto roce průměrně 16.804 zaměstnanců; z toho připadalo na dělníky a ostatní zaměstnance pojistěné u Ústřední sociální pojišťovny 15.635, na zaměstnance ve vyšších službách (pojištěné u Všeobecného pensijního ústavu a náhradních ústavů) 1.169. Na mzdách bylo vyplaceno celkem 128,482.684 K, na platech 17,658.832 K. Uhrnný počet všemi zaměstnanci odpracovaných hodin za rok byl 33,585.659. Obdobná data pro výrobu obuvi látkové, houněné a plstěné jsou: průměrný počet všech zaměstnanců 1.736, z toho 1.579 dělníků a 157 úředníků; na mzdách vyplaceno 11,549.620 K, na platech 1,726.358 K; všemi zaměstnanci odpracováno celkem 3,383.467 pracovních hodin. K tomu dlužno dodat, že domáckým dělníkům bylo na mzdách vyplaceno při výrobě kožené obuvi 7,724.560 K, při výrobě obuvi látkové, houněné a plstěné 1,137.485 K.

Máme-li na zřeteli pouze soubor závodů, které zůstaly na území Protektorátu Čechy a Morava, můžeme bez rozlišování závodů s výrobou obuvi kožené a závodů s výrobou obuvi látkové, houněné a plstěné uvést, že v nich dohromady bylo v roce 1935 zaměstnáno průměrně 17.162 zaměstnanců; z toho 15.898 dělníků a 1.264 zaměstnanců ve vyšších službách. Všemi zaměstnanci odpracovaných hodin bylo celkem 34,289.748. Na mzdách bylo vyplaceno 134,346.513 K, na platech 18,707.509 K. Domáckým dělníkům na mzdách bylo vyplaceno celkem 8,405.495 K.

Daty uvedenými v předcházejících odstavcích jsou jistě dostatečně charakterisovány poměry v tomto výrobním odvětví v roce 1935, při čemž srovnání dat týkajících se celého souboru závodů zabývajících se touto výrobou na území býv. Československa a souboru závodů, které zůstaly na území Protektorátu, podává jasný obraz o důsledcích, kterými se projevily události loňského i letošního roku na tomto poli průmyslového podnikání. Rok 1935 byl šetřen podrobně, t. j. podrobně byla šetřena veškerá spotřeba při výrobě, výroba sama i odbyt. Šetření za kalendářní léta 1928 až 1934, mělo-li se setkat s úspěchem, muselo být provedeno v omezeném měřítku. Stalo se to tím způsobem, že byla v oněch letech zjišťována pouze výroba v množství, a to u výroby obuvi kožené páry kožené obuvi všeho druhu, v druhém výrobním odvětví páry obuvi látkové, obuvi houněné a plstěné, kamaši látkových a svršků určených k prodeji, ne však k výrobě obuvi vykázané v předcházejících po-

ložkách. U svršků tohoto druhu byl však zjištěn tak nepatrný počet vyrobených párů v jednotlivých letech, že tento výrobek nebude vůbec brán v úvahu v dalších výpočtech. Kromě toho byl v jednotlivých letech zjištěn také průměrný počet všech zaměstnanců bez rozlišování na výrobní odvětví; rozlišení byly pouze dělníci a zaměstnanci ve vyšších službách. Dále byl zjištěn v jednotlivých letech úhrnný počet všemi zaměstnanci odpracovaných hodin a vyplacené mzdy a platy. Tato data jsou cenným doplňkem dat výrobních a osvětlují vývoj v průmyslovém podnikání s novými hlediskami. Všech těchto retrospektivních dat má být použito pouze ke konstrukci indexu průmyslové výroby. Úhrnný index průmyslové výroby bude se vypočítávat z celé řady indexů dílčích. Jeden z těchto indexů dílčích, t. j. indexu výroby obuvi, si v dalším blíže všimneme.

Období let 1928—1934 je v valné části obdobím těžké hospodářské krize, v níž zaniklo mnoho průmyslových závodů. Není proto divu, že v každém roce máme data o jiném počtu závodů. Abychom eliminovali neblahé důsledky této nevyhnutelné skutečnosti na výpočet indexů, byla data upravena tím způsobem, že ve dvou po sobě následujících letech byla srovnávána vždy data ze stejných závodů. Tím byly správně zjištěny změny s roku na rok, jež byly pak přepočteny na řetězový index s pevnou základnou (rok 1929 = 100). Výsledek těchto propočtů uvádí následující tabulka:

Indexy výroby obuvi
Schuherzeugungsindices (1929 = 100)

Druh výrobku	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Art der Erzeugnisse	100,0	79,2	61,8	50,3	49,2	50,8	44,7
Kožená obuv všeho druhu	100,0	78,2	66,6	55,9	60,5	62,3	59,7
Lederchuhe aller Art							
Obuv látková	100,0	90,4	95,6	61,6	47,0	42,1	47,3
Stoffschuhe							
Obuv houněná a plstěná	100,0	114,6	127,4	142,1	158,0	152,0	124,5
Filzschuhe u. ä.							
Kamaše látkové	100,0	89,5	76,4	81,8	84,6	146,4	66,6
Stoffgamaschen							

Tyto čtyři řady indexních čísel sloučeny byly do řady jedné, při čemž bylo použito váženého průměru aritmetického. Vahami v tomto případě byla hodnota odbytu jednotlivých druhů výrobků v roce 1935. Tím pro celou výrobu obuvi dostáváme jako charakteristiku vývoje tuto řadu indexních čísel:

Výroba obuvi celkem - Schuherzeugung im ganzen

1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
100,0	82,6	74,2	65,4	70,4	71,3	66,1

Sledujeme-li jednotlivé řady indexů, konstatujeme v první řadě ostrý pokles ve výrobě kožené obuvi všeho druhu od roku 1929 až do roku 1935. U obuvi látkové je pokles ještě prudší; výroba v roce 1935 je víc než o polovinu menší u srovnání s rokem 1929. Za to výroba obuvi houněné a plstěné, jak se zdá, nebyla hospodářskou krízí vůbec zasažena; naopak, výroba prudce stoupá až do roku 1933, teprve rok 1934 a 1935 zaznamenává pokles, který ovšem ani zdaleka nemůže být srovnáván s obdobnými poklesy v obuvi kožené a látkové. U kamašů látkových, jako zboží čistě módního, jeví se vývoj naprostě nepravidelný. Všechny tyto čtyři vývojové tendenze promítají se podle svého skutečného významu v indexu výroby obuvi celkem, který vzhledem k tomu, že index výroby kožené obuvi všeho druhu je jeho nejsilnější složkou, projevuje s ním obdobnou klesající tendenci. Pokles není však tak prudký jako u kožené obuvi

všeho druhu; je do jisté míry paralysovan velmi příznivým vývojem u výroby obuvi houněné a plstěné. Mimořádné zvětšení výroby látkových kamašů v roce 1934 dochází také výrazu v indexu výroby obuvi celkem.

Podobně jako data výrobní upravena byla i data o vyplacených mzdách v letech 1928—1935. Ve dvou po sobě následujících letech byla vždy srovnána data ze stejných závodů, tyto indexy s pohybivou základnou přepočítány pak byly na indexy řetězové s pevnou základnou (rok 1929 = 100). Výsledkem propočtu je tato řada:

Mzdy dělníkům (i domácíkům) vyplacené při výrobě obuvi:

Löhne die den Arbeitern (einschließlich Heimarbeiter) bei der Schuherzeugung ausbezahlt wurden:

1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
100,0	79,2	61,8	50,3	49,2	50,8	44,7

Klesaly tedy mzdy ve výrobě obuvi od roku 1929 do roku 1935 mnohem více než sama výroba obuvi. Zmenšený objem výroby byl tedy realizován na zmenšené úrovni mzdové.

L. Š.

Vývoj průměrných sazeb za odpracovanou hodinu v býv. Československu v letech 1928—1935.

Dat o zaměstnancích, odpracovaných hodinách a vyplacených mzdách a platech, jak jsou získávána setřením o průmyslové výrobě, nelze sice použít jako náhražky statistiky mzdové, lze však jich použít za určitých předpokladů a po určité úpravě jako charakteristiky mzdového vývoje. Úprava spočívala v tom, že pro jednotlivé průmysly a jednotlivá léta z vyplacených mezd a dělníky odpracovaných hodin byly vypočteny průměrné sazby za odpracovanou hodinu. Skutečné sazby byly přepočteny na čísla relativní, při čemž sazby z roku 1929 byly vzaty jako sto. Ve většině průmyslu byl to rok 1929, v němž byly placeny nejvyšší průměrné sazby za odpracovanou hodinu. V průmyslech, kde nepřipadá nejvyšší průměrná sazba na rok 1929, připadá až na rok 1931. Teprve rok 1932 znamená u všech odvětví rozboru podrobených pokles průměrných sazeb za odpracované hodiny; tento pokles trvá až do roku 1934. Rok 1935 znamená počátek nového zlepšení. Obdobná řada relativních čísel byla vypočtena také pro průmysl jako celek. Vývojová tendence této nové řady potvrzuje jenom to, co bylo právě o vývoji průměrných sazeb za odpracovanou hodinu řečeno.

Die Daten über die Beschäftigten, geleisteten Arbeitsstunden und ausbezahlten Löhne und Gehälter, wie sie durch die Erhebung in der Industrierzeugung ermittelt wurden, können zwar nicht als Ersatz für die Lohnstatistik verwendet werden, doch kann man sie unter bestimmten Voraussetzungen und nach entsprechender Aufbereitung als Charakteristiken der Lohnentwicklung benützen. Die Aufbereitung besteht darin, daß für die einzelnen Industrien und einzelnen Jahre aus den ausbezahlten Löhnen und den von den Arbeitern geleisteten Arbeitsstunden die Durchschnittslöhne für die geleisteten Arbeitsstunden errechnet wurden. Die tatsächlichen Lohnsätze wurden auf relative Zahlen

umgerechnet, wobei der Satz für d. J. 1929 als 100 genommen wurde. In dem größeren Teil der Industrien war es d. J. 1929, in welchem die höchsten Durchschnittslöhne für die geleisteten Arbeitsstunden bezahlt wurden. In jenen Industrien, wo der höchste Durchschnittslohn nicht auf d. J. 1929 fällt, fällt er erst auf d. J. 1931. Erst d. J. 1932 bedeutet bei allen der Analyse unterzogenen Industrien eine Senkung der Durchschnittssätze für die geleisteten Arbeitsstunden; diese Senkung dauert bis zum Jahre 1934 an. Das Jahr 1935 bedeutet den Beginn einer neuerlichen Besserung. Die analoge Reihe der Verhältniszahlen wurde auch für die Industrie als Ganzes berechnet. Die Entwicklungstendenz dieser neuen Reihe bestätigt nur, was eben von der Entwicklung der Durchschnittssätze für die geleisteten Arbeitsstunden gesagt wurde.

V rámci šetření o průmyslové výrobě věnována byla pochopitelně určitá pozornost také zaměstnancům, jimi odpracovaným hodinám a jim vyplaceným mzdám a platům. Původně, poněvadž časovou jednotkou při této statistice je rok, bylo postupováno tím způsobem, že v jednotlivých letech (1928—1934, resp. 1935) byl žádán v první řadě průměrný počet všech zaměstnanců. Jak je z poučení, které bylo ke každému dotazníku připojeno, patrno, měl tento průměrný počet všech zaměstnanců být stanoven tím způsobem, že byl při výplatách týdenních součet stavů zaměstnanců v jednotlivých týdnech dělen 52, zatím co při výplatách měsíčních byl součet stavů v jednotlivých měsících dělen 12. Průměrný počet všech zaměstnanců dělil se pak do dvou skupin: jednu z nich tvořili zaměstnanci pojistění u Ústřední sociální pojišťovny, což byli hlavně dělníci, druhou skupinu tvořili zaměstnanci pojistění u Všeobecného pensijnho ústavu nebo ústavu náhradních, t. j. zaměstnanci ve vyšších službách, čítajíc v to řediteli, osoby vedoucí a jiné osoby podobné, které jsou po případě od pojistění osvobozeny. I když rozlišování zaměstnanců na dělníky a zaměstnance ve vyšších službách podle toho, u kterého ústavu jsou pojistěni, v některých případech dost nevyhovuje, přece jenom bylo statistickou praksí potvrzeno, že v dané situaci je to nevhodnější a nejlépe fungující kritérium, které pro toto rozlišování máme k dispozici. Proto bylo vzato za základ i při pozdějších šetřeních. Tato úprava otázek o zaměstnancích v dotaznících používaných při šetření o průmyslové výrobě dovoluje nám ve všech letech, jichž se šetření týká, zjistit nejenom, kolik zaměstnanců celkem, nýbrž kolik dělníků bylo činno v jednotlivých souborech závodů, které spadají do šetření a které se zabývají určitou výrobou; a to je nezbytným předpokladem pro provedení rozborů, které jsou předmětem této studie.

Dále byly ve všech průmyslech a jejich odvětvích zjištovány odpracované hodiny. Při prvním šetření týkala se příslušná otázka úhrnného počtu hodin odpracovaných všemi zaměstnanci za rok, tedy i dělníky i zaměstnanci ve vyšších službách. Poněvadž tato formulace neukázala se dost vhodnou, stala se při pozdějších šetřeních úprava v tom smyslu, že byly v dotaznících žádány pouze hodiny odpracované dělníky a ostatními zaměstnanci pojistěnými u Ústřední sociální pojišťovny. I když však bylo šetření v tomto bodu provedeno v některých letech jedním, a v jiných letech druhým způsobem, přece

se jenom data z prvních šetření dala poměrně snadno a uspokojivě upravit tak, aby ve všech případech byl stanoven počet hodin odpracovaných pouze dělníky a ostatními zaměstnanci pojistěnými u Ústřední sociální pojišťovny. Tato úprava stala se za předpokladu, že zaměstnanci ve vyšších službách tvoří mezi zaměstnanci stabilnější soubor, že jejich propouštění a přijímání zdaleka není tak ovlivňováno změnami v rozsahu výroby, jako je tomu u dělníků. Tedy za předpokladu, že průměrný počet zaměstnanců ve vyšších službách byl v závodech zaměstnán po celý rok, t. j., že každý z nich odpracoval v roce průměrně 300 pracovních dnů po 8 hodinách, odečteno bylo od úhrnného počtu hodin odpracovaných všemi zaměstnanci tolíkrát 2400 hodin, kolik v příslušném průmyslovém odvětví bylo zaměstnanců ve vyšších službách. Na tomto předpokladu není nic násilného, takže data o celkovém počtu hodin odpracovaných dělníky, pokud byla získána touto úpravou, dlužno považovat za naprostě rovnocenná datum, jež byla získána bezprostředně ze šetření. V důsledku toho není třeba při rozboru mezi nimi rozlišovat.

Třetí skutečností, jež v tomto oddílu šetření o průmyslové výrobě přišla nutně v úvahu, byly mzdy a platy, při čemž mzdou rozumějí se obnosy vyplacené zaměstnancům pojistěným u Ústřední sociální pojišťovny, platy, obnosy vyplacené zaměstnancům pojistěným u Všeobecného pensijního ústavu a náhradních ústavů. Mzdy a platy, jak se výslovně uvádělo v poučeních jak vyplnit dotazníky, měly být uvedeny vždy hrubými (brutto) částkami a v úhrnné částce za celý rok. Do mez a platů měly být tedy započteny také všechny sociální povinnosti, jako příspěvky nemocenské pojišťovně, úrazové pojišťovně a veškerým pensijním ústavům, pokud jsou placeny zaměstnavatelem, jakož i daně placené zaměstnavatelem za zaměstnance. K normálním mzdám a platům se také dále měla připočísti všechna vydání za práci úkolovou, za práci přes čas, paušály, peněžní odměny i peněžní hodnota přídavků naturálních (jako hodnota naturálních bytů, topiva, svítiva a pod.). Z uvedeného je zřejmo, co v šetření o průmyslové výrobě dlužno rozumět pod pojmem „mzdy a platy“ a jakým způsobem tedy nutno pro účely našeho rozboru posuzovat data, jež byla jako mzdy a platy šetřením získána.

Omezíme-li se ve svém rozboru pouze na dělníky a ostatní zaměstnance pojistěné u Ústřední sociální pojišťovny, můžeme předcházející výklad shrnout v tom smyslu, že pro účely rozboru máme k dispozici v každém z let 1928—1935 a pro každý průmysl a každé jeho odvětví, které jako samostatné bylo šetřeno, tato data: průměrný počet dělníků a ostatních zaměstnanců pojistěných u Ústřední sociální pojišťovny, úhrnný počet jimi odpracovaných hodin za rok a mzdy za celý rok jim vyplacené. Na podkladě těchto dat možno provést sestavy a rozvary, které osvetlí mzdrový vývoj v býv. Československu v letech 1928—1935 s novými hledisek.

Hned při prvním publikování dat, která byla získána ze šetření o průmyslové výrobě (Průmysl papírenský v letech 1928 až 1934 — Zprávy Státního úřadu statistického, roč. XVII—1936, číslo 137—138) bylo v úvodních poznámkách výslovně zdůrazněno, že dat o počtu zaměstnanců, jimi odpracovaných hodinách a jim vyplacených mzdách, „ni-

kdy nemůže být používáno k úsudkům, jimž slouží mzdová statistika, která musí přihlížeti k daleko podrobnějším složkám jak ve složení souboru zaměstnanců, tak mzdové soustavy". Tento názor je zcela opodstatněný povahou dat. Pokud jde o využití těchto dat, bude možno jak data o celkovém počtu zaměstnanců, resp. dělníků, tak i data o odpracovaných hodinách a vyplacených mzdách upravit takovým způsobem, aby se stala vhodným ukazatelem vývoje ve výrobě. A k tomuto způsobu využití skutečně dojde. Jako mzdové statistiky však těchto dat použít nelze, poněvadž se ani u dělníků, ani u vyplacených mezd nerozlišují ani nejhodnější kategorie zaměstnanců; v úhrnech, které jsou pouze k disposici, splývají a ztrácejí se všechny charakteristiky, jež jsou podstatné v šetření o mzdách.

Je-li v každém roce a v každém průmyslu a jeho odvětvích znám celkový počet hodin dělníky odpracovaných a úhrn mezd jím vyplacených, je možno v každém případě stanovit průměrnou sazbu za odpracovanou hodinu. Je pravdou, že v každém průmyslu je totiž různých sazeb za odpracované hodiny, kolik je kategorií dělníků. To prakticky znamená, že námi vypočtená průměrná sazba nebude mít po případě valného praktického významu, poněvadž její absolutní výše bude ovlivňována podle toho, převládají-li při určité výrobě vyšší nebo nižší kategorie dělníků. Na druhé straně však je nepochybně, že struktura dělnictva v jednotlivých podnikáních průmyslových je více méně stálá a že přesuny od kategorií nižších ke kategoriím vyšším, což za nynějšího stavu vývoje v průmyslu je jistě pravděpodobnější případ než přesuny opačné, když se dějí, dějí se tak povlovně, že se to v řadě několika málo let, jako je tomu v našem případě, sotva zřetelně projeví. Za těchto předpokladů možno tedy průměrnou sazbu za odpracovanou hodinu považovat v každém průmyslu za hodnotu charakteristickou, kterou možno podrobit rozboru. Poněvadž nám pak nejdí o absolutní výši této průměrné sazby za odpracovanou hodinu v jednotlivých průmyslech, nýbrž pouze o vývoj těchto sazeb v určitém časovém období, převedením na stejnou základnu, t. j. do formy relativních čísel, při čemž rok 1929 byl vybrán za základ, odstraníme nepochybně poslední námítky proti tomuto postupu. Nedoporučovalo by se jistě z celé řady důvodů manipulovat těmito průměrnými sazbami v jejich absolutní výši, nemůže však být námitek ani věných, ani formálních proti číslům relativním, které konečně vývoj, o něž nám výhradně jde, ukazují v jistém ohledu ještě zřetelněji než čísla absolutní.

Byl tedy v každém průmyslu a v každém roce zjištěn úhrn hodin, které dělníci odpracovali a úhrn jim vyplacených mezd a z těchto dvou veličin vypočtena byla průměrná sazba za odpracovanou hodinu. Sazby v jednotlivých letech byly vyjádřeny vždy v procentech sazby v roce 1929. Vzhledem k tomu, že i u odpracovaných hodin i u vyplacených mezd jde ve většině případů o čísla poměrně velká, a za odůvodněného předpokladu, že struktura jednotlivých průmyslů byla na územích připojených k Říši a k sousedním státům v podstatě stejná jako na území Protektorátu, nebylo nutno rozlišovat, jde-li v jednotlivých případech o data za býv. Československo, nebo pouze za protektorát Čechy a Morava. Výsledky těchto výpočtů uvádějí se v následujících tabulkách:

Průměrné sazby za odpracovanou hodinu, vyjádřené v procentech sazby v roce 1929

Durchschnittlicher Satz für geleistete Arbeitsstunden in Prozenten des Satzes für d. J. 1929

Průmysl — Industrie	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
kamenec a země — Stein- und Erdenindustrie . . .	99,4	100,0	98,5	95,1	91,6	85,8	82,8	83,7
sklárský — Glasindustrie . . .	97,5	100,0	98,0	93,4	88,3	84,7	83,4	81,2
kovodělný a elektrotechnický Metall- u. elektrotechnische Industrie	89,2	100,0	96,1	95,9	88,0	87,2	87,8	89,2
chemický — chemische Industrie	99,0	100,0	100,5	101,5	99,7	96,4	94,4	93,6
textilní — Textilindustrie . . .	98,4	100,0	99,0	95,8	91,3	88,1	84,9	83,9
papírenský — Papierindustrie	97,5	100,0	99,4	99,7	99,7	92,6	94,3	92,1
zpracování papíru a lepenky Verarbeitung von Papier und Pappe	95,0	100,0	100,3	101,7	99,7	97,0	93,7	87,3
grafický — graphische Industrie	97,9	100,0	100,6	103,9	99,6	98,7	95,4	95,4
kožedělný — Lederindustrie	102,1	100,0	103,8	103,1	100,8	96,4	93,3	99,2
dřevařský — Holzindustrie	97,0	100,0	98,2	97,3	94,5	88,8	87,5	85,7
potravin, požívání a nápojů Nahrungs-, Genussmittel- und Getränkeindustrie	99,3	100,0	101,0	101,4	99,0	98,3	97,3	95,5
odívání a obuv — Bekleidungs- u. Schuhindustrie	97,5	100,0	98,5	92,4	90,6	87,4	86,6	85,6

Jak jest z předcházející tabulky patrnó, věnována byla pozornost pouze průmyslům větším. Nebyl vzat zřetel na vydělávání a barvení kožíšin, celokožíšinou konfekci, získávání (výrobu) minerálních vod, zřídelních produktů, slatin a bahen, průmysl soustržnický, kartáčnický, hudebních nástrojů a hračkařský. Ve všech těchto odvětvích průmyslového podnikání byly sice zjištěny v rámci šetření o průmyslové výrobě nezbytné podklady pro obdobné výpočty, po podrobnějším zkoumání materiálu bylo však od těchto výpočtů upuštěno, zvláště když průmysl hračkařský a hudebních nástrojů, kartáčnický a získávání minerálních vod, atd. doznaly připojením území k Říši tak značného zmenšení, že nemají dnes pro naše hospodářství zdaleka takového významu, jako dříve. Rovněž na hornictví nebyl vzat zřetel, poněvadž tam jsou šetřeny odpracované směny a nikoliv odpracované hodiny, při čemž přepočítávání by snadno mohlo vnést do rozboru umělé a zkreslující prvky.

Všeobecně může být konstatováno, že ve většině průmyslů byl to rok 1929, v němž byly placeny nejvyšší průměrné sazby za odpracovanou hodinu; to také odpovídá tehdejší celkové vývojové tendenci v průmyslové výrobě. V průmyslech, kde nepřipadá nejvyšší průměrná sazba na rok 1929, připadá až na rok 1931, což platí v zásadě i o průmyslu kožedělném, kde rozdíl mezi rokem 1930 a 1931 je, pokud jde o absolutní výši průměrných sazeb, tak nepatrný, že je správnější jej vysvětlovat spíše z povahy statistického materiálu, než mu příkladat nějaký praktický význam. Důvody tohoto odchylného vývoje u některých druhů průmyslového podnikání dlužno hledat u nich samých. Teprve rok 1932 znamená u všech odvětví rozboru podrobených pokles průměrných sazeb za odpracované hodiny; tento pokles trvá až do roku 1934. Rok 1935 znamená počátek nového zlepšení.

Většina z výše uvedených průmyslů je vlastně jen souhrnným označením pro několik příbuzných odvětví. Bylo proto možno buď pro jednotlivá výrobní odvětví nebo pro menší skupiny příbuzných odvětví vypočítati průměrné sazby za odpracované hodiny. V takto získaných řadách relativních čísel jeví se nejrůznější tendence vývojové, které by bylo velmi těžko komentovati. Proto nemá praktického

významu tyto podrobnosti zde uvádět. Čísla, jež uvádí předcházející tabulka a jež se týkají vždy celého průmyslu, vypočtena byla z úhrnů, které vznikly sečtením odpracovaných hodin a vyplacených mezd vždy ve všech výrobních odvětvích, které dohromady tvoří onen průmysl. Tímto jednoduchým způsobem získáváme hodnoty, které jsou ve skutečnosti velmi dobře vyváženými průměry. Stejným způsobem můžeme postupovat, chceme-li získat obdobnou charakteristiku pro celé průmyslové podnikání. Sečtením odpracovaných hodin a vyplacených mezd v jednotlivých v předchozí tabulce uvedených průmyslech získáme v jednotlivých letech úhrny, z nichž vypočteme průměrnou sazbu za jednu odpracovanou hodinu placenou v průmyslovém podnikání jako celku. Také zde budou získané hodnoty dobře vyváženými průměry. Průměrná sazba v každém průmyslu projeví se ve výslednici tou vahou, která tomu průmyslu jako části určitého celku přísluší. Výsledek uvedené početní operace je tento:

	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Všechny průmysly dohromady . . .	95,3	100,0	96,7	97,2	92,6	90,1	89,0	94,8

Tato řada relativních čísel jenom potvrzuje, co bylo výše konstatováno všeobecně o řadách charakterisujících jednotlivé průmysly. V průmyslu jako celku zaznamenány byly nejvyšší průměrné sazby za odpracovanou hodinu v roce 1929. Vzestup z roku 1928 na 1929 je větší než pokles z roku 1929 na rok 1930. Mírné zlepšení v roce 1931 spadá na vrub průmyslů, které teprve v roce 1931 zaznamenaly nejvyšší průměrné sazby za odpracované hodiny. Ostrý pokles z roku 1931 na 1932 následován je dvěma mírnějšími poklesy v letech 1933 a 1934. Rok 1935 je v tomto ohledu rokem velmi citelného zlepšení.

Bude zajímavé srovnat tuto řadu relativních čísel s indexem průmyslové výroby, až bude pro tato léta ze skutečných dat o průmyslové výrobě propočítán. Lze očekávat, že vývoj v obou řadách bude probíhat do značné míry souhlasně. Charakteristické rozdíly mezi vývojem průmyslové výroby a vývojem průměrných sazeb za odpracovanou hodinu vysvitly by zřetelně teprve při použití měsíčních dat. Roční data, jež jsou nám výlučně k disposici, většinu těchto charakteristik setrou. Mají-li proto data námi uvedená aspoň nějaký praktický význam, dlužno shodu vývojovou s indexem průmyslové výroby považovat za samozřejmost.

L. Š.

Zivnostenská společenstva na nynějším území protektorátu Čechy a Morava.

Počet živn. společenstev (gremií) na nynějším území protektorátu Čechy a Morava činí 3.075 (podle rekonstrukčních dat z r. 1936), z toho je 1.806 (58,7%) společenstev odborných. Z tohoto celkového počtu bylo 596 společenstev (19,4%), jejichž místní rozsah se zmenšil, avšak sídlo zůstalo na nynějším státním území (b) a 242 společenstev (7,9%), jejichž místní rozsah se zmenšil, avšak sídlo ocitlo se mimo nynější stát, území (c). Změny místního rozsahu dotkly se větší měrou společenstev odborných než smíšených. Z celkového počtu společenstev nedotčených územními změnami bylo pak 53,2% společenstev odborných.

Územními změnami nezměnilo se podstatněji pořadí odborných společenstev seřaděných podle četnosti jednotlivých druhů odbor. společenstev.

Die Zahl der Gewerbegenossenschaften (Gremien) auf dem jetzigen Gebiete des Protektorates Böhmen und Mähren beträgt 3.075 (laut Rekonstruktionsdaten v. J. 1936); davon sind 1.806 (58,7%) Fachgenossenschaften. Von dieser Gesamtzahl waren 596 (19,4%) Genossenschaften, deren örtlicher Umfang sich zwar verkleinerte, deren Sitz jedoch auf dem jetzigen Staatsgebiete (b) verblieb und 242 Genossenschaften (7,9%), deren örtlicher Umfang sich verkleinerte, deren Sitz aber außerhalb des jetzigen Staatsgebietes (c) zu liegen kam. Die Änderungen des örtlichen Umfanges betrafen in größerem Maße die Fachgenossenschaften als die gemischten Genossenschaften. Von der Gesamtzahl der Genossenschaften ohne Gebietsveränderungen waren dann 53,2% Fachgenossenschaften.

Durch die Gebietsveränderungen hat sich die Reihenfolge der Fachgenossenschaften, die nach der Zahl der einzelnen Arten geordnet sind, nicht wesentlich geändert.

Územní změny bývalého Československa projekty se nutně také ve snížení dosavadního počtu společenstev (gremií). Nynější jejich počet neskytá však konečný údaj, neboť na další úpravu místního rozsahu společenstev již dříve ustavených a existujících, po př. na vznik nových nebo zánik dosavadních, bude mít nesporně značný vliv provádění vládního nařízení ze 17. února 1939, čís. 22 Sb. z. a n. Úprava místního rozsahu nezůstává těž bez vlivu na věcný rozsah společenstev. Na tuto okolnost neběrem však v tomto článku zřetel.

Jako číselný podklad pro zjištění stavu živnostenských společenstev z 31. prosince 1938, užijeme nejvhodněji výsledků statistiky živnostenských společenstev podle stavu z 31. prosince 1936 uveřejněných ve Zprávách S. Ú. S. roč. XIX (1938) čís. 135—136. Tato data představují nám s velkou pravděpodobností dnešní stav, neboť přesně vzato, počet společenstev z 31. prosince 1938 odlišuje se od rekonstruovaného stavu z r. 1936 pro nynější obvod Čech a Moravy celkem nepatrně, a to jen pokud jde o společenstva ustavená po 31. prosinci 1937.

Podle výše zmíněného šetření bylo na území Čech a Moravy v bývalém Československu celkem 5.045 společenstev, z nichž přichází v úvahu jen 4.929, která vrátila dotazník. Z tohoto počtu bylo 2.818, t. j. 57,2%, společenstev odborných. Rekonstruovaný údaj celkového počtu společenstev pro nynější území Čech a Moravy činí 3.075 společenstev, z toho 1.806 odborných, t. j. 58,7%. Podíl odborných společenstev vykazuje nepatrné zvýšení z nynějšího celkového počtu společenstev.

Přihlížíme-li ke způsobu, jímž se projevily územní změny v místním rozsahu společenstev, zjišťujeme, že u 596, t. j. v 19,4% společenstev zmenšil se místní rozsah, avšak sídlo zůstalo na nynějším území Čech a Moravy; z těchto 596 společenstev bylo 445 odborných. Naproti tomu u 242 společenstev, t. j. v 7,9%, zmenšil se místní rozsah, avšak sídlo se ocitlo mimo nynější území Čech a Moravy; z těchto 242 společenstev bylo 171 odborných. Ostatní společenstva, celkem 2.237, t. j. 72,7%, zůstala nedotčena územními změnami.

Informaci o tom, jakou měrou dotkly se územní změny jednotlivých společenstev roztríděných podle typu místního rozsahu, viz v horní tab. na str. 96.

Změny územního rozsahu dotkly se větší měrou společenstev odborných než smíšených, neboť z celkového počtu společenstev bylo 74,7% odborných společenstev dotčeno územními změnami a to tak, že zmenšil se jejich místní rozsah, avšak sídlo zůstalo na nynějším území Čech a Moravy (b) a 70,7% odborných společenstev, jejichž místní rozsah se zmenšil, při čemž jejich sídla ocitla se mimo nynější území Čech a Moravy (c). Posléze 53,2% společenstev odbor. zůstalo nedotčeno územ. změnami (a).

Jak se utvořil poměr společenstev smíšených a odborných vzhledem k místnímu rozsahu a to u společenstev nedotčených i dotčených územními změnami, ukazuje tento přehled:

živnosti. Ve skupinách živnosti, které soustředily význačnější počet odborných společenstev, jsou uvedena ještě podle druhů, resp. názvů živnosti ona společenstva, jejichž počet činil nejméně 5. Další sloupce přehledu současně poskytují informaci o tom, jak se projevily územní změny na místním rozsahu odborných společenstev v jednotlivých skupinách a druzích. Kdybychom porovnali podily, které tvoří odborná společenstva zařaděná v jednotlivých skupinách na celkovém tehdejším a rekonstruovaném počtu odborných společenstev, zjistili bychom, že pořadí skupin nedoznalo podstatných změn. Odborná společenstva ve skupinách průmyslu potravin, poživatín a nápojů, v živnostech hostinských a výcep-

Místní rozsah smíšených a odborných společenstev na nynějším území Čech a Moravy. Örtl. Umfang d. gemischten u. Fachgenossenschaften a. d. jetzig. Gebiete Böhmens u. Mährens.

	obec Gemeinde	více obcí meziříčí Gemeinden	soudní okres Gerichtsbezirk	větší než soudní okres - gróßer als ein Gerichtsbezirk	politický okres polit. Bezirk	větší než pol. okres - gróßer als ein polit. Bezirk	obchod. komora Handelskammer	větší než obch. kom. gróßer als eine Handelskammer	země Land
Společenstva smíšená	a 6,8	49,0	10,8	0,3	2,8	0,1	0,2	—	—
Gemischte Genossenschaften	b 2,0	55,6	25,8	0,6	6,0	6,6	4,0	—	—
	c 1,4	62,0	22,6	1,4	4,2	4,2	4,2	—	—
Společenstva odborná	a 6,6	31,6	33,9	2,3	20,0	5,0	0,6	—	—
Fachgenossenschaften	b 0,4	12,1	24,7	4,3	17,5	24,3	11,5	3,4	1,6
	c 1,7	18,7	24,0	5,3	20,5	25,1	4,2	—	0,6

V dolní tab. na str. 96 uvádíme rekonstruovaný počet odborných společenstev podle jednotlivých skupin

nických, odívání a obuvi, kovopřímyslu, jsou i nadále počtem nejčetnější.

M. B.

Zahraniční obchod.

Zahraniční obchod v únoru 1939.

A. Podle zboží.

Únor 1939 přinesl v našem zahraničním obchodu velmi příznivé výsledky; jeho obrat byl větší než v únoru 1938 za tehdejší celé území Československa. Obchodní bilance skončila již zase mírným aktivem. V dovozu stoupaly proti lednu 1939 hlavně suroviny (textilní a kovy), ve vývozu nejvíce tovary a to ze všech našich hlavních odvětví.

Im Feber 1939 erzielte unser Außenhandel sehr günstige Ergebnisse; sein Umsatz war größer als im Feber 1938 für das ganze ehemalige tschechoslowakische Staatsgebiet. Die Handelsbilanz schloß bereits wieder mit einem mäßigen Aktivum ab. In der Einfuhr stiegen gegenüber dem Jänner 1939 vor allem die Rohstoffe (für die Textil- und Metallwarenindustrie), in der Ausfuhr am meisten die Fertigwaren und zwar aus allen unseren Hauptproduktionszweigen.

Únor 1939 skončil pro nás zahraniční obchod velmi příznivě. Proti předchozímu lednu byl únorový dovoz per 840 milionů K o 40 milionů K vyšší, únorový vývoz pak per 880 milionů K — stoupł do konce o více než 80 milionů K (o více než 10%). Obchodní bilance skončila tak po lehkých pasivech prosince 1938 a ledna 1939 v únoru t. r. mírným aktivem 40 milionů K. Pozoruhodné je, že v únoru 1939 zmenšené bývalé území československé dovezlo více než celý někdejší stát v únoru 1938 — tehdy za 757 milionů K —, při čemž letošní únorový vývoz byl skoro tak silný jako v únoru loňského roku (tehdy za 914 milionů K). V celku tedy úhrnný obrat bývalého zmenšeného Československa byl v únoru 1939 částkou 1.720 milionů K větší než obrat celého

dřívějšího Československa v únoru 1938, který tehdy činil 1.671 milionů K. Nezapomínejme ovšem, že se tak stalo hlavně přeměnou velké části dříve vnitřního obchodu v obchod zahraniční.

Vzestup dovozu v únoru proti lednu t. r. byl dán hlavně třicetimilionovým vzrůstem importu surovin. Jejich únorový dovoz per 387 milionů K je staví opět na prvné místo našeho dovozu, na jehož úhrnu takto participují 46%. Na uhlí z toho připadá 95 milionů K; ač dovoz jeho proti lednu o 30 milionů klesl, patrně vlivem velmi mírné zimy, přece jen zůstává uhlí na prvném místě celého našeho dovozu. Hodnota dovozu surovin bez uhlí činí v únoru 1939 292 milionů K, což je proti lednovým 231 milionům K velký přírůstek. Na tomto vzrůstu importu se účastní hlavně textilní suroviny (bavlna + 19 milionů K, vlna + 15 milionů K), surové kovy (+ 20 milionů K), železné rudy (+ 7 milionů K) atd.

Tovary, jichž dovoz činil v únoru 352 milionů K, čili 42% celého importu, dostaly se v tomto měsíci zase na druhé jeho místo. Proti lednu 1939 je tu lehký úbytek dovozu o 15 milionů K, čili o 4%. Poměrně hojně, o více než 20%, stoupł dovoz potravin a nápojů, činící v únoru 86,924.000 K (proti lednu více o 15 milionů K), a to zvláště kukuřice a jižního ovoce. Dovoz živých zvířat zůstává skoro úplně stejný — per 15 milionů K — již třetí měsíc, t. j. od prosince 1938. Potraviny a nápoje měly v únoru na úhrnu našeho dovozu podíl 10%, živá zvěřata 2%.

Vzestup vývozu v únoru proti lednu t. r. byl dán zase více než osmdesátimilionovým vzrůstem vývozu tovarů. Jejich únorový vývoz per 607 milionů činí 69% úhrnného našeho exportu a vzrostl proti lednu

o 15,6%. Byl pomalu už tak veliký jako v únoru 1938, kdy za celé někdejší naše státní území činil 633 milionů K. Zde slušelo hodnotiti jako příznivý zjev s hlediska potřebné rovnoměrnosti, že na tomto vzestupu vývozu tovarů se účastnila skoro všechna naše hlavní odvětví průmyslová. Dominujícím zůstal sice stále vývoz výrobků průmyslu kovodělného, zvláště železářského, avšak proti lednu vykazují velmi značné vzestupy též textilní výrobky, hlavně zboží bavlněné (o 17 milionů K, čili o více než 50%), vlněné, kožené (o 23 milionů K, čili rovněž o více než 50%), konfekce (o 14 milionů K, čili o více než 100%), sklo atd. Vývoz výrobků ze železa činil v únoru 245 mil. K (28% úhrnného vývozu), na export všech výrobků celého průmyslu kovodělného (vedle železných výrobků hlavně stroje, vozidla, elektrotechnické výrobky atd.) pak připadlo v tomto měsíci dohromady 352 milionů K, takže celé řečené odvětví průmyslové participuje na úhrnném vývozu plnými 40%.

Export všech výrobků textilních a konfekčních pak činil v únoru t. r. 119 milionů K, čili 13,5% celého vývozu; koženého a kaučukového zboží se vezlo za 85 milionů K.

Suroviny částkou 163,238.000 K mají proti lednu vývoz větší o 11,6%; dříví má hlavní podíl na tomto vzestupu vývozu, jinak byly důležité v exportu surovin surové železo, cement, celulosa, koks.

Potraviny a nápoje mají v únoru slabší vývoz (102,938.000 K) než měly v lednu (— 17,6%), což jde hlavně na vrub poklesu exportu obilí; jiné potraviny ve vývozu této skupiny důležité, jako cukr a mouka, mají větší vývoz v únoru než měly v lednu.

B. Podle zemí.

Únorové výsledky přinesly tu ve srovnání s lednem t. r. tyto změny: zahraniční obchod s celou říší Německou byl celkem vyrovnaný, naše pasivum zde nečinilo při obratu téměř 700 milionů K ani 10 milionů K. Stalo se tak větším vztuštěm našeho vývozu než dovozu ve styku s původním Německem a býv. Rakouskem, zatím co obchod s územím připojeným k Říši lehce, patrně přechodně, oslabil. Z území připojeného k Polsku dovoz značně klesl. S ostatními státy nás obchod většinou stoupal, zvláště na př. se zeměmi podunajskými a Italií. Nepříznivý vývoj obchodu — zvláště po stránce bilanční — se Spojenými státy americkými dále pokračoval; při dalším vztuštěstvu dovozu a poklesu našeho vývozu tam činilo únorové pasivum již skoro 30 milionů K.

V roztrídění zemí dle způsobu našeho platebního styku s nimi zaznamenali jsme vzestup dovozu ze zemí devisově volných při nepatrném poklesu našeho vývozu tam a obráceně velký vztuštěství exportu do zemí devisově vázaných (clearingových) při zcela lehkém oslabení našeho dovozu odtud. Tím vzniklo malé pasivum 8½ milionu K v obchodu se zeměmi devisově volnými a větší aktivum 48½ milionu K v obchodu se zeměmi vázanými. Nevykazuje tedy úhrnné naše únorové aktivum per 40 milionů K po této stránce příznivé složení.

Die Feberergebnisse brachten im Vergleich mit dem heurigen Jänner folgende Abweichungen: Der Außenhandel mit dem ganzen Reich war im großen und ganzen ausgeglichen, wenn man bedenkt, daß unser Passivum bei einem Umsatz von nahezu 700 Mill. K nicht einmal 10 Mill. K betrug. Zu diesem Ergebnis kam es deshalb, weil im Verkehre mit dem Altreich

und dem ehemaligen Österreich unsere Ausfuhr stärker gewachsen ist als die Einfuhr, während der Handelsverkehr mit den an das Reich und an andere Staaten angegliederten Gebieten eine leichte, scheinbar nur vorübergehende Abschwächung erfahren hat. Aus dem an Polen angegliederten Gebiete ist die Einfuhr bedeutend gesunken. Im Verkehre mit den übrigen Staaten hat sich unser Warenaustausch größtenteils erhöht, so z. B. besonders mit den Donauländern und mit Italien. Die ungünstige Entwicklung der Handelsbeziehungen zu den USA — besonders im Hinblick auf die Bilanz — schritt weiter fort; bei weiterem Anwachsen der Einfuhr und gleichzeitigem Abflauen unserer Ausfuhr hat das Feberpassivum bereits den Betrag von nahezu 30 Mill. K erreicht. In der Darstellung der Länder nach der Art des wechselseitigen Zahlungsverkehres hatten wir einen Anstieg der Einfuhr aus den Ländern mit freier Devisenwirtschaft zu verzeichnen, wobei die eigene Ausfuhr unerheblich gesunken ist; hingegen gab es einen großen Aufschwung des Exports nach den Ländern mit gebundener Devisenwirtschaft (Clearingverkehr) bei ganz leichter Abschwächung unseres Imports. Dadurch entstand ein geringfügiges Passivum von 8½ Mill. K gegenüber den devisenfreien Ländern und ein größeres Aktivum von 48½ Mill. K im Verkehre mit den gebundenen Ländern. In dieser Hinsicht kann demnach unser Gesamtkativum im Feber von 40 Mill. K kaum als günstig bezeichnet werden.

Obchod s celou Říší německou. Obchodní styk s územím připojeným k Říši, který stojí nyní na daleko nejpřednějším místě v celém našem zahraničním obchodu, v únoru proti lednu t. r. lehce oslabil; dovoz odtud asi o 25 milionů K, nás vývoz tam o 23 miliony K. V dovozu byl tento úbytek způsoben hlavně menším dovozem hnědého uhlí pro velmi mírnou zimu. Vedle toho však též podstatné zdražení hnědého uhlí vedlo v mnohých případech k jeho nahrazování uhlím kamenným. I tak však činí v únoru 1939 hodnota našeho dovozu z tohoto území per 260 milionů K 31% celého importu a hodnota našeho vývozu tam per 210 milionů K 24% úhrnného našeho exportu. Vzrostl za to v únoru nás obchod s původní Říší, býv. Rakouskem a i s přistavy Hamburkem a Brémami, a to zejména nás vývoz tam, který proti lednu t. r. je do původní Říše vyšší o více než 30 milionů K a do býv. Rakouska o více než 6 milionů K. Tím všim se stalo, že naše bilance obchodu s celou Říší německou je v únoru hodně vyrovnaná, naše pasivum se zde zmenšilo na necelých 9 milionů K. V celku nás dovoz z celé Říše činil v únoru t. r. 345 milionů K, čili 41% úhrnného našeho dovozu a nás vývoz tam 336 milionů K, čili 38% úhrnného našeho vývozu.

Obchod s Polskem. Dovoz z území připojeného k Polsku v únoru klesl o více než 11 milionů K, též pro nižší dovoz uhlí (zde ovšem kamenného); vývoz nás tam zůstal na nízké úrovni cca 4½ milionů K, takže při hodnotě dovozu per 40 milionů K činilo naše passivum v obchodu s tímto územím asi 35 milionů K (v lednu přes 45 milionů K). Dovoz z vlastního Polska činil jen 8 milionů K, nás vývoz tam o něco vzrostl na 11 milionů K.

Obchod s Maďarskem se počal v únoru již zase pěkně rozvíjeti, a to jak s původním Maďar-

skem, tak i s územím k Maďarsku připojeným. Stejně vzrostl i náš obchod, v dovozu i vývozu, s ostatními státy podunajskými, zvláště s Rumunskem, které odebravši od nás v únoru zboží za více než 100 milionů K, stanulo na druhém místě celého našeho vývozu.

Také s ostatními státy měli jsme většinou vzrůst obchodu, a to dovozu i vývozu. Nepríznivě však, zejména po stránce bilanční, se vyvijel náš obchod se Spojenými státy americkými. Už delší dobu vzrůstá náš dovoz odtud při současném klesání vývozu. Z ledna na únor t. r. tento dovoz stouplo o 13 milionů K při poklesu vývozu o 3 miliony K; bilanční passivum našeho obchodu s USA tím v únoru vzrostlo na téměř 30 milionů K.

V celkovém souhrnu lze říci: v únoru 1939 dovezli jsme z území připojeného k Říši a k ostatním státům za 300,755.000 K, čili 35,8% celého našeho dovozu a vyvezli jsme tam za 215,253.000 K, čili 24,5% celého našeho vývozu, takže za měsíc únor resultuje se z tohoto obchodu pro nás stále vysoké passivum 86 milionů K, jež vlastně celé vyplývá z dovozu uhlí, který činil v únoru 1939 z území připojeného k Říši a k ostatním státům přes 86 milionů K.

Na obchod se starou cizinou připadlo v dovozu 539,290.000 K, čili 64,2% celého našeho dovozu a ve vývozu 664,801.000 K, čili 75,5% celého našeho vývozu, takže s touto byly jsme 126 miliony K aktivní. Pro srovnání si uvedeme, že v únoru 1938 činil obchod bývalého Československa s touto cizinou v dovozu 757 milionů K a ve vývozu 914 milionů K; činil tedy obchod zmenšeného bývalého území československého se starou cizinou v únoru 1939 už téměř tři čtvrtiny výše obchodu dřívějšího Československa v únoru 1938.

Dovoz a vývoz v únoru 1939

v rozdílení podle způsobu platebního styku.

Ein- und Ausfuhr im Feber 1939
gegliedert nach der Art des Zahlungsverkehrs.

Hodnota v 1000 K — Wert in 1000 K

	Dovoz Einfuhr	Vývoz Ausfuhr	Bilance Bilanz
I. Země devisově volné Devisenfreie Länder			
a) Bez obchodně politických překážek — Ohne handelspolitische Schwierigkeiten	250,372	235,281	— 15,091
b) S obchodně politickými překážkami — Mit handelspolitischen Schwierigkeiten	71,521	78,063	+ 6,542
Celkem — Insgesamt	321,893	313,344	— 8,549
II. Země devisově vázané Devisengebundene Länder			
a) Bez obchodně politických překážek — Ohne handelspolitische Schwierigkeiten	21,048	11,172	— 9,876
b) S obchodně politickými překážkami — Mit handelspolitischen Schwierigkeiten	12,321	13,628	+ 1,307
c) S clearingem vůči bývalému Československu — Im Clearing mit der ehemaligen Tschechoslowakei	484,783	541,910	+ 57,127
Celkem — Insgesamt	518,152	586,710	+ 48,558

Proti lednu t. r. jsou zde tyto hlavní změny: o 32 milionů K vzrostl dovoz ze zemí devisově volných, přičemž náš vývoz do nich se lehce snížil o 3 miliony K, a obráceně do zemí devisově vázaných stouplo velmi značně náš export, o 85 milionů K, kdežto náš dovoz odtud nepatrně se oslabil o 3 miliony K. Tím vzniklo malé passivum 8½ milionů K v obchodu se zeměmi devisově volnými a větší aktivum 48½ milionů K.

v obchodu se zeměmi devisově vázanými. Nevykazuje tedy úhrnné naše únorové aktivum per 40 milionů K po této stránce příznivé složení, poněvadž passivum z obchodu se zeměmi devisově volnými se musí zaplatit hodnotnými devisami, kdežto aktivum docílené v obchodu se zeměmi vázanými (v našem případě clearingovými) zvětšuje blok našich zamrzlých pochledávek, který již z obchodu s těmito zeměmi máme.

Rž.

Zahraniční obchod za prvu polovici měsíce března 1939.

A. Podle druhů zboží.

Dovoz i vývoz byl v prve polovici března t. r. velmi silný; byly četné případy u jednotlivých druhů zboží, že jejich dovoz resp. vývoz byl za pouhou polovici řečeného měsíce zhruba tak velký jako za celý předchozí měsíc únor. — V dovozu na prvním místě byly suroviny, které vesměs vykazovaly zvýšený import. — Vývoz tvořily z plných tří čtvrtin tovary, jež také zaznamenaly všeestranný rozvoj svého exportu. — Obchodní bilance těchto patnácti dnů skončila vysokým aktivem 70 milionů K.

Nach Warrenattungen. Die Ein- und Ausfuhr war in der ersten Märzhälfte d. J. sehr stark; bei einer ganzen Reihe von Warenklassen hat die Einfuhr bzw. Ausfuhr schon für die Hälfte des genannten Monats allein beiläufig den gleichen Umfang erreicht wie für den ganzen Vormonat Februar. In der Einfuhr standen an erster Stelle die Rohstoffe, die durchwegs ein Anwachsen der Einfuhr aufzuweisen hatten. Die Ausfuhr bestand zu vollen drei Vierteln aus Fertigwaren, die ebenfalls einen allseitigen Aufschwung ihrer Ausfuhr verzeichnen konnten. Die Handelsbilanz für diese fünfzehn Tage schloß mit einem hohen Aktivum von 70 Mill. K ab.

Nás zahraniční obchod se rozvinul v první polovici března velice silně. Srovnáváme-li jej s celým předchozím měsícem únorem t. r., shledáváme, že v největším počtu případů jsou výsledky jeho za prvu polovici března příznivější než polovina příslušných dat za celý měsíc únor. Ba jsou i četné případy, kdy dovoz či vývoz určitých druhů zboží byl za pouhou prvu polovinu března zhruba stejně silný či dokonce i větší než za celý měsíc únor.

V následujícím textu bude vždy prvá číslice znamenati údaj pro prvu polovici března t. r. a číslice hned za ní v závorce následující obdobné datum pro celý únor t. r., pokud ovšem nebude něco jiného výslovňě udáno.

Dovoz činil 5 41,8 6 0.000 K (840,045.000 K) a vývoz 6 11,8 6 5.000 K (880,054.000 K), v počtu k únoru se tedy relativně silněji rozvinul vývoz než dovoz. Tím se stalo, že obchodní bilance skončila velmi vysokým aktivem per 70,005.000 K (40,009.000 K), značně vyšším než za celý měsíc únor. Jestliže byly vyslovovány obavy, že bývalé Československo ve svých zúžených hranicích bude v zahraničním obchodu trvale a vysokými částkami pasivní, je zajímavovo konstatovati, že období 1. leden až 15. března 1939 skončilo aktivem 97,232.000 K. Ovšem tato doba je příliš krátká, než aby bylo možno podle jejich výsledků pronášeti konečné úsudky.

V dovozu stál zase na prvním místě suroviny částečkou 248,422.000 K, čili 45,8% úhrnného dovozu (386,628.000 K, čili 46,0% úhrnného dovozu).

Dovoz uhlí per 35,512.000 K byl proti zimnímu období o něco slabší. Zato však všechny ostatní suroviny měly velmi silný dovoz; v jejich popředí stály suroviny textilní. Na prvném místě to byla bavlna s dovozem per 4.557 tun (6.869 tun) za 32,035.000 K (49,871.000 K) a vlna, 1.464 tun (2.127 tun) za 31,510.000 K (47,568.000 K). Juty se dovezlo v množství 2.000 tun za 5,974.000 K, mnohem více než za celý únor (1.213 tun za 3,304.000 K). Tolik dovoz lnu byl slabý, 305 tun (875 tun) za 2,647.000 K (6,692.000 K), poněvadž jeho odběr je nyní vůbec velmi ztížen tím, že Rusko, dříve největší světový vývozce lnu, export jeho úplně zastavilo a všechnen len si zpracuje doma vlastním svým průmyslem.

Velmi značný byl také dovoz ostatních surovin, tak surových koží per 2.191 tun (3.059 tun) za 17,692.000 K (25,149.000 K), surového a starého železa 15.506 tun (23.463 tun) za 15,454.000 K (22,994.000 K) atd. Surové obecné kovy (jiné než železo) a olejnata semena měla skoro stejně silný dovoz jako za celý měsíc únor.

Na druhém místě v dovozu byly tovary cifrou 236,316.000 K, čili 43,6% úhrnného dovozu, (351,559.000 K, 41,8% celého dovozu) tedy rovněž s velmi silným importem. Zde byly zase na prvném místě příze a zboží textilní, lučebníny, výrobky kovoďelné a papír, dodávané hlavně z území připojeného k Německé říši. Zajímavé je zde, že hedvábných tovarů, t. j. hedvábných a polohedvábných tkanin, punčoch, ponožek, stávkového zboží, jsme dovezli (v hodnotě per 24,421.000 K) více než za celý únor (tehdy za 24,193.000 K).

Potraviny a nápojů se dovezlo za 45,311.000 K (8,4% celého dovozu), t. j. zhruba asi polovice dovozu únorového, hlavně tuků, jižního ovoce, zeleniny atd. Zde byl dovoz místy značně slabší, na př. kukuřice a rýže, jinde však, jako u vepřového sádla neb jižního ovoce, byl import silnější, než by odpovídalo datům únorovým zmenšeným na polovici.

Dovoz živého dobytka per 11,801.000 K, 2,2% celého dovozu, (skoro vesměs vepřového) byl téměř tak velký jako za celý únor t. r. (tehdy za 14,930.000 K, 1,8% dovozu); jedná se tu hlavně o vepře.

Na našem velmi silném vývozu za prvou polovici března t. r. se účastnily hlavně tovary, jejichž podíl na úhrnném exportu za toto období činí plné tři čtvrtiny. Celkem tu činil jejich vývoz 462,704.000 K, kdežto za celý únor t. r. 607,100.000 K, takže jejich export za prvou polovici března dosáhl skoro čtyř pětin hodnoty vývozu tovarů za celý měsíc únor. Na prvním místě ve vývozu tovarů stály zelené výrobky hodnotou 181½ milionů K (245½ milionů K); na jiné výrobky průmyslu kovoďelny, hlavně stroje, vozidla, elektrotechnické výrobky, různé kovové zboží, připadlo ve vývozu přes 90 milionů K (přes 110 mil. K). Úhrnem měl celý kovoďelný průmysl vývoz v hodnotě 274,864.000 K (352,327.000 K), čili připadlo naň 45% (40%) veškerého našeho exportu. Dominující postavení kovoďelného průmyslu v celkovém našem vývozu se tedy v prvé polovici března ještě více upevnilo; při tom však i ostatní hlavní odvětví průmyslová zaznamenala znamenitý rozvoj vývozu. Průmysl te-

tilní a konfekční s vývozem skoro stovkovým dosáhl pomalu cifry svého vývozu za celý měsíc únor (119 mil. K). Byl to zejména průmysl bavlnářský, jehož vývoz per 41 mil. K byl skoro tak silný jako za celý únor (49 mil. K); vlněného zboží se vyvezlo za 16,146.000 K (24,675.000 K), lněného a jutového za 8,600.000 K (11,863.000 K), hedvábňého zase více než za celý únor, t. j. za 10,067.000 K (7,439.000 K), konfekčního skoro tolik jako za celý měsíc únor, t. j. za 23,130.000 K (26,225.000 K). Kožené a kaučukové zboží mělo hodnotu vývozu per 49,744.000 K (84,825.000 K), dutého skla se opět vyvezlo téměř tolik — za 10,935.000 K — jako za celý únor (12,833.000 K).

Vývoz surovin a výrobků zhruba opracovaných měl hodnotu 92,261.000 K, čili 15,1% celého vývozu, (163,238.000 K, 18,5% vývozu); dříví, celulosa, cement, surové kůže, ocelové předvalky, krmená mouka byly zde význačnými položkami.

Vývoz potravin a nápojů per 49,152.000 K, 8,0% celého vývozu, tvoří zhruba polovičku vývozu za celý únor t. r. Důležitý podíl měl v něm cukr per 12,657.000 K, (17,079.000 K), mouka, slad, obilí.

B. Podle zemí.

Vzrůst obchodu s téměř všemi zeměmi světa; u některých z nich byl bud' nás dovoz nebo vývoz větší než za celý měsíc únor. — V obchodu jak s územím připojeným k říši, tak i s celou Německou říší jsme byli po prvé lehce aktivní.

Po stránce bilanční likvidity není však výsledek zahraničního obchodu za prvou polovici března příznivý; při vysokém aktivu per 136 milionů K ve styku se zeměmi devisově vázanými, měli jsme značné pasivum per 66 milionů K v obchodu se zeměmi devisově volnými.

Nach Ländern. Anwachsen des Handelsverkehrs mit fast allen Ländern der Welt; darunter gibt es auch solche, mit denen unser Handelsverkehr teils in der Einfuhr, teils in der Ausfuhr größer war, als für den ganzen Monat Februar. Im Verkehr sowohl mit den an das Reich angegliederten Gebieten als auch mit dem gesamten Deutschen Reich waren wir erstmalig leicht aktiv.

Vom Standpunkte der Bilanzliquidität aus ist jedoch das Ergebnis des Außenhandels in der ersten März-hälfte nicht als günstig zu bezeichnen; dem hohen Aktivum von 136 Millionen K im Verkehr mit den devisengebundenen Ländern steht ein bedeutendes Passivum von 66 Mill. K aus dem Verkehre mit den devisenfreien Ländern gegenüber.

Obchod s celou říší Německou. Obchodní styk s územím připojeným k říši, který stojí nyní na daleko nejpřednějším místě v celém našem zahraničním obchodu, vykazuje dovoz v hodnotě 160,564.000 K (260,001.000 K) a vývoz za 166,378.000 K (209,873.000 K). Tím se stalo poprvé, že poměrně silnějším vzrůstem vývozu než dovozu jsme byli v obchodě s tímto územím lehce aktivní. Rečené území účastnilo se na úhrnném našem dovozu 29,6% a na vývozu 27,2%. I s původním Německem, bývalým Rakouskem, jakož i s mořskými přístavy německými jsme zaznamenali další rozvoj obchodu a mírné, asi devítimilionové, aktivum. V celku nás dovoz z celé Německé říše činil 212 milionů K, čili

39,1% úhrnného našeho dovozu, a náš vývoz tam 228 milionů K, čili 37,3% úhrnného našeho vývozu.

O b e h o d s P o l s k e m . Dovoz z území p ř i p o j e n é h o k P o l s k u činil 21,998.000 K (39,823.000 K), vývoz náš tam zůstal na nízké úrovni 2,321.000 K, takže při hodnotě dovozu per 22 milionů K činilo naše pasivum v obchodu s tímto územím asi 20 milionů K (cca 35 milionů K). Dovoz z v l a s t n í h o P o l s k a činil jen 3 miliony K, nás vývoz tam 5 milionů K.

O b e h o d s M a ð a r s k e m se počal v únoru již zase pěkně rozvíjeti a to jak s původním Maðarskem, tak i s územím k Maðarsku připojeným. V prvé polovici března obchod tento v celku oslabil: náš dovoz z Maðarska činil 7,172.000 K (14,471.000 K) a z území k Maðarsku připojeného 1,604.000 K (931.000 K), náš vývoz do Maðarska 6,460.000 K (19,068.000 K) a do území k Maðarsku připojeného 575.000 K (1,317.000 K).

Také s ostatními státy měli jsme většinou vzrůst obchodu a to u dovozu i vývozu. V několika případech jsme měli s některými státy za pouhou prvou polovici března větší dovoz nebo vývoz než za celý předchozí měsíc únor. V dovozu to platí o Řecku, Litvě, Rusku, Britské a Nizozemské Indii, ve vývozu o Rumunsku a Bulharsku. Do Turecka jsme měli v prvé polovici března skoro tak silný vývoz jako za celý únor. Rumunsko bylo po Německé říši naším největším odběratellem.

V celkovém souhrnu lze říci: z území připojeného k Ríši a k sousedním státům jsme dovezli za 184,166.000 K, čili 34% celého našeho dovozu, a vyzvazeli jsme tam za 169,274.000 K, čili 27,7% celého našeho vývozu. Z tohoto obchodu resultuje pro nás tentokrát mírné pasivum 15 milionů K, na kterém rozhodující podíl má dovoz uhlí, jenž v tomto období činil z území připojeného k Německé říši a k Polsku téměř 34 milionů K.

N a o b c h o d s e s t a r o u c i z i n o u připadlo v dovozu 357,694.000 K, čili 66% celého na-

še dovozu, a ve vývozu 442,591.000 K, čili 72,3% celého našeho vývozu, takže se starou cizinou jsme byli 85 miliony K aktivní.

D o v o z a v ý v o z o d 1. d o 15. b ř e z n a 1939 p o d l e s k u p i n z e m í .

E i n - u . A u s f u h r v o m 1. b i s 15. M à r z
1939 n a c h L à n d e r g r u p p e n .

	Hodnota v 1000 K — Wert in 1000 K		
	Dovoz Einfuhr	Vývoz Ausfuhr	Bilance Bilanz
I. Země devisově volné — Devisenfreie Länder			
a) Bez obchodně politických překážek — ohne handels- politische Schwierigkeiten	172,374	112,738	— 59,636
b) S obchodně politickými překážkami - mit handels- politischen Schwierigkeiten	54,535	47,802	— 6,733
Celkem — Insgesamt . . .	226,909	160,540	— 66,369
II. Země devisově vázané — Devisengebundene Länder			
a) Bez obchodně politických překážek — ohne handels- politische Schwierigkeiten	8,525	6,074	— 2,451
b) S obchodně politickými překážkami - mit handels- politischen Schwierigkeiten	11,693	33,962	+ 22,269
c) S clearingem vůči býv. CSR — im Clearing mit der ehem. Tschechoslowa- kei	294,758	411,289	+ 116,531
Celkem — Insgesamt . . .	314,976	451,325	+ 136,349

Po stránce bilanční likvidity nelze však nazvat výsledek našeho zahraničního obchodu za prvu polovici března příznivým. Při poměrně větším vzestupu našeho dovozu ze zemí devisově volných, zatím co vývoz zase stouplo do zemí devisově vázaných, máme velké pasivum v obchodu se zeměmi, jimž musíme platiti svůj dovoz hodnotnými devisami — přes 66 milionů K za půl měsíce — jako zase v obchodu se zeměmi devisově vázanými nám vzrostla naše aktivní, a to hlavně clearingová špička dokonce o částku přes 136 milionů K za pouhou jednu polovinu měsíce. Rž.

Cizinecký ruch.

Cizinecký ruch v únoru a březnu 1939.

Na rozdíl od dřívějška byla v cizineckém ruchu býv. Československa poprvé zaznamenána v lednu a březnu 1939 pasivní bilance počtu ztrávených nocí. Počet nocí ztrávených domácími cestujícími v cizině byl v obou měsících dohromady dva a půlkráte vyšší nežli počet nocí, které ztrávili zahraniční návštěvníci u nás.

Zum Unterschied zu allen früheren Zeiten war im Fremdenverkehr der ehem. Tschechoslowakei in Februar und März 1939 die Bilanz der Übernachtungen zum erstenmale passiv. Die Zahl der Übernachtungen der einheim. Reisenden im Auslande war in diesen beiden Monaten zusammen zweieinhalbmal größer als die Zahl der Übernachtungen der ausl. Besucher in der ehem. Tschechoslowakei.

V minulém čísle 3. z března 1939 jsme zkoumali cizinecký ruch ve zmenšených hranicích bývalého Československa za měsíc září 1938 až leden 1939. Zjistili jsme, že se náš aktivní ruch cizinecký po událostech z podzimu 1938 zmenšil daleko více, pasivní ruch podstatně méně než kolik činila poměrná část odloučeného území i obyvatelstva. Jen v Praze a v Brně se počet zahraničních návštěvníků zvýšil.

Přes tento celkem nepříznivý vývoj však zůstala bilance ztrávených nocí v prvních měsících po událostech ze října 1938 pro nás přece ještě aktivní, byť i daleko slaběji než v letech dřívějších. Cizozemci ztrávili u nás v posledním listopadu, prosinci a lednu 294.000 nocí, naši návštěvníci v cizině 122.000 nocí.

Avšak v únoru a březnu 1939 nastal obrat. Cestovalo se ještě méně. Počet nocí, které ztrávili cizozemci u nás, nesmrně poklesl proti obdobným měsícům let předešlých. V březnu zde spoluúspobilo osamostatnění Slovenska i s odloučením Podkarp. Rusi. Příslušníci říšské branné moci a jiní příchozí bez cestovního pasu ovšem mezi turistické návštěvníky čítání nejsou. Kdežto se tedy v únoru a březnu 1939 aktivní ruch cizinecký ve vlastním slova smyslu neobyčejně zmenšil, stoupala tou dobou velice délka pobytu našich obyvatelů v cizině. Při tom se lze domněvat, že mnozí z nich se již vůbec nevrátí. Potvrzuje to i průměrná délka pobytu našich lidí v cizině, která se prodloužila z 0,90 dne v únoru 1938 na 1,28 v únoru 1939 a z 1,36 dne v březnu 1938 na 2,78 v březnu 1939. Naproti tomu průměrný pobyt cizo-

zemců u nás se zkrátil z 1,71 dne v únoru 1938 na 0,71 v únoru 1939 a z 3,09 dne v březnu 1938 dokonce na 0,93 v březnu 1939. Počet cestujících přes hranice viz v tabulkové příloze. Zde přihlédneme k délce jejich pobytu.

Počet ztrávených nocí - Zahl der Übernachtungen
(v tisících — in Tausenden)

	Únor - Feber 1938	Březen - März 1939	Únor - Feber 1938	Březen - März 1939
Tuzemci v cizině - Einheim. im Auslande . . .	77,0	116,2	150,5	181,6
Cizozemci u nás - Ausländer bei uns . . .	198,6	59,3	412,8	60,1

V dřívějších dobách bývala naše bilance pobytu ustavičně velmi aktivní. V únoru a březnu letošního roku však úhrnná délka pobytu našich lidí v cizině byla poprvé delší než cizích návštěvníků u nás, a to hned dvaapůlkrát.

Pokles návštěvy z jednotlivých států ukazuje tento přehled

	(v tisících ztrávených nocí in Tausenden v. Übernacht.)			
	II.	III.	II.	III.
Státy - Staaten	1938	1939	1938	1939
Německo - Deutschland . . .	60,9	25,6	134,3	14,5
Rakousko - Österreich . . .	15,6	—	37,0	—
Maďarsko - Ungarn . . .	9,2	2,9	20,5	4,2
Polsko - Polen	42,9	4,1	83,1	3,3
Rumunsko - Rumänien . . .	4,5	2,3	8,1	4,6
Spojené státy americké - Vereinigte Staaten . . .	5,4	0,4	10,5	0,9
Anglie - England	8,2	1,1	12,1	2,4
Jugoslavie - Jugoslawien . . .	7,1	2,6	21,4	1,9
Francie - Frankreich . . .	6,6	2,2	11,8	3,5
Italie - Italien	2,4	1,9	4,1	0,9

Praha měla v únoru 1939 o něco málo větší, v březnu 1939 znatelně menší počet turistických návštěvníků než ve stejných měsících roku 1938. Do Brna se v únoru i v březnu 1939 sjelo více hostů z jiných zemí než ve stejných měsících roku loňského.

Počet zahr. návštěvníků - Zahl der ausl. Besucher
(v tisících — in Tausenden)

	II.	III.	II.	III.
	1938	1939	1938	1939
Praha - Prag	5,8	6,0	8,5	7,0
Brno - Brünn	1,0	1,6	1,1	4,3

Vyhídky pro příští turistickou sezonu jsou dosud nejisté. Z cizích států se k nám mnoho hostů asi nedostane. Jsme tedy odkázáni na návštěvníky z Ríše. Nejbližší měsíce však sotva přinesou zvýšení zvlášť pronikavé, dokud se jinak nevyrovnaní rozdíly cenové, zásob a j.

Stý.

Ceny.

Velkoobchodní ceny v březnu a maloobchodní ceny v únoru 1939.

Počátkem března t. r. náš index velkoobchodních cen se po prvé zastavil ve svém vzestupu, trvajícím od srpna 1938 a vykázal naopak proti počátku února 1939 pokles o 1,3%. K tomu přispěl pokles cen

potravin, rázu hlavně sezonního. Citlivé ceny však v březnu stoupaly. Také dosavadní vzestup maloobchodních cen se v únoru t. r. zastavil, po případě došlo tu, jako u cen potravin, k lehkému poklesu.

Anfang März d. J. hat unser Index der Großhandelspreise erstmalig seine seit dem August 1938 andauernde Aufwärtsbewegung eingestellt und weist im Gegenteil gegenüber Februar 1939 eine Senkung um 1,3% auf. Dazu trug der vorwiegend saisonmäßige Rückgang der Nahrungsmittelpreise bei. Die konjunkturempfindlichen Preise dagegen sind im März etwas gestiegen. Auch das bisherige Steigen der Kleinhandelspreise ist im diesjährigen Februar zum Stillstand gekommen, mitunter ist es hier, wie bei den Nahrungsmittelpreisen, zu einem mäßigeren Abbau gekommen.

Náš úhrnný index velkoobchodních cen stoupal nepřetržitě od počátku srpna 1938, kdy vykázal 733 bodů (toto jakož i všechna zde následující indexní čísla se rozumějí při základu cen z července 1914 = 100) až na 783 bodů k počátku února 1939; tento půl roku trvající vzestup o 50 bodů znamenal v procentech vzrůst o 6,8%. Počátkem března t. r. jsme po prvé zase zaznamenali pokles tohoto indexu proti předchozímu měsíci, a to o 10 bodů na 773, čili méně o 1,3%. Pokles tento byl sice způsoben hlavně sezonním snížením cen potravin (brambor a zvláště vajec), je však přece jen významný zjevem, že už nikde nedošlo k nějakým dalším velkým a mimořádným vzestupům cen, které by na konec i úhrn indexu zdvihly na vyšší úroveň. Obraz cenového vývoje k 1. březnu t. r. byl zde již zcela normální, mírné a obvyklé zvýšení cen jedných artiklů bylo vyrovnáváno obdobnými poklesy cen druhých.

Pro statky zahrnuté do indexu konjunktury rálně citlivých cen, vyšetřovaných každý týden, máme již příslušné ceny zjištěny za celý březen. Tento index také stoupal od srpna 1938 a vystoupil nejvýše 9. II. t. r. na 678 bodů. Od tohoto data se do konce února lehce snížil až na 672 bodů, aby potom lehce kolísal kol 675 bodů. Druhá polovice března však přinesla tu již vzestup daného indexu na 692 bodů k 30. III., což je proti polovici tohoto měsíce zvýšení o 2,8%. Budiž však hned řečeno, že tento vzestup jde z největší části na vrub značně vyšších dodávek dražšího cizího starého železa (ocelového šrotu), který nám tu zdvihl při propočtu váženého průměru pro všechn šrot příslušné indexní číslo. Ceny ostatních starých kovů se zvýšily v druhé polovině března jen zcela málo (stará mosaz a olovo). Značnější stoupaly v třetím týdnu březnovém ceny surových koží (v průměru o 6,4%), koncem března však již, aspoň zatím, tento cenový vzestup zde ne-pokračoval. Za to lehké zvýšení svých cen vykazuje ke konci března dříví (kulatina i stavební rezivo) a bavlněná příze. Vlněná česaná a lněná příze absolvovaly již nepatrné zpevnění svých cen v třetím týdnu březnovém, v poslední době tu však efektivní obchod namnoze ustal pro nejistotu o dalším vývoji, zvláště pokud jde o zásobování surovinami.

Maloobchodní ceny. Vážený index maloobchodních cen potravin vykázal v polovici února t. r. jak v průměru celého státu tak i v jednotlivých zemích také již lehký pokles po předchozím nepřetržitém, rovněž skoro půlletním vzestupu. Tento index činil v průměru celého

státu v polovici srpna 715 bodů, do polovice ledna vystoupil na 749 bodů (+ 4,8%), načež do polovice února se snížil na 747 bodů, čili o 0,3%. Bylo to způsobeno zase hlavně sezonním poklesem cen některých potravin, zvláště vajec.

Indexy životních nákladů rodiny dělnické i úřednické v Praze také zastavily v polovici února t. r. svůj dosavadní vzestup, setrvávající (u obou rodin stejně) na 798 bodech, tentýž index měly i k polovici ledna t. r.

Skutečnost, že naše velkoobchodní i maloobchodní ceny se zastavily v únoru t. r. po svém předchozím, půl roku trvajícím vzestupu, vede k otázce, zda naše hospodářství už neztrávilo cenové důsledky územních ztrát z podzimu r. 1938, které vedly, jak už bylo na tomto místě v předchozích číslech Statistického zpravodaje referováno, k pronikavému zvýšení cen celé řady statků (tak hnědého uhlí, přízí, chmele, sena, vína atd.) a zda by již nedosáhlo nového ustálení svých cen, byť i na poněkud vyšší základně. Rž.

Velkoobchodní ceny v dubnu 1939 a maloobchodní ceny v březnu 1939.

Po stabilisaci cen k počátku března t. r. vykázaly velkoobchodní ceny k počátku dubna nový vzestup a to hlavně u živočišných potravin. Také velkoobchodní citlivé ceny stále stoupají. Maloobchodní ceny byly až do polovice března t. r. stabilní, ba jejich potravinové indexy se spíše někde snížily, zvláště vlivem sezonného poklesu cen vajec.

Nach der Stabilisierung der Preise zu Anfang März d. J. hatten die Großhandelspreise zu Anfang April einen neuerlichen Aufstieg zu verzeichnen u. zw. hauptsächlich in der Gruppe der Lebensmittel tierischen Ursprungs. Auch die konjunkturempfindlichen Großhandelspreise sind in stetiger Aufwärtsbewegung begriffen. Die Kleinhandelspreise waren bis Mitte März d. J. stabil, bei deren Nahrungsmittelindizes ist sogar da und dort eher eine Senkung in Erscheinung getreten, vor allem infolge des saisonmäßigen Nachlassens der Eierpreise.

Jak jsme uvedli v tomto čísle v předchozí statí, zastavil se k počátku března t. r. vzestup našeho indexu velkoobchodních cen trvající od sklonku léta 1938. V druhé polovici března však zmocnil se, jak je jistě v dobré paměti, kupujícího obecnstva jistý neklid, určitá nejistota o budoucím zásobování, zvláště dováženým zbožím, konány rozsáhlé nákupy do zásoby a tím byla opět zdvihána cenová hladina. Ve velkoobchodu stoupí cenový index se 772 bodů*) k počátku března na 781 bodů k počátku dubna, t. j. o 1,2%. Tento cenový vzestup se projevuje nejvíce u potravin a to zejména živočišných. Zkušenosť ukazuje, že v dobách nervosity spotřebitelů, nákupů do zásoby a pod. jsou to zpravidla právě tyto potraviny (maso, tuky), které nejdříve a nejcitlivěji reagují cenovým vzestupem. Proti počátku března stoupily ceny masa hovězího o 2,2%, vepřového o 8,7%, telecího o 6,2%, skopového o 16,7% (u tohoto působily ovšem i sezonné vlivy), domácího sádla o 9,4%, másla o 5,4%, vajec o 7,9%. Ceny obilí, mouky a mlýnských výrobků zůstaly úplně stabilní, díky vázanosti obilních

cen monopolem, rovněž tak ceny hlavních luštěnin a rýže, za to však podstatně, zhruba o plnou čtvrtinu, stoupaly ceny brambor.

Na světovém trhu nastala v poslední době prudká haussa v cenách cukru. V našem indexu se projevuje ve zvyšování cen surového cukru určeného na výrobu vývozní rafinády (v tuzemských rafineriích), ceny franco Mělník (dříve Ústí n. L.); cena zde činila k počátku listopadu 1938 61 K, k počátku dubna 1939 70 K za 100 kg. Velký vzestup cen zaznamenalo též víno, proti počátku března o 18,3%, jehož se na Slovensku a Podkarpatské Rusi, dosavadních to hlavních našich zásobáren vínem, málo urodilo.

Ceny píce a to sena se lehce snížily proti předchozímu měsíci (o 2,7%).

V celku vykazuje dílčí index cen potravin, poživatín a píce 775 bodů k počátku dubna proti 757 bodům k počátku března.

Mezi látkami a výrobky průmyslu vými, jichž dílčí index při základu ceny z července 1914 = 100 zůstává k počátku dubna (788 bodů) skoro úplně nezměněn proti počátku března t. r. (789 bodů) zaznamenáváme při srovnávání obou právě uvedených termínů většinou také cenová zvýšení, která však byla v podstatě paralysována poklesem cen uhlí. Značně klesly především průměrně docílené ceny kamenného uhlí (o 9,8%) a poněkud i koksu (o 2,3%). Tomu se musí ovšem, jak již dříve tu bylo na těchto místech vysvětlováno, rozuměti tak, že vážený průměr docílených cen kamenného uhlí a koksu, jenž je podkladem pro výpočet příslušných indexních čísel, se snížil tím, že po uplynutí zimního období odpadlo velké množství malých dodávek otopného uhlí, na něž prodejny uhelných dolů neposkytují, právě pro skrovny rozsah jednotlivých těchto objednávek, žádný aneb jen malý rabat. Můžeme tedy označiti tento pokles cen kamenného uhlí a pak i koksu za sezonní.

Pokles v průběhu března t. r. zaznamenaly dále ceny hnědého uhlí a to o 6,9%, tyto však z toho důvodu, že rozhodnutím vlády byly podstatně sníženy (zhruba o dvě třetiny) náhradní dávky uhlelné a obratové daně, stejně jako celní manipulační poplatek, kteréžto dávky se vybírají naším erárem při dovozu hnědého uhlí. To je prvé snížení cen tohoto uhlí, k němuž došlo po jeho předchozím cca 40% zdražení po ztrátě hnědouhelných revírů na Mostecku a Falknovsku.

Z průmyslových látek a výrobků zaznamenaly ještě jistý pokles cen olovo (o 5%) a maličko i lněný olej. Jinak však ostatní suroviny a tovary mají většinou vzestup cen, byť i rozdílné intenzity. Podrážily především textilie a kůže. Podle nové úpravy cen domácího lnu pro druhé a třetí čtvrtletí t. r. zvýšily se jeho ceny o 5%, ceny lněné příze stoupily mezitím o 3,1%. V zásobování lnem nastala teď nejen u nás, nýbrž i v jiných zemích, veliká porucha, poněvadž Rusko, druhdy největší vývozce lnu, export jeho zastavilo a všechnen len si zpracuje doma; proto také ceny lnu i na světovém trhu ustavičně stoupají. Juta pokračuje dál ve svém cenovém vzestupu (o 1,7%), poněvadž indický průmysl dostal ohromné objednávky od Anglie a Francie na výrobu pytlů pro vojsko. Surová bavlna stoupala o 0,5%, bavlněná příze o 2%. Značný vzestup zaznamenávají ceny domácích surových

*) Tato a všechna následující indexní čísla se rozumějí, není-li nic jiného řečeno, při základu ceny z července 1914 = 100.

k oží, v průměru o 6,2%. Zde působí potíže v zásobování cizími surovými kožemi, jež též potřebují naše koželužny nezbytně k udržení svého provozu. Usně stoupaly o 1½% v ceně.

Jiné suroviny a tovary měly již mírnější vzestup cen. Železářské výrobky měď, cín podražily o 2 až 3%, petrolej o necelá 3%.

Značný počet různých produktů i tovarů nevykazoval v probíraném období 1. března—1. duben t. r. žádných změn. Nutno však počítati s tím, že někde byly sdělovány k 1. dubnu t. r. nominální ceny; to platilo zvláště pro příze. Prádelny, jmenovitě lnu, v nejistotě o budoucím zásobování surovinami, neuzavíraly zatím nových obchodů, poněvadž až dotud jsou hojně zaměstnány prací na vyřízení starých objednávek.

V předchozím přehledu o cenovém vývoji v březnu a únoru 1939 jsme uvedli, pokud jde o týden sledované citlivé ceny, že v druhé polovině března započaly tyto opět stoupání. Z tehdejších 674 bodů, zaznamenaných k 16. III. t. r., stoupaly do konce března (30. III.) na 692 bodů (+ 2,8%); během celého dubna až do počátku května tento vzestup pokračoval, takže 4. V. vykazuje tento index 726 bodů, což je proti 16. III. vzestup o 7,7%. Toto zvyšování cen je v poslední době už ve shodě s vývojem cen na světovém trhu, které nyní také stoupají.

Zvýšení cen se projevuje ve všech skupinách řečeného indexu, jak nejlépe patrno z tohoto přehledu:

do 4. V. stoupaly proti 16. III. t. r. ceny o: u zlomků strojní litiny o 5,3%, u staré mosazi o 10,9%, u starého zinku o 50,0%, u starého olova měkkého o 8,1%, u bavlněné příze č. 20 o 2,9%, u vlněné příze česané o 5,4%, u lněné příze o 3,6%, u kůže surové kravín o 32,3%, u kůže sur. volovic o 23,0%, u kůže sur. teletin o 15,9%, u dříví měkkého, kultatiny o 2,4% a u dříví měkkého stav. řeživa o 9,5%.

Jak patrno, největší vzestupy byly u surových koží, kdež jsou v schematu našeho indexu citlivých cen zařadeny domácí kůže; při poruchách v zásobování cizími kůžemi stoupaly domácí kůže velmi intensivně. Ovšem, jak už tu bylo svrchu řečeno, i zde jsou některé vyšetřené ceny povahy spíše nominální, poněvadž efektivní obchody se namnoze neuzavíraly.

Pro naše šetření o maloobchodních cenách máme poslední vyšetřená data pro střední týden měsíce března. Proti témuž období předchozího měsíce není zde celkem změn.

Index maloobchodních cen potravin, přepočtený již v průměru pro území protektorátu, činil v polovici března 747 bodů proti 746 bodům v polovici února (+ 0,1%). V největších městech byla však indexní čísla maloobchodních cen potravin proti únoru o něco málo nižší (na př. v Praze 726 proti 729, v Moravské Ostravě 715 proti 719). Na tento vývoj působily s jedné strany snížení cen vajec, téměř o 20%, povahy sezonní, s druhé strany však obráceně jisté podražení skoro všech druhů masa (hlavně v Čechách), Brambor, másla a cibule.

O indexech životních nákladů rodiny dělnické a úřednické v Praze

jsme pravili v předchozím přehledu, že jejich dosavadní vzestup se zastavil v polovici února 1939, kdy indexy obou rodin vykazovaly stejně 798 bodů. Do polovice března t. r. došlo tu pak dokonce k lehkému snížení, a to na 795 bodů u rodiny dělnické (pokles o 0,4%, činž počítány pro průměr bytů s ochranou i bez ochrany nájemníků) a u rodiny úřednické na 796 bodů (pokles o 0,3%). To bylo způsobeno tím, že v Praze, jak svrchu uvedeno, převažovaly u maloobchodních cen potravin v celku poklesy nad vzestupy jejich cen, při zcela nezměněných cenách všech ostatních životních potřeb.

Rž.

Obesílání trhů a ceny.

Pri vázané tvorbě cen musí se při výzkumu konjunktury nejen zjistit ceny, nýbrž i vyšetřovat obesílání trhů.

Bei unterbundener Preisbildung erheischt die Konjunkturforschung neben Preiserhebung auch Erhebungen über die Beschickung der Märkte.

Státní úřad statistický má prohloubiti v dohledné době studium cenového problému, zvláště též pro potřeby Nejvyššího cenového úřadu. Při rozborech nutných pro posouzení cenové a mzdové hladiny stojí v popředí zjišťování cen, pozorování jejich vzájemných vztahů a jejich pohybu. Tato pozorování jsou velmi důležitým dokladem pro studium kupní síly peněz, životních nákladů, jakož i nákladů výroby a distribuce.

Změny cenové hladiny jsou ve spojitosti se změnami různých hospodářských činitelů, jako jsou na př. náklady výrobní, nabídka zboží a poptávka po něm. Ceny jsou také ve spojitosti se změnami hodnoty peněz. Se všemi těmito činiteli jsou ceny ve vzájemném vztahu, to znamená, že jsou jednak jimi určovány, jednak samy na ně působí. Kdykoli ceny stoupou nebo klesnou, možno souditi, že nastala spolu změna i některého z řečených souvztažných činitelů. Je tu ovšem jeden důležitý předpoklad: že se mohou ceny volně tvořit v souhře s oněmi činiteli. Jsou-li ceny nějakou správní mocí řízeny nebo vydanými předpisy vázány, přestávají být přesným ukazatelem změn u souvztažných činitelů.

K vázanosti cenové dochází vzhledem tenkráte, když se odehrávají závažné změny v množství nabízeného zboží nebo když nastávají změny v hodnotě peněz. V případě nutnosti se přidružuje k řízeným cenám i řízená distribuce. Obě má za účel, aby se ztlumily a na společenské vrstvy stejněměrně rozdělily účinky omezené nabídky zboží nebo změněné hodnoty peněz.

K sledování hospodářských poměrů se bezvýhradně hodí ceny volné. Ceny, jak byly stanoveny mocí vrchnostenskou, lící poměry nabídky zboží nebo hodnoty peněz poněkud jinak, než jaké ve skutečnosti jsou. Nestačí se tedy spoléhati při vědeckém badání na šetření cenová. Vázané ceny mají pro tento účel význam jen s určitou výhradou. U zboží, jehož ceny jsou vázané, nutno doplnit cenové záznamy ještě šetřením zvláštním.

Především bude třeba si všimat, jak jsou řízené ceny skutečně dodržovány. Přesné údaje o tom lze sotva získat. Jako náznak musí postačit denní zkušenost o dodržování cen a snad také počet udáni pro

cenové činy trestní. Zejména však bude nutno doplnit cenová šetření zvláště pečlivým sledováním toho, jak mnoho jsou obesílány trhy statků, jichž ceny jsou řízeny. Tím se perspektivně dokreslí obraz, jež načrtávají vázané ceny nezcela věrně.

Jak vyšetřovat obesílání trhů, jest otázka sama pro sebe. Je to úkol nový. Pro cenové badání bude nejprve třeba oddělit statky s cenami volnými od statků s cenami vázanými. Potom se bude od případu k případu u každého jednotlivého druhu vázaných statků zvláště řešit způsob, jak vyšetřovat obesílání trhu. U surovin bude se obesílání trhu blížit statistice prodejných zásob. U potravin by mohly obesílání trhu vyšetřovat městské statistické kanceláře. O trhu peněz, který jest vázán pevnými sazbami úrokovými,

bude přehled jednak u cedulové banky, jednak u několika jiných největších ústředí peněžních.

Jako je každá nová práce těžká, nebude s počátku snadný ani vyšetřovat obesílání trhů. Avšak neméně obtížnými byla kdysi cenová šetření a jak se časem vžila! V přítomné době, kdy volnost ustupuje řízení, je svět jakoby velikou dílnou národních hospodářských zvláštností. Tomu se chtíc nechtít musí přizpůsobit i statistická prakse, má-li život věrně popisovat. Ona tím méně se smí vyhýbat cestám zvláštním, které by odpovídaly zvláštním formám ovládání hospodářských sil. Bude proto jedním z prvních úkolů nového zkoumání cenové hladiny, hledati způsob, jak vyšetřovat obesílání trhů a zdokonalovat trhová šetření aspoň tak dlouho, dokud potrvá vázanost cenová.

Stý.

Práce.

Trh práce.

V lednu, únoru a březnu 1939 povolné zlepšování.

*Im Jänner, Feber und März 1939 allmähliche
Besserung.*

Situace na trhu práce se v měsíci únoru a březnu postupně zlepšovala. Na podstatné a v měsíci únoru neobvyklé zlepšení poměrů na trhu práce měly — mimo zvýšení celkové zaměstnanosti, a to nejen v povoláních, jichž práce jsou vysloveně sezonní povahy, ale i v odvětvích průmyslových — vliv i další zjevy, jež nejsou s hospodářskou činností v přímé souvislosti; z těch jest jmenovati především nástup nováčků do vojenské služby. Trh práce v měsíci březnu trpěl nepríznivým počasím, které se dostavilo v druhé polovině tohoto měsíce a bránilo náležitému rozvinutí prací konaných pod širým nebem. Nejen že nebylo možno zahájiti práce polní a lesní, stavební, připravené stavby komunikační, práce v lomech a cihelnách, ale v četných podnicích bylo nutno v prvé polovině března započatou výrobu opět přerušiti a odsunouti na pozdější dobu. Teprve koncem měsíce, kdy počasí se poněkud ustálilo, bylo možno pokračovat v zahájených již pracích, resp. započítí práce nové. Zlepšování poměrů na trhu práce výstižně charakterisuje poměr, udávající, kolik uchazečů připadá na 100 přihlášených míst; se shora uvedeného přehledu je zřejmo, že z 395,8 v měsíci lednu klesl tento poměr na 343,0 v měsíci únoru a 276,5 v měsíci březnu.

Přehled trhu práce na území protektorátu Čech a Moravy:
Übersicht des Arbeitsmarktes auf dem Gebiete des Protektorates Böhmen und Mähren:

	1939		
	I.	II.	III.
Uchazeči — Bewerber	177.802	167.126	164.769
Přihlášená místa — Ange- melidete Stellen	44.917	48.718	59.582
Obsazená místa — Besetzte Stellen	34.518	36.399	46.966
Na 100 přihlášených míst pří- padá uchazečů — Auf 100 angemeldete Stellen ent- fallen Bewerber	395,8	343,0	276,5
Na 100 uchazečů připadá ob- sazencí míst — Auf 100 Bewerber entfallen beset- ze Stellen	19,4	21,8	28,5
Volná místa koncem měsíce — Freie Stellen am Ende des Monates	7.246	8.613	7.943
Neumístěni uchazeči koncem měsíce — Nichtunterge- brachte Bewerber am Ende des Monates	124.329	108.825	92.859
Zaměstnanci různých odvětví výroby (prevážně strojníci, topiči a nekvalif. pomoc. dělnictvo to- vární) — Arbeitnehmer in sonst. Berufszweigen (vorwiegend Ma- schinisten, Heizer und nichtquali- fizierte Fabrikshilfsarbeiter) . .		808	588
Zaměstnanci obchodní — Handels- angestellte		741	386
Nádeníci — Taglöhner		3657	4085
Zaměstnanci dopravní — Verkehrs- angestellte		56	35
Služebnictvo domácí — Hausdiener- schaft		322	163
Svobodná povolání — Freie Berufe .		64	76
Učňové — Lehrlinge		18	106

V Čechách a na Moravě jeví se tento pokles počtu neumístěných uchazečů:

Pokles počtu neumístěných uchazečů:

Abnahme der nichtuntergebrachten Bewerber:

	V únoru proti lednu 1939	V březnu proti únoru 1939
Im Feber gegenüber Jänner 1939	Im März gegenüber Feber 1939	
Čechy — Böhmen	— 9734 (12,9%)	— 8351 (12,7%)
Morava — Mähren	— 5770 (11,8%)	— 7615 (17,6%)
Čechy a Morava Böhmen u. Mähren	— 15504 (12,5%)	— 15966 (14,7%)

Srovnáváme-li počet neumístěných uchazečů na nynějším území protektorátu koncem měsíce ledna, února a března 1939 s týmiž měsíci roku minulého, klesl v letošním roce počet neumístěných uchazečů v měsíci

Úbytek neumístěných uchazečů proti témuž období v r. 1938 činí:

Die Abnahme der nichtuntergebrachten Bewerber gegenüber dem gleichen Zeitabschnitt im J. 1938 beträgt:

I.	54.456	(30,5%)
II.	65.552	(37,6%)
III.	49.464	(34,8%)

Stav trhu práce ve významných třídách povolání v měsíci březnu 1939.

V zemědělství se zvýšila v důsledku zahájení jarních prací poptávka po pracovních silách, zejména po stálém zemědělském dělnictvu. Zvláště patrný je nedostatek hospodářské čeledi; tak z 12.278 přihlášených míst v měsíci březnu bylo možno obsadit pouze 5.488. V lesích byly skončeny práce dřevorubecké; úbytek této pracovní příležitosti byl však vyrovnan zahájením prací v kulturách a lesních školkách, takže zde nedošlo k poklesu zaměstnanosti.

V hornictví pracovalo se, až na nepatrné výjimky (Rakovnicko) plně a počet směn, jakož i počet osazenstva byl všude zvyšován; také značná část uprchlíků byla již vřazena do pracovního procesu. Z celkového počtu 1700 neumístěných uchazečů koncem měsíce připadá ještě téměř 1400 na uprchlíky.

Průmysl kamenný, zeminný a hlinářský. Zaměstnanost v lomech stoupala a dosáhla místa již normální úrovně. Také cihelny vykazují slušné zlepšení provozu; pouze nepříznivé počasí brzdilo úplný rozvoj činnosti podniků. Dobývání písku mělo zlepšenou zaměstnanost zejména v pískovnách na kopaný písek; dobývání říčního písku bylo nutno pro velkou vodu částečně zastavit. Vápenice i cementárny přijímaly nové dělnictvo. Celkem bylo v měsíci březnu obsazeno 2116 míst, takže zbylo v tomto průmyslovém odvětví koncem měsíce již jen 1732 uchazečů, kteří nebyli umístěni.

Průmysl sklářský zaznamenal určité zakolísání v důsledku vývozních obtíží. Pracovalo se sice poměrně dobře, je však obava, že následkem rušení zahraničních objednávek bude pracovní příležitost ubývat. Skelné hutě měly zatím dosti práce a lze doufati, že udrží tuto zaměstnanost i v dubnu. Počet neumístěných uchazečů klesl v březnu ještě o 13%.

K o v o p r ú m y s l. V tomto obsáhlém průmyslovém odvětví byla zaměstnanost nestejnomořná, v celku se ale proti minulému měsíci dále zlepšila. Těžký průmysl pracoval dobré a bylo přijímáno nové dělnictvo. Některé továrny na hospodářské stroje přijaly rovněž menší počet dělnictva. Velmi dobrá byla

situace v kovopříručném na Moravě, kde v některých okresech jevila se stále poptávka po kvalifikovaných kovodělnících, zejména nástrojařích. Slabší pokles zaznamenán byl místy ve větších strojírnách. Celkem se snížil počet neumístěných uchazečů o 980 osob.

D r e v o p r ú m y s l. Na pilách práce poněkud ubylo, hlavně pro nedostatek řeziva, zaměstnanost byla však v průměru dobrá. Podstatný vzestup zaměstnanosti vykazují některé podniky na výrobu karoserií a překližek. Mírné zlepšení bylo místy pozorovati v truhlárnách, továrnách nábytku, ve výrobě lišt a rámu, kuřáckých potřeb a hraček. Dobře byl zaměstnán dřevopříručný v jižních Čechách. Celkovým výsledkem je zlepšení zaměstnanosti proti minulému měsíci, projevivší se poklesem počtu neumístěných uchazečů téměř o 15%.

P r ú m y s l t e x t i l n í. Zaměstnanost v textilu se udržela i v březnu na dobré výši, třebaže místy došlo k částečnému oslabení. Většina závodů dostala však nové zakázky z tuzemska; v důsledku těchto objednávek bylo přijímáno nové dělnictvo, a to v některých krajích značný počet, takže místní oslabení bylo v celku nejen vyrovnané, ale daleko předstízeno. Další vývoj textilního průmyslu je odvysílý od exportu a dostatku surovin. Počet neumístěných uchazečů v měsíci březnu klesl o 25%.

V průmyslu o děvnickém byla v měsíci březnu zaměstnanost velmi dobrá; místy se projevil až nedostatek schopných pracovníků a nebylo možno obsaditi všechna přihlášená místa. Z 2322 přihlášených míst bylo obsazeno jen 1675. Přiznivá situace v konfekčním průmyslu byla patrná též z toho, že obrat v některých továrnách na Prostějovsku byl o 30 až 50% větší než minulá léta. Zlepšení provozu bylo zaznamenáno také v továrnách na prádlo, čepice, klobouky a plnou sezonu měly továrny na kožešiny. Rovněž továrny na obuv v důsledku četných nových zakázek byly nutno přijímat nové pracovní síly. V tomto průmyslovém oboru snížil se počet neumístěných uchazečů proti minulému měsíci o 22%.

P r ú m y s l o v á vý r o b a p o t r a v i n a p o ž i v a t i n . Zlepšení se projevilo ve mlýnech, pekárnách, v průmyslu masném a konservovém. V ostatních odvětvích potravinářského průmyslu se zaměstnanost buď nezměnila, nebo mírně poklesla (výroba cukrovinek, čokolády a bonbonů). Pokles neumístěných uchazečů o 3,5% vyjadřuje celkové mírné zlepšení.

V e s t a v e b n í c h ž i v n o s t e c h nenašla ještě pracovní sezona. Přesto však mnohé podniky, zvláště ve městech, započaly se stavbami a zahájeny byly již i četné práce veřejné. Pro nepříznivé počasí bylo však nutno mnohé práce bud' zastavit, nebo alespoň omezit. Ve stavebních živnostech ubylo neumístěných uchazečů téměř o 24%, u nádeníků přes 12%.

V živnostech o b c h o d n í c h bylo v březnu, při zvýšeném nakupování, zaměstnáno přechodně více pomocných sil, což projevilo se v počtu přihlášených míst, jichž bylo o 300 více nežli v měsíci února.

Ftr.

Zaměstnanost.

V I. čtvrtletí 1939 bylo na území Protektorátu o 37% méně pojistěných dělníků než v původních hranicích českých zemí v I. čtvrtletí 1938. Podíl žen v námezdní práci byl při tom letos nižší než loni.

Im I. Vierteljahr 1939 waren auf dem Gebiete des Protektorates um 37% weniger versicherte Arbeiter als in den ursprünglichen Grenzen der böhmischen Länder im I. Vierteljahr 1938. Der Anteil der Frauen an der Lohnarbeit war dabei heuer niedriger als im Vorjahr.

I. Ústřední sociální pojišťovna.

(Leden až březen 1939.)

V předchozím čísle Statistického zpravodaje byla podána zpráva o stavu dělnické zaměstnanosti na počátku roku 1939 a v hrubých obrysech bylo naznačeno, na jaké dráze bude letos její vývoj probíhat a jaké maximální výše pravděpodobně dosáhnou v plném rozvídět letní pracovní sezony.

Císelné podklady i závěry byly ovšem podány s hledisek širších. Změnou státoprávních poměrů nastaly přirozeně i změny v některých předpokladech, neboť celé hospodářství (a tím i sociální poměry) po svém včlenění do velkého rámce Říše nastoupí v mnohem ohledu odlišný směr.

Vytvořením protektorátu Čechy a Morava nastala přirozeně porucha v souboru pojistěnosti, podle jejíhož pohybu usuzujeme o vývoji zaměstnanosti, a to nejen zúžením jejího rámce, nýbrž zejména i v její struktuře, neboť ve všech minulých zprávách o zaměstnanosti a mzdách se jasně projevoval rozdíl mezi zeměmi českými na straně jedné a Slovenskem a Podkarpatskou Rusí na straně druhé, na př. v rozdělení pojistenců podle pohlaví a podle mzdových tříd. Avšak i z podrobnějších dat o pojistění zaměstnanců, jakož i z jiných hospodářských čísel by bylo možno dokázat odlišné hospodářské podmínky a tím i rozdílnost poměrů sociálních.

Je proto zapotřebí se vrátit ke stručné charakteristice zaměstnanosti na počátku roku 1939, aby bylo možno vycházet ze skutečnosti, odpovídajících území Protektorátu. Při tom jest uvažován pouze soubor manuálních zaměstnanců, t. j. pojistenců podle zákona č. 221/1924 (ve znění novel), pojistěných u nemocenských pojišťoven, podléhajících dozoru Ústřední sociální pojišťovny.

Při sčítání lidu v roce 1930 bylo zjištěno na celém území býv. čs. státu 3,485.000 námezdně činných osob dělnických kategorií (t. j. dělníků, učedníků, nádeníků a domácího služebnictva), na původním území země České a Moravskoslezské 2,818.000. Na území protektorátu Čechy a Morava zůstalo z toho 1,733.000 osob, t. j. 61,5% z původního počtu dělnictva*) českých zemí. Ve skutečnosti je ovšem nynější počet námezdně činných osob pravděpodobně jiný, poněvadž soubor obyvatelstva podléhá jak po stránci kvantitativní, tak i po stránci kvalitativní dynamickým změnám.

Do jaké míry se změna státoprávních poměrů projevila v počtu pojistěných, lze posouditi z tohoto přehledu, v němž čísla z roku 1938 odpovídají původnímu území českých zemí:

V měsících I. čtvrtletí 1938 a 1939 bylo průměrně pojistěno (i s pojistenci dobrovolnými, avšak bez domáckých dělníků) v tisících osob:

*) Pod tímto stručným pojmem jest zde -- i v dalším textu -- rozuměti soubor širší, t. j. všech dělnických kategorií.

Průměrný počet pojistenců (v tisících)
Durchschnittszahl der Versicherten (in Tausenden)

Měsíc - Monat	1939	1938	
		Protektorát Čechy, Morava a Slezsko	Protektorát Böhmen, Mähren u. Schlesien
Leden - Jänner . . .	1,063	1,690	
Únor - Feber . . .	1,106	1,738	
Březen - März . . .	1,134	1,815	

Podle úrovně pojistěnosti v I. čtvrtletí možno tedy zhruba říci, že na území Protektorátu zůstalo proti loňsku asi 63% dělnictva, ovšem za předpokladu, že celkové letošní zaměstnanostní podmínky by se nelisily od poměrů z loňska. Při tom nelze zapomínat, že bylo uvažováno období zimní, kdy převážná část dělnictva, zaměstnávaného na sezonních pracích, nebyla pojistěna. Jak již bylo poznamenáno ve zprávě v předchozím čísle Statistického zpravodaje, jest oprávněným předpoklad, že t. zv. sezonního dělnictva bylo vždy na nynějším území Protektorátu poměrně více než na území připojeném k Říši. Proto možno téměř s jistotou očekávat, že srovnání, která budou provedena pro letní měsíce obdobným postupem, jako právě ukázáno pro období zimní, určí, že celkový rozsah dělnické práce na území Protektorátu bude s ohledem na dřívější území země České a Moravskoslezské vyjádřen procentem vyšším.

Zajímavé je srovnání účasti žen v dělnické práci mezi I. čtvrtletím letošního a loňského roku (v roce 1938 ovšem opět uvažováno původní území Čech, Moravy a Slezska); ze 100 pojistenců bylo žen:

Počet pojistenců v % - Zahl d. Versicherten in %

	1939	1938	
		Protektorát Čechy, Morava a Slezsko	Protektorát Böhmen, Mähren u. Schlesien
v lednu - im Jänner . . .	37,53	39,91	
v únoru - im Feber . . .	37,74	39,86	
v březnu - im März . . .	38,08	39,81	

Kdežto tedy se loni kvota žen celé první čtvrtletí neměnila, zvyšuje se letos od měsíce k měsíci. Kromě toho je však loňská kvota vesměs podstatně vyšší, patrně z důvodů, o nichž byla řeč v předchozím čísle Statistického zpravodaje, totiž větší příležitostí k tovární ženské práci na území připojeném k Říši.

II. Celková.

(Leden a únor 1939.)

Na počátku roku 1939 byla celková zaměstnanost na území Protektorátu vyjádřena 55,7 procenty zaměstnanosti loňské, zjištěné pro území bývalého Československa; ubytek zaměstnanců v soukromých službách byl při tom silnější než ve službách veřejných. Zu Beginn des Jahres 1939 war der gesamte Beschäftigungsgrad auf dem Gebiete des Protektorates ausgedrückt durch 55,7 Prozent des vorjährigen Beschäftigungsgrades für das Gebiet der ehemaligen Tschechoslowakei; die Abnahme der Beschäftigten in Privatdiensten war dabei stärker als in öffentlichen Diensten.

Od ledna 1939 obnovujeme dočasně přerušené systematické sledování celkové zaměstnanosti na základě hlášení dat o počtu povinných aktivních pojistenců všech nositelů veřejnoprávního nemocenského pojistění.

Pojištěnci jsou při tom rozděleni do dvou hlavních skupin: na zaměstnance ve službách soukromých firm, mezi něž počítáme pojistence nemocenských pojišťoven, podléhajících dozoru Ústřední sociální pojišťovny, revírních bratrských pokladen a úřednických nemocenských pojišťoven, a na zaměstnance ve službách veřejných, kteří jsou pro případ nemoci pojisteni jednak u pojišťoven a fondu státních podniků (u Nemocenské pojišťovny státních drah, u Léčebného fondu poštovních zaměstnanců a u nemocenských pojišťoven v tabákových továrnách), jednak u Léčebného fondu veřejných zaměstnanců a u Kněžské nemocenské pokladny. Rozdílení na „soukromé“ a „veřejné“ služby není ovšem zcela přesné ani důsledné, neboť na př. smluvní státní zaměstnanci jsou pro případ nemoci pojistováni u nemocenských pojišťoven dělnických nebo úřednických, na proti tomu výpomocní dělníci na tratích i smluvní zaměstnanci ve vyšších službách u železnic jsou pojistováni u Nemocenské pojišťovny státních drah.

Výslově nutno připomenouti, že při sledování celkové pojistnosti je brán zřetel na zachycování vývoje zaměstnanosti. Proto do ní zásadně nejsou pojeti pojistenci, kteří zaměstnanci nejsou, totiž jednak pojistenci dobrovolní, jednak duchodci z pojistění pensijního, invalidního (pokud ovšem nejsou v pracovním poměru) nebo provisního, stejně jako osoby s odpočíváním nebo zaopatřovacím platem.

Od ledna 1939 se data o celkové zaměstnanosti vztahují pouze na území protektorátu Čechy a Morava. Kdežto však v předchozí statí bylo možno soubor pojistenců Ústřední sociální pojišťovny z roku 1939 konfrontovat se stavem loňským pro tehdejší území českých zemí, celkovou zaměstnanost můžeme srovnávat jedině s celým územím bývalého Československa. Za únor 1939 je prozatím známa jen zaměstnanost soukromých služeb:

Průměrná zaměstnanost (v tisících osob)

Durchschnittlicher Beschäftigungsgrad (in Tausenden Personen)

	1939		1938	
	v lednu im Jänner	v únoru im Februar	v lednu im Jänner	v únoru im Februar
ve službách soukromých				
im Privatdienste	1,376	1,421	2,530	2,598
z toho: dělnictva				
davon: Arbeiter				
a) u nem. pojist. (ÚSP) bei				
der Krankenvers. (Z. S. A.)	1,059	1,102	1,959	2,024
b) u revír. brat. pokladen				
— bei Revierbruderladen	43	44	114	114
zaměstnanců ve vyšších				
službách — Beschäftigte				
in höheren Diensten . . .	274	275	457	460
ve službách veřejných — in				
öffentl. Diensten	272	—	427	433
z toho: ve státních podnicích				
— davon: in staatl.				
Unternehmungen	132	—	205	206
ve veřejné správě — in				
öffentl. Verwaltung . . .	140	—	222	227
úhrnem — zusammen . . .	1,648	—	2,957	3,031

Podle výsledků sčítání lidu bylo v roce 1930 na tehdejším území čs. státu 4,450.000 osob nesamostatně výdělečně činných (t. j. úředníků, zřizenců, dělníků, učedníků, nádeníků a domácího služebnictva), z toho námezdných osob dělnických kategorií 3,485.000, zaměstnanců ve vyšších službách 965.000; tyto soubory tvořily z celkového obyvatelstva 30,2% (dělnictvo 23,7%, vyšší služby 6,5%). Pro území

protektorátu Čechy a Morava bylo při tomto sčítání lidu zjištěno 2,277.000 osob nesamostatně výdělečně činných, z toho dělníků 1,733.000, vyšších služeb 544.000 osob; příslušná kvota z obyvatelstva činila 33,2% (25,3% pro dělnictvo, 7,9% pro vyšší služby). Tato čísla, třebaže je nelze mechanicky přenášet do přítomné doby, by nasvědčovala tomu, že na území Protektorátu zůstalo poměrně méně osob samostatně výdělečně činných. Tuto skutečnost potvrzuje svrchu uvedený přehled o celkové zaměstnanosti, z něhož možno vyčísti další podrobnosti.

Jestliže se celkový počet obyvatelstva podle výsledků sčítání lidu snížil o 53,4% a počet námezdního obyvatelstva o 48,8%, snížil se proti loňsku podle lednových dat (ovšem za předpokladu shodných zaměstnanostních podmínek) počet všech zaměstnanců-pojištěných pro případ nemoci jen o 44,3%; ubylo-li však zaměstnanců v soukromých službách o 45,6%, snížil se počet zaměstnanců ve službách veřejných pouze o 36,3%.

V souboru „soukromých služeb“ nastal větší úbytek u dělnických kategorií (o 46,8%), kdežto počet zaměstnanců ve vyšších službách se snížil toliko o 39,9%; u dělnictva byla pak nejtěžejí postižena složka pro hornictví, neboť počet pojistenců revírních bratrských pokladen je letos o 62,0% nižší než loni.

V souboru zaměstnanosti veřejných služeb nastal nižší úbytek u státních podniků (o 35,7%) než v rázech zaměstnanců veřejné správy, kde činí 36,8%. Nutno však poznamenat, že v měsíci lednu 1939 byli ještě na Slovensku a na Podkarpatské Rusi zaměstnáni někteří zaměstnanci, kterí se v dalších měsících postupně vracejí na území Protektorátu, takže tím zvětší okruh pojistenců, resp. uchazečů o zaměstnaní, čímž skutečný rozdíl proti loňsku se dále ztěžuje. To arci platí i o některých pracovních silách soukromých, které sice nemusí bezprostředně působit na počet pojistenců, avšak vykonávají tlak na pracovním trhu.

Ačkoliv tato meziroční srovnání byla provedena pro období sezonního klidu, kdy (v lednu) je zaměstnanost všeobecně na nejnižší úrovni v roce, takže nebylo možno brát zřetel na složku zaměstnanců t. zv. sezonních, přec tento rozbor jasně ukazuje, že nesamostatně výdělečně činných osob zůstalo na území Protektorátu — jak v celku, tak zejména v některých kategoriích — poměrně více než činí kvota z úhrnu všeho obyvatelstva, zjištěného při sčítání lidu. Nelze ovšem zapomínat, že zajisté i soubor samostatně výdělečného obyvatelstva nezůstal nedotčen, neboť podlehl jak přirozenému vývoji, tak i neklidu doby; nelze však spolehlivě určit, v jakém rozsahu se tyto změny projevily. Rovněž není možno provést zkoumání o tom, v jaké intensitě se změnil celkový okruh rodinných příslušníků bez vlastního povolení nejen důsledkem přirozeného vývoje, ale i přesídlováním atd. Z těchto důvodů není možno spolehlivě určit, jakou kvotu z obyvatelstva tvoří nyní osoby nesamostatně výdělečně činné. Je proto nutno se omezit pouze na konstatování vzájemných vztahů pojistnosti letošní a loňské, kterou bude možno v letním období doplnit složkou sezonních zaměstnanců a určit tak pravděpodobný důsledek státoprávních změn na kádr nesamostatně činných osob.

Pojištěnce soukromých služeb je možno roztržit podle pohlaví. Nelze sice podat obraz meziročního

vývoje, poněvadž letošní čísla se vztahují na území Protektorátu, kdežto loňská na tehdejší území Československa, avšak možno konstatovat, že se vzájemně příliš neodchylují.

Ze 100 pojistenců bylo žen v roce

Auf 100 Versicherte entfielen Frauen im Jahre

	1939 Protektorát Protektorát	1938 Československo Tschechoslowakei
Dělnictvo: — Arbeiter:	leden únor Jänner Feber	leden únor Jänner Feber
a) Ú.S.P. — Zentr. Soz. Anst.	37,46	37,67
b) rev. brat. pokl. — Revier- bruderladen	1,66	1,62
celkem — insgesamt	36,05	36,29
Vyšší služby — Höherer Dienst	29,17	29,11
Uhr soukromých služeb — Summe der Privatdienste . .	34,68	34,90
	34,53	34,40

Jestliže v předchozí statí (o zaměstnanosti dělnictva Ú.S.P.) bylo konstatováno, že vzhledem k původnímu území Čech, Moravy a Slezska kvota žen v dělnické pojistěnosti Protektorátu citelně poklesla, právě uvedený přehled prozrazuje, že zaměstnanostní poměry Slovenska a Podkarpatské Rusi obdobně meziroční rozdíly vyrovnavají. Jedině u souboru zaměstnanců vyšších služeb je podíl žen značně vyšší než loni.

Nutno poznamenati, že při posuzování dat, představujících letošní a loňskou zaměstnanost, je postupovat opatrně, aby nebyly mylně tvořeny jednostranné závěry, neboť připadné rozdíly mezi nimi, stejně jako vzájemná shoda, mohou být výslednicemi jak přirozeného vývoje, tak hospodářských podmínek a zejména územních změn, kteréto příčiny se vzájemně prostupují.

jh.

Hromadné propouštění dělníků a zastavení továrních závodů v roce 1938.¹⁾

Zvýšený rozsah hromadného propouštění dělnictva a zastavování závodů proti r. 1937.

Vermehrte Massenentlassung der Arbeiter und Betriebsstilllegungen gegenüber d. J. 1937.

Hromadné propouštění dělníků a zastavování závodů je upravováno od r. 1934 dočasně platnými zákonními předpisy, z nichž v r. 1938 platil zákon ze dne 21. prosince 1937, č. 253 Sb. z. a n. Podle něho je každý zaměstnavatel, který zamýšlí hromadné propustiti zaměstnance nebo zastaviti provoz v továrním závodě na dobu kratší 3 měsíců, povinen oznámiti svůj úmysl písemně okresnímu úřadu a živnostenskému inspektorátu, zamýšlí-li pak zastaviti provoz v továrním závodě na dobu delší než 3 měsíce, přímo ministerstvu sociální a zdravotní správy. Tyto úřady se pokusí o dohodu a rozhodnou, je-li propouštění zaměstnanců či omezení provozu odůvodněno nebo je-li nutno v práci pokračovati. Na základě dat, která zaměstnavatelé o svých závodech při tom úřadům oznamují, uveřejňuje Státní úřad statistický periodicky přehled o zamýšlených a provedených opatřeních, která znamenají omezení výrobního procesu. Veřejnosti se dostává nyní druhého celoročního přehledu, a to všech v r. 1938 významných případů hromadného propouštění dělníků a zastavování závodů.

V r. 1938 bylo úřadům hlášeno celkem 133 případů zamýšleného hromadného propouštění dělníků (v roce 1937 jen 76); v 10

(2) případech bylo působením úřadů propuštění zabráněno a ve 123 (74) případech bylo propuštění uskutečněno. V závodech, které svůj úmysl úřadům oznámily, bylo zaměstnáno 42.743 (18.999) dělníků, z nichž 18.450 (9.833) mělo být propuštěno, ale po úspěšném zásahu úřadů jen 7.434 (3.175) zaměstnání skutečně ztratilo, kdežto 4.283 (749) dělníků byla práce zachována v plném rozsahu, 2.528 (3.986) dělníků byla práce zachována střídavě a 4.205 (1.923) dělníků bylo z práce dočasně vyřazeno. V těchto cifrách jsou zahrnutý až do září 1938 hlášené a provedené případy z celého státního území bývalého čs. státu. Na území připojené k Ríši a k sousedním státům připadá z toho 38 případů zamýšleného a 32 případů uskutečněného propuštění dělníků; v těchto případech mělo ztratiti práci 4.741 dělníků, ale propuštěno bylo 1.918 dělníků.

Dále mělo v r. 1938 v úmyslu 145 závodů (111) přistoupiti k zastavení provozu na dobu kratší než 3 měsíce; z tohoto počtu bylo 127 (98) vyřízeno kladně. Z 21.619 (8.918) dělníků zaměstnaných v těchto 145 závodech ztratilo práci 7.343 (3.423) a dočasně bylo z práce vyřazeno 9.004 (2.711) dělníků. Území připojeného k Ríši a k sousedním státům se z toho týkalo 38 hlášených a 34 kladně vyřízených případů. V postižených závodech bylo zaměstnáno 5.134 dělníků, z nichž 2.430 ztratilo práci a 2.382 bylo dočasně vyřazeno.

Ministerstvu sociální a zdravotní správy bylo dále hlášeno 85 (v r. 1937 86) případů zamýšleného zastavení závodů na dobu delší než 3 měsíce; po zásahu úřadů bylo zastavení uskutečněno jen v 77 (71) případech, při čemž bylo 44 (44) závodů uzavřeno trvale a 33 (27) jen přechodně. V postižených závodech bylo zaměstnáno 6.736 (6.173) dělníků, z nichž 5.305 (3.906) práci ztratilo a 290 (195) bylo z pracovního procesu dočasně vyřazeno. Z případů hlášených v lednu až září bylo na území připojeném k Ríši a k sousedním státům 20, z nichž 19 bylo kladně vyřízeno; ze 721 dělníků v těchto závodech zaměstnaných ztratilo práci 695.

Všimněme si blíže časového rozdělení hlášených případů omezení pracovního procesu. Pouze při zastavení závodů na dobu kratší než 3 měsíce měly události loňského podzimu vliv na zvýšení počtu opatření; v hromadném propouštění dělníků a v zastavování závodů na dobu delší než 3 měsíce zůstaly události ty celkem bez vlivu. Rozdělení počtu hlášených případů na jednotlivá čtvrtletí osvětluje tento přehled:

Hromadné propouštění dělníků a zastavování závodů na území bývalého Československa¹⁾ v roce 1938 podle čtvrtletí

Massenentlassung von Arbeitern und Betriebsstilllegung auf dem Gebiete der ehemaligen Tschechoslowakei¹⁾ im Jahre 1938 nach Vierteljahren

	Ctvrtletí — Vierteljahr			
	I. II. III. IV.			
Hromadné propouštění — Massenentlassung	48	25	21	39
Zastavení na dobu kratší než 3 měsíce — Betriebsstilllegung für weniger als 3 Monate	26	33	28	58
Zastavení na dobu delší než 3 měsíce — Betriebsstilllegung für mehr als 3 Monate	16	27	28	14

Ze 33 tříd průmyslu vyskytlo se hromadné propouštění dělníků nebo zastavení závodů v 14 třídách, uvedených v tabulce na str. 110 nahoře.

Hromadné propouštění dělníků a zastavování závodů na území bývalého Československa¹⁾ v roce 1938 podle tříd. - Massenentlassung von Arbeitern und Betriebsstilllegung auf dem Gebiete der ehemaligen Tschechoslowakei im Jahre 1938 nach Klassen.

Druh průmyslu Art der Industrie	Zastavení na dobu — Betriebsstilllegung							
	kratší než für weniger				delší než für mehr			
	3 měsíce — als 3 Monate				Celkem Im ganzen			
	závody Betriebe	děln.*) Arbeiter*)	záv. Betrieb	děln.*) Arbeiter*)	záv. Betrieb	děln.*) Arbeiter*)	záv. Betrieb	děln.*) Arbeiter*)
kovopřůmysl — Metallindustrie	26	5.899	12	1.132	6	974	44	8.005
dřevařský — Holzindustrie	24	1.662	17	1.102	18	657	59	3.421
textilní — Textilindustrie	23	912	29	5.352	14	1.671	66	7.935
kamenů a zemin — Stein- und Erden- industrie	19	894	23	2.331	8	463	50	3.688
sklářský — Glasindustrie	7	725	17	3.372	5	733	29	4.830
oděvnictví a obuv — Bekleidungs- und Schuhindustrie	6	286	3	119	9	364	18	769
grafický — Graphische Industrie	4	103	2	128	—	—	6	231
kozařský — Lederindustrie	4	64	2	85	1	29	7	178
pryže a osinku — Kautschuk- u. Asbest- industrie	3	575	—	—	—	—	3	515
chemický — Chemische Industrie	2	401	7	304	6	365	15	1.070
pozivatín a nápojů — Nahrungsmittel- und Getränkeindustrie	2	22	3	356	6	217	11	595
papírenský — Papierindustrie	2	54	12	2.066	3	116	17	2.236
soustružnický — Drechslerindustrie	1	42	—	—	—	—	1	42
plynárenský — Gaswerke	—	—	—	—	1	6	1	6

*) propouštění či vyřazení — entlassen oder ausgereiht.

¹⁾ Do října 1938 býv. Československo, od října za území býv. Česko-Slovenska. Bis Oktober 1938 ehemal. Tschechoslowakei, seit Oktober für das Gebiet der ehemal. Tschecho-Slowakei.

Důvod y, které vedly závody k opatřením omezujícím nebo zastavujícím výrobu, jsou velmi různorodé, avšak lze je shrnout do 11 charakteristických skupin. Z celkového počtu 327 závodů, které za souhlasu úřadů sáhly k omezení nebo zastavení provozu, uvedlo 163 závodů (49,8%) jako důvod nedostatek objednávek, v 61 případě (18,6%) byl jako důvod označen nedostatek surovin, ve 31 případě (9,5%) byly důvodem finanční nesnáze, ve 13 případech (4,0%) nadbytek zásob, v 11 případech (3,4%) byl provoz zastaven pro zrušení továrny neb její přesídlení, v 9 případech (2,8%) bylo opatření odůvodňováno nerentabilním provozem, ve stejném počtu případů technickými a strojními závadami, opravou strojů a pod., v 8 případech (2,4%) zasáhly živelní a povětrnostní příčiny, po 3 případech (0,9%) připadá na dokončení sezonné nebo seriové práce a na úřední omezení výroby nebo vývozu a v 16 případech (4,9%) se vyskytly jiné ojedinělé důvody. — Nedostatek objednávek je dominujícím důvodem ve všech třídách průmyslu s výjimkou průmyslu dřevařského, kde převládá ve 23 případech z 59 nedostatek surovin. Ten byl uváděn jako důvod opatření také v četných případech v průmyslu textilním, ale jen při zastavení závodu na dobu kratší než 3 měsíce. Ve všech skupinách průmyslu však rozhodovaly, jak zřejmo, o omezení nebo zastavení výrobního procesu důvody rázu hospodářského a jen malá část opatření byla provedena z důvodu rázu technického. Rý.

Mzdy.

(Leden až březen 1939.)

Mzdové rozdílení dělnictva na území Protektorátu bylo v I. čtvrtletí 1939 přiznivější než v této období loni a to jak na území bývalého Československa, tak na tehdejším území země České a Moravskoslezské.

Die Gliederung der Arbeiterschaft nach Löhnen auf dem Gebiete des Protektorates war im I. Vierteljahr 1939 günstiger als im gleichen Zeitraum des Vorjahres u. zw. sowohl auf dem Gebiete der ehemaligen Tschechoslowakei als auch auf dem damaligen Gebiete der Länder Böhmen und Mähren-Schlesien.

V předchozím čísle Statistického zpravodaje byla podána zpráva o mzdách v měsíci lednu 1939 s hlediska bývalého Československa. Pro území Protektorátu Čechy a Morava jsou ovšem čísla, charakterisující mzdové poměry, odlišná, neboť převážně zemědělský ráz Slovenska a Podkarpatské Rusi posunoval těžisko třídního rozdělení pojistenců do nižších tříd a stlačoval celostátní mzdový průměr. Je to názorně zřejmo z tohoto přehledu, v němž je podáno procentuální rozdílení pojistenců nemocenského pojistění podle zákona č. 221/1924 u nemocenských pojistoven, podléhajících dozoru Ústřední sociální pojistovny, pro leden 1939 na území Protektorátu, pro leden 1938 jednak pro tehdejší území Čech, Moravy a Slezska, jednak pro tehdejší území Československa:

Pojištenci nemocenského pojistění podle mzdových tříd v %

Versicherte bei der Krankenversicherung nach Lohnklassen in %

Třída Klasse	Leden - Jänner 1938			
	Leden 1939 (Protektorát Protektorat)	(Čechy, Morava a Slezsko Böhmen, Mähren und Schlesien)	(Československo Tschechoslowakei)	
1.	13,38	13,04	13,07	
2.	17,20	17,89	19,91	
3.	14,53	14,72	14,50	
4.	10,70	11,63	11,60	
5.	9,30	10,43	10,55	
6.	6,86	7,16	7,04	
7.	4,26	4,57	4,35	
8.	3,76	3,54	3,33	
9.	3,73	3,35	3,11	
10.	16,28	13,67	12,54	
1.-10.	100,00	100,00	100,00	

Třebaže se mzdové poměry průběhem roku 1938 zvolna zlepšovaly, přec je nespornou skutečností, že zejména obsazení tří nejvyšších tříd je v lednových datech z roku 1939 pro území Protektorátu příznivější nejen proti loňskému mzdovému rozvrstvení pojistenců v rámci původních hranic Československa, ale i proti loňským poměrům na tehdejším území českých zemí.

Stejně i mzdové rozvrstvení podle pohlaví je letos příznivější nežlo loni, jak ukazuje tento přehled, v němž jest pro měsíc únor 1939 podáno procentuální obsazení jednotlivých mzdových tříd na území Protektorátu a pro tentýž měsíc loňského roku obdobné rozřídění pojištenců na tehdejším území Čech, Moravy a Slezska:

Mzdové rozvrstvení pojištenců podle pohlaví
v únoru 1939 a 1938
Lohnverteilung der Versicherten nach Geschlecht
im Feber 1939 u. 1938

Třída Klasse	Únor - Feber 1939		Únor - Feber 1938 (Čechy, Morava a Slezska Böhmen, Mähren und Schlesien)	
	muži Männer	ženy Frauen	muži Männer	ženy Frauen
1. . . .	13,34	12,40	13,02	12,55
2. . . .	8,26	32,41	9,31	31,81
3. . . .	9,11	23,26	10,23	21,96
4. . . .	9,70	12,59	10,22	14,32
5. . . .	9,87	9,34	10,21	10,71
6. . . .	8,08	5,17	8,33	5,02
7. . . .	5,96	1,77	6,39	1,67
8. . . .	5,36	1,38	5,13	0,95
9. . . .	5,66	0,81	5,25	0,49
10. . . .	24,66	0,87	21,91	0,52
1.-10. . . .	100,00	100,00	100,00	100,00

U mužů je tedy proti loňsku pozorovat zesílení tří nejvyšších tříd za podstatného oslabení tříd nejnižších (s výjimkou 1. třídy): bylo-li v 8.—10. třídě loni pojištěno 32,3% mužů, bylo v nich letos 35,7%; ve 2.—5. třídě však bylo loni 41%, letos pouze 37% pojištěných mužů. Význačnější přesun nastal v rozřídění žen, u nichž je sice proti loňsku kromě 1. třídy úbytek pouze ve 4. a 5. třídě, avšak procentuální obsazení nejvyšších tříd je nápadně silnější.

Konečně se podává procentuální mzdové rozvrstvení mužů, žen i celkového počtu pojištenců v březnu 1939 pro území Protektorátu:

Mzdové rozvrstvení mužů, žen i všech pojištenců
v březnu 1939
Lohnverteilung der Männer, Frauen u. aller Ver-
sicherten im März 1939

Třída Klasse	Březen - März 1939 (Protektorát - Protektorát)		
	muži Männer	ženy Frauen	dohromady Zusammen
1. . . .	13,20	12,01	12,74
2. . . .	7,69	32,06	16,97
3. . . .	8,32	23,35	14,05
4. . . .	9,26	12,78	10,60
5. . . .	10,25	9,51	9,97
6. . . .	8,50	5,35	7,30
7. . . .	6,22	1,80	4,54
8. . . .	5,67	1,45	4,06
9. . . .	5,86	0,80	3,93
10. . . .	25,03	0,89	15,84
1.-10. . . .	100,00	100,00	100,00

Proti loňsku zachovává tato řada čísel zhruba shodný příznivý odklon jako obdobná čísla pro leden a únor. Proti předchozím dvěma měsícům pak možno u mužů rovněž konstatovat další oslabování tříd nižších za současného zhuštění tříd vyšších (5. počítající) s výjimkou nejvyšší (10.), která, v lednu 1939

zjištěná pro území Protektorátu, představuje nejvyšší vrchol všech měsíčních záznamů od roku 1929.

Průměrná denní započitatelná mzda (v K), vypočtená na základě rozvrstvení pojištenců do mzdových tříd byla:

Průměrná denní mzda v K
Durchschnittlicher Tageslohn in K

	u mužů b. d. Männern	u žen b. d. Frauen	v úhrnu pojištenců i. d. Summe d. Versicherten
v lednu - im Jänner 1939	21,71	12,48	18,24
v únoru - im Feber 1939	21,72	12,47	18,23
v březnu - im März 1939	22,04	12,58	18,44

Od doby zimního sezonního klidu, kdy bývá zpravidla na nejnižší úrovni v roce, vzrostla v březnu u mužů i u žen, jak je obvyklé při růstu pracovní sezony.

Pro srovnání s loňskem se uvádí průměrná denní mzda (v K) jednak z měsíce března 1939, vypočtená pro území Protektorátu, jednak z měsíce března 1938, zjištěná jak pro tehdejší území Čech, Moravy a Slezska, tak pro celé území bývalého Československa:

Průměrná denní mzda v březnu 1939 a 1938
Durchschnittlicher Tageslohn im März 1939 u. 1938

	muži Männer	ženy Frauen	dohromady Zusammen
březen 1939 (Protektorát)			
März 1939 (Protektorat)	22,04	12,58	18,44
březen 1938 (Čechy, Morava a Slezska) - März 1938 (Böhmen, Mähren und Schlesien)	21,30	12,35	17,78
březen 1938 (Československo) - März 1938 (Tschechoslowakei)	20,50	12,08	17,29

Je nutno však znova připomenouti, že srovnávání zaměstnanostních i mzdových poměrů z letošního roku s loňskem nelze prováděti mechanicky, neboť se vzájemně prolínají důsledky územních změn s hospodářským vývojem.

jh.

Veřejné finance.

Národní důchod Protektorátu Čechy a Morava.

Národní důchod na území nynějšího protektorátu Čechy a Morava poklesl v prvních letech krize se 44,6 miliard K v roce 1929 na 26,6 miliard K v roce 1933. Od té doby národní důchod pomalu stoupal, až dosáhl 33,7 miliard K v roce 1938.

Das Volkseinkommen auf dem Gebiete des jetzigen Protektorates Böhmen und Mähren ist in den ersten Krisenjahren von 44,6 Milliarden K (1929) bis auf 26,6 Milliarden K (1933) gesunken, bis es im Jahre 1938 auf 33,7 Milliarden K allmählich anstieg.

V čísle 11. a 12. „Statistického zpravodaje“ z r. 1938 jsme se zabývali národním důchodem bývalého Československa. Rekli jsme, že činil roku 1929 okrouhle 90 miliard K, do roku 1933 klesl na 53,6 miliardy K a zotavil se do roku 1937 na 66,7 miliardy K.

Na státním území, jak bylo vymezeno koncem roku 1938, činil národní důchod podle výsledků roku 1937 přibližně 43,4 miliardy K. Jak veliký je národní důchod protektorátu Čechy a Morava? Podíváme se, jak se rozděloval národní důchod východiskového roku 1929.

Národní důchod v roce 1929 - Volkseinkommen im J. 1929

Povolání Beruf	Úhrnem Im ganzen	Čechy Böhmen	Morava a Slezsko Mähren u. Schlesien	Sloven- sko Slowa- kei	Podk. Rus- ka Karpatho- Rußland
Zemědělství, lesnictví a rybářství - Land- wirtschaft, Forst- wirtschaft und Fi- scherei	30	11,6	6,6	9,5	2,3
Hornictví a hutnický- Bergbau u. Hütten- wesen	3	1,4	1,3	0,3	—
Průmysl a živnosti - Industrie u. Gewerbe	32	19,9	8,5	3,2	0,4
Obchod, peněžnictví a doprava - Handel, Finanzen u. Verkehr	18	11,0	4,1	2,5	0,4
Svobod. povolání a j.- Freie Berufe u. a. .	7	4,0	1,8	1,0	0,2
Úhrn - Zusammen	90	47,9	22,3	16,5	3,3

Úhrnná čísla o národním důchodu celého bývalého Československa r. 1929 jsme čerpali ze Statistického obzoru roč. XII., str. 50 (Dr. Smutný: „Hospodářská bilance státu a národní úspory“). Tato čísla jsme pak rozdělili na jednotlivé země podle počtu obyvatel činných v té které skupině povolání, jak bylo zjištěno ve sčítání lidu roku 1930. Máme-li na mysli, kolik obyvatel činných v té které skupině povolání zbývá nyní na území protektorátu Čechy a Morava (viz „Seznam obcí a okresů, které byly připojeny k Ríši, Maďarsku a Polsku“, Praha 1938, str. 7.), dospíváme k závěru, že národní důchod zbývajících Čech a Moravy je podle výsledků roku 1937 asi 33,1 miliardy K. Roku 1938 národní důchod poněkud stoupal na 33,7 miliard K. V letech 1929 až 1938 se vyvíjel národní důchod na území nynějšího protektorátu Čechy a Morava přibližně takto:

Národní důchod na území protektorátu Čechy a Morava: - Das Volkseinkommen auf dem Gebiete des Protektorates Böhmen und Mähren:

1929	44,6 miliard K
1930	39,2 "
1931	33,9 "
1932	28,8 "
1933	26,6 "
1934	27,8 "
1935	28,9 "
1936	29,5 "
1937	33,1 "
1938	33,7 "

Za první čtyři leta krize klesl roční důchod národní na území Protektorátu o 18 miliard K, (ze 44,6 r. 1929 na 26,6 r. 1933). V dalších pěti letech se národní důchod opět zlepšuje. Avšak zotavení postupuje jen velmi zvolna, daleko pomaleji než rychlý spád v předešlých čtyřech letech. Za poslední pětiletí podařilo se z toho vyrovnat pouze 7 miliard K, tedy jen něco

přes třetinu celého poklesu 18 miliard K z prvního čtyřletí krise. Musíme tedy nasadit rychlejší tempo.

Stý.

Všeobecná výdělková daň za rok 1936.

R. 1936 pozorujeme úbytek poplatníků, pokles výtěžku i daně zvláště u drobných poplatníků, avšak i zlepšení výtěžku u největších poplatníků a to hlavně ve skupině kovopřímyslu, chemie, kůže, dřeva, oděvu a obuvi, živností stavebních a obchodu. Větším zaostoupením velkých poplatníků a zvýšením minimální dane, jež zavedla novela z r. 1936, zvýšil se daňový předpis r. 1936 na 64,5 mil. K.

Na území protektorátu Čechy a Morava bylo r. 1936 315.318 poplatníků, jejichž čistý výtěžek činil 3.800 mil. K a předpis daně 36,8 mil. K.

Im Jahre 1936 beobachten wir eine Abnahme der Steuerpflichtigen und einen Rückgang der Erträge und der Steuer namentlich bei den kleinen Steuerpflichtigen, dagegen eine Besserung der Erträge bei den größten Steuerpflichtigen, u. zw. besonders in der Gruppe der Metallindustrie, Chemie, Leder-, Holz-, Bekleidungs- und Schuhindustrie, der Bau- und Handels. Durch die stärkere Vertretung der großen Steuerpflichtigen und durch die Erhöhung der Mindeststeuer, die mit Novelle vom J. 1936 eingeführt wurde, hat sich die Steuervorschreibung i. J. 1936 auf 64,5 Mill. K vergrößert.

Auf dem Gebiet des Protektorates Böhmen und Mähren gab es im Jahre 1936 315.318 Steuerpflichtige, deren Reinertrag 3.800 Mill. K und deren Steuervorschreibung 36,8 Mill. K betrug.

Statistika všeobecně daně výdělkové za rok 1936 zjišťuje předpis daně prováděný roku 1937 už podle nové úpravy zákona o přímých daních vytkořené novelou z 2. července 1936, č. 226. Základem tohoto předpisu byl čistý výtěžek v zásadě dosažený roku 1936, daň byla podle něho vyměřována za rok 1936 a (většinou stejným obnosem) i na rok 1937. Kromě změny berního roku zavedla novela tyto důležitější změny: podřídila opět výdělečné podniky spolků zřízených podle práva spolkového (kulturních a humánních spolků) všeobecné dani výdělkové; upravila zdanění obchodních cestujících, zástupců a jednatelů, prodej vlastních výpěstků zahradnických a rozšířila osvobození výdělků z najatých pozemků. Zvlášť důležité jsou tyto změny:

1. služební požitky a mimořádné remunerace zaměstnanců byly jakožto provozní výdaje dříve odčitatelně při stanovení základu všeobecné daně výdělkové, nyní však jen do výše 250.000 K ročně u jednotlivých příjemců; pokud tyto platy přesahují 250.000 K, odečtou se výdaje na ně jen třemi čtvrtinami;

2. podstatně byla omezena tak zvaná holdingová výhoda, neboť se nyní vylučuje ze základu daně jen $\frac{1}{4}$ výnosu z holdingových hodnot (t. j. z účasti na jiném podniku podrobeném zvláštní dani výdělkové), nikoli celý výnos;

3. minimální daň byla odstupňována podle výše kapitálu v podniku trvale na zisk uloženého a to místo dřívějšího $\frac{1}{2}\%$ na $\frac{1}{4}\%$ do 200.000 K, $\frac{3}{4}\%$ od 200.000 K do 500.000 K a 1% přes 500.000 K.

Pode statistiky za rok 1936 se snížil v hranicích bývalého státu proti roku 1934 počet poplatníků

o 21.173 na 631.056, čistý výtěžek o 318 mil. K na 7.041 mil. K, průměrný výtěžek s 11.283 K na 11.157 K, předpis daně však stoupil s 58,6 mil. K r. 1934 na 64,5 mil. K.

Změny novelou způsobené částečně můžeme pozorovat na poklesu poplatníků ve skupině pachtů polních a lesních hospodářství a rybářství (r. 1934 5.123, r. 1936 4.015); ubylo rovněž poplatníků ve skupině zahradnictví, zelinářství a sadařství (se 7.436 na 5.587), neboť nyní podléhá dani jen prodej vlastních výpěstků zahradnických a to, je-li provozován po živnostensku ve zvláštních prodejnách a skladistech. O více než 12.000 poplatníků ubylo ve skupině zprostředkování obchodů, úvěru a pojištění, neboť obchodní cestující, zástupci a jednatelé nepodléhají nyní dani, jsou-li pensijně pojištěni, nebo jestliže úhrn hrubých úplat ročně přijatých nepřesahuje 40.000 K.

Srovnání statistických výsledků za r. 1934 a 1936 naznačuje, že pokles výnosu v živnostech a povolání podrobených všeobecně dani výdělkové postihl hlavně drobnější poplatníky, naproti tomu přibylo právě největších poplatníků. R. 1934 bylo poplatníků s čistým výtěžkem do 7.000 K 53,3%, r. 1936 56,9% (358.708), poplatníků s výtěžkem přes 100.000 K bylo r. 1934 jen 3.855, roku 1936 4.542 a zvlášť velký přírůstek těchto větších poplatníků pozorujeme hlavně ve skupině kovopřímyslu, chemie, kůže, dřeva a soustružnictví, oděvu a obuvi, živnosti stavebních a obchodu.

Tento protikladný proces, jímž se ovšem nerovnost mezi poplatníky všeobecně daně výdělkové zvýšila, projevuje se i na sazbách daně: přibylo poplatníků podrobených snížené dani 1/8% (s 90.721 na 99.805) a ideální dani, která se nevybírá a slouží jen za základ samosprávných přírůstek (se 151.509 na 157.014), ale přibylo také poplatníků na druhém konci, t. j. takových, kterým byla předepsána složená daň ½ + 2½ + 4% (s 1.811 na 2.298). Jsou to poplat-

níci s výtěžkem přes 140.000 K a na tuto skupinu připadá také největší část r. 1936 zvýšeného předpisu daňového: r. 1934 byla této skupině předepsána daň 18,6 mil. K, r. 1936 však 27,7 mil. K.

Nově zavedené odstupňování daně minimální se projevilo takto: roku 1934 s jednotnou sazbou ½% bylo poplatníků minimální daně 5.383, základ daně činil 5.387 mil. K, daň 2,7 mil. K. R. 1936 rozdělovali se poplatníci minimální daně takto:

poplatníci	základ	daň
½% /oo	1.604	436 mil. K
¾% /oo	1.701	561 mil. K
1% /oo	1.684	2.986 mil. K
Celkem	4.989	3.983 mil. K
		3.624.000 K

Fiskálně se tedy projevila tato změna částkou 1.633.000 K, neboť podle dřívější sazby by předpis daně při základu 3.983 mil. K činil jen 1.991.000 K.

Odhad pro území protektorátu Čechy a Morava možno provést jen velmi přibližně, ačkoli všeobecně dani výdělkové jsou podrobeny živnosti a povolání většinou s místním rozsahem činnosti. Základní data podle stavu r. 1936 jsou tato:

poplatníci	čistý výtěžek	daň
Čechy . . .	217.144	2.626 mil. K
Morava . . .	98.174	1.174 mil. K
Celkem . . .	315.318	3.800 mil. K
		36,8 mil. K

Na tomto území se nalézalo tedy skoro 50,0% všech poplatníků bývalého státu, jejich čistý výtěžek však činil skoro 54,0% a předpis daně 57,0%. Po měrně větší poplatná způsobilost tohoto území byla tenkrát způsobena soustředěním poplatníků, a to hlavně větších v Praze a v Brně. Tak poplatníků, jímž byla vyměřena složená daň 4%, bylo na území Protektorátu 1.419 (t. j. 61,8% z bývalého státu) a z nich jen v Praze 710 a v Brně 214. F. F.

Různé.

Léčebny fond veřejných zaměstnanců.

Podle 3. čísla Věstníku LFVZ z 20. března t. r. vztahuje se činnost Fondu, omezená jen na území Protektorátu, celkem na 199.214 pojištenců (z toho 141.243 v Čechách a 57.971 na Moravě) a 216.965 rodinných příslušníků (149.360 v Čechách a 67.605 na Moravě), takže nárok na pojistné dávky z titulu nemocenského pojištění LFVZ má celkem 416.179 osob, počítáno podle stavu k 1. lednu 1939.

Tento počet proti stejnemu datu z předchozího roku stoupil o 35.365 osob (počet pojištenců o 17.856, rodinných příslušníků o 17.509), což lze vysvětliti tím, že se při obsazování území velká část veřejných zaměstnanců a jejich rodin přestěhovala na území Protektorátu a s nimi rovněž i ti, kteří byli dani slovenskou vládou k disposici a přiděleni do českých zemí. Zjištěná čísla nejsou ovšem ještě definitivní, ježto v uvedené době (1. I. 1939) byly tyto přesuny dosud v pohybu, který teprve v následujících měsících dosáhl největšího rozsahu.

S hospodářského hlediska jest důležitá skutečnost, že ztrátou Slovenska a P. Rusi odpadla Fondu poměrně vyšší risika, zračící se jednak ve větším počtu rodinných příslušníků (na 100 pojištenců při-

padalo jich na Slovensku 123 a na P. Rusi 128, kdežto v českých zemích pouze 109), jednak horšími zdravotními poměry v obou těchto zemích, jakož i značnou vzdáleností sídel pojištenců od lékařských ordinací a tím i nadměrným zatížením Fondu na cestovném a pod., což všechno přispívalo k tomu, že vydání na pojistné dávky bylo tu poměrně vyšší, kdežto příjem na pojistném nižší než v českých zemích, takže bylo nutno na Slovensko i P. Rusi dopláceti. „Administrativní zařízení ochranná — jak uvádí citovaný Věstník — která v těchto zemích musila být zařizována, ztrácejí v mnohých případech opodstatnění a budou moci být zjednodušena, což přinese prospěch nejenom pojištencům, ale i nositeli pojistění.“

—bvk—

Přihlášené vynálezy a udělené patenty v lednu až dubnu 1939.

Podle měsíčních zpráv presidia Patentního úřadu činil celkový počet přihlášených vynálezů v měsících lednu až dubnu letošního roku 1.638 proti 2.881 v těchže měsících roku loňského. Počet udělených patentů byl v témže období 1.100 proti 950 v roce minulém.

t.

Přehled časopisů a knih.

Protektorát.

Protektorát a Slovensko v německé obchodní bilanci.
(Wirtschaftsdienst, roč. XXIV, sešit 12, 24. března 1939.)

Přičleněním nových území zvýší se hodnota obratu německého zahraničního obchodu (za předpokladu, že se nezmění dosavadní vývozní poměry) o 10—13%. Dosavadní pasivní saldo se asi nepatrně zvýší, zejména vlivem ztíženého odbytu do Spojených států. Příznivou stránkou je, že československé hospodářské území vykazuje aktivní obchodní bilanci s nejdůležitějšími devisově volnými státy.

Sjednocení celního práva.

(Wirtschaftsdienst, roč. XXIV, sešit 12, 24. března 1939.)

1. ledna ruší se dosavadní celní závory mezi starou říší a územím nově připojeným, což usnadní zejména dopravu na říšské dráze, a ulehčí obchod po stránce technické. Mimo nový zákon zůstávají zatím zřejmě protektoráty Čechy a Morava, které nadto ještě podříží úzký hospodářský vztah k Slovensku a z toho důvodu musí zůstat nadále podřízeny svému dosavadnímu celnímu zákonodárství.

Protektorát Čechy - Morava.

(Wirtschaftsdienst, roč. XXIV, sešit 12, 24. března 1939.)

Přivtělením zbytku Čech a Moravy zvětšilo se území Říše o 49.400 km² a 6,77 mil. obyvatelů, z toho 235.000 Němců. Hustota obyvatelů jest 135, tedy stejná jako v Říši. Podle posledního sčítání bylo 26% obyvatelstva zaměstnáno v zemědělství, 41% v průmyslu, 13,5% v obchodu, peněžnictví a dopravě, 5% ve věřejných a svobodných povoláních. Porodnost je velmi nízká vlivem špatných hospodářských poměrů (13,9 promille v Čechách, 16,8 na Moravě). Při normální úrodě a při trvalém zachování bezcelného styku se Slovenskem není třeba dovozu obilí. Hektarové výnosy, ač blízké německým, lze ještě zvýšit. V produkci chmele stává se nyní Německo prvním v Evropě. Výroba cukru činila v roce 1937 740.000 t, vývozní kvota v příštím pětiletí je 250.000 t. Vývoz děje se za ztrátové ceny, rozsah cukerní výroby jest však do jisté míry ospravedlněn jejím významem pro žir dobytka. Len a konopí nestačí průmyslové potřebě. Zeleniny a bramborů je s přispěním Slovenska dostatek. Naproti tomu živočišná výroba vyžaduje rozšíření. Dovoz tuků je malý vlivem nízkého životního standartu, stlačeného krisovými lety. Protektorát má 1,65 mil. ha lesní půdy, jejíž využití bude možno zvýšit bez poškození porostů. 70—80% využitého reziva a kultury jde do Německa. Vysoký stupeň industrialisace má základ v množství inteligentních a lacinných pracovních sil, jakož i v dostatku uhlí a některých surovin. Mnoho surovin musí se však dovážet. Přivtělením protektorátu řeší se výhodně otázka spojení mezi částmi německé říše.

Koruna a marka.

(Wirtschaftsdienst, roč. XXIV, sešit 12, 24. března 1939.)

Zřízením protektorátu Čechy a Morava rozšíří se okruh platnosti říšské marky. Obihající korunové bankovky v hodnotě asi 6 miliard K budou poněhau-

staženy. Přepočítací kurs 10 feniků za 1 K je nižší než při přivtělení Sudet (12 f za 1 K), nicméně vyšší než pražský úřední kurs (8,6 f za 1 K). Znehodnocením koruny asi o 30% nebyly ceny v ČSR. příliš dotčeny, takže „teoretický“ kurs marky a koruny leží jen málo pod původní paritou, totiž mezi 11 až 13 f. Československo bylo vždy vývozním státem a zahraniční obchod byl zpravidla aktivní, s mírným přebytkem devis. Odstoupením Sudet se platební bilance silně zhoršila, rovněž výpověď smlouvy se Spojenými státy. Zlatá zásoba činila 15. března 1,9 miliard K, z čehož je část uložena v cizině. Zásoba devis činila asi 1 miliardu K. Značné pohledávky soukromé byly v Anglii a ve Francii obstaveny.

Od deflačního státu k velkému trhu.

(Der deutsche Volkswirt, č. 25, roč. 13., 24. března 1939.)

Hospodářská stabilita a stálost měny kteréhokoli státu závisí na velikosti a kupní síle jeho vnitřního trhu, na jeho soběstačnosti v potravinách, surovinách a na tom, do jaké míry jeho zahraniční pohledávky převyšují závazky. Je-li stát hospodářsky příliš závislý na cizině, těžko se může ubránit otřesům světového trhu. To zažilo dostatečně Německo před rokem 1933, a ještě v mnohem větší míře Československo. Jsouc závislé v surovinách a zakázkách na cizině a nemohouc snížit ceny zemědělských výrobků na světovou úroveň, muselo znova a znova přizpůsobovat svoji měnu požadavkům zahraniční soutěže, aby si udrželo aktivní obchodní bilanci. To znamenalo nadbytek práce a stoupání cen v dobách konjunktury, nezaměstnanost a delfaci v dobách krize. Protože deprese trvá vždy déle, převažovala tendence deflační, t. j. stlačování cen a mezd. Protože však v době světové krize nebylo přesto možno udržeti soutěživost na světovém trhu, musilo se dvakrát přikročit k znehodnocení koruny, v roce 1934 a 1936. Od roku 1934 bylo pozorovat silné přibývání oběživa a drobných peněz, které dosáhlo vrcholu v září 1938, čehož příčinou bylo v neposlední řadě silné zbrojení. V stálém úsilí o vyrovnanou platební bilanci a udržení zahraniční hodnoty měny byla čs. státu velmi na překážku úroková služba zahraničního dluhu, který byl neúměrně vysoký. — Inflační zvýšení oběživa vedlo koncem loňského roku k podstatnému zvýšení domácích cen, takže podle dosavadní praxe mělo dojít buď k novému znehodnocení měny anebo k přísné deflaci. K tomu však již nedošlo, neboť zatím byla čs. měna převedena na německou.

Celní dohoda s Německem. (Dr. L. Patočka.)

(Hospodářská politika, č. 12, roč. 13, 25. března 1939.)

Podle statutu ze dne 16. března náleží Protektorát k celnímu území Říše a podléhá jeho celní svrchovanosti. Toto rozhodnutí způsobí veliký obrat v našem hospodářském vývoji. Odloučením sudetského území způsobena byla hospodářská porucha, kterou nebylo možno odstranit bezcelným stykem s ostatním čs. územím, nýbrž bylo nutno najít trvalejší řešení. Úsilí o utvoření velkého hospodářského celku ve střední Evropě je ostatně staršího data. Už v roce

1927 a 1929 byla nabídnuta Československu celní unie s Říší, jejímž cílem ovšem bylo i vytržení bývalého státu z politiky ztrnulého poměru k Francii. Očekávalo se, že samy hospodářské zájmy, zejména těžké poměry dopravní, přispějí k užší součinnosti Československa s Říší. Vysoká přizpůsobivost čs. hospodářství dovedla však odolávat celých dvacet let. Nyní přetváří Německo podle svého plánu střední Evropu politicky i hospodářsky. Buduje se mohutný prostor s velikým vnitřním trhem a s možností větší výrobní specialisace a účelné dělby práce. Nevýhodou ovšem je, že i ve velkém hospodářském celku mohou být zájmy jednotlivých částí protichůdné. My si ovšem musíme zvykat na hospodářskou nesamostatnost, neboť celní svrchovanost přechází na Říši, címkž se vymyká z našeho vlivu i obchodní politika a ovšem i péče o potřeby našeho vývozu. Naše hospodářství musí se přeorientovat na obchodně-politický systém německý, což nebude s počátku snadné. Některé nesnáze, plynoucí z různosti daňových systémů, finančních cel a nestejného hospodářského vývoje, bude možno překonati přechodnými opatřeními vnitřně-celními. Rozdílnost měny byla odstraněna zavedením marky. Naše zemědělství asi celní sjednocení uvítá, se zřetelem na vysokou zemědělskou ochranu platnou v Říši. Průmysl naopak musí odolat náporu nižších cel a vysoké soutěžnosti německé výroby. Protože však průmysl bývá v takových případech pružnější, lze doufati, že se brzy přizpůsobí. Pokud jde o vývoz, třeba dbát o udržení dosavadních styků a o jejich další budování, což v souvislosti s německou expansí a s ohromným aparátem, který má Německo za hranicemi, nebude obtížné, zejména když lze doufat v zmírnění dosavadní soutěže mezi naším a německým zbožím.

Šest miliard českých korun uvázlo v Londýně?

(Hospodářský kritik, roč. XVIII, číslo 13, 1. dubna 1939.)

Londýnské banky odhadují zhruba sumu českých a moravských pohledávek v Londýně na 30 mil. liber (asi 6 miliard K). Výplata těchto pohledávek byla zastavena na zákrok kancléře pokladu po předchozím usnesení anglické vlády. Anglie si tímto neoprávněným postupem vytváří záruku za své pohledávky u nás. Také anglická banka nevydá zlatý poklad, který je u ní uložen.

Hospodářská svébytnost v rámci Říše. (J. Koval.)

(Brázda, roč. II., č. 13., 5. dubna 1939.)

Výnosem o protektorátu Čechy a Morava včlenilo se naše území do hospodářství Říše, což však neznamená pasivní úlohu přes celní i měnovou jednotu s Říší a přes hluboké zásahy státu do soukromého hospodářství. Z toho především plyně, že si musíme uvědomit své povinnosti k říšskému hospodářství, které usiluje o vybudování jednotného, silného, hospodářského celku, nezávislého na cizině, ale ochotného k mezinárodní součinnosti. Německá Říše znamená pro nás vnitřní trh netušených možností pro odbyt našich technicky dokonalých výrobků, naopak česko-moravské hospodářství přináší Říši aktivum svého průmyslového vývozu. Bude nutno udržeti si dosavadní obchodní styky, zejména s volnými trhy evropskými a zámořskými. Snad bude lze dosáhnout nějakého zvláštního devisového systému, který by Říši

přinášel značné devisové aktivum, což by ovšem sotva bylo možné při úplném splnutí našeho hospodářství s říšským. Naši peněžní a bankovní politiku bude nutno rychle přeorientovat a postarat se o lepší organizaci kapitálového trhu. Jeho slabinou je zejména nezdravý poměr krátkodobých vkladů k dlouhodobým investicím. Český kapitál bude pevným základem naší hospodářské síly i v budoucnu. Napříště nutno vycházet v hospodářství ze zásady naprosté jednoty a budovat v životním zájmu národa podle našich vlastních hmotných a mravních předpokladů. Teprve jako celek včlení se naše hospodářství do hospodářství Říše.

Technicky budovat. (J. Jiroušek.)

(Brázda, roč. II., č. 13., 5. dubna 1939.)

Národ nemůže žít jen vzpomínkami na minulost, nýbrž prací a důvěrou v lepší budoucnost. Za Rakouska udržel se nejen svou kulturu, nýbrž i hospodářskou silou, organisaci a technickou vyspělostí. V nových poměrech čekají nás především velké úkoly dopravně-technické při stavbě železnic, dálnic a průplavů. Dále je nutné hospodářněji využít energetických zdrojů, hlavně vodní energie, protože uhlí bude cílem dále více třeba jako náhradní látky pro průmysl. Musíme se též starat, aby každá obec měla dobré silniční spojení, a vůbec věnovat více péče vesnicí, posilovat ji kulturně, zdravotně i hospodářsky stavbou vodovodů, kanalizací a péčí o hygienické bydlení. Nutno zvýšit intensitu zemědělského hospodaření. Zvláštní důraz třeba klást na specialisaci a rayonování zemědělské výroby po způsobu dánském. Zavedením pracovní povinnosti bylo by lze zdolati mnohé úkoly, odkládané dosud pro nedostatek finančních prostředků.

Hospodářská situace v Protektorátu. (Prof. Dr. Dračovský.)

(Hospodářský kritik, č. 18, roč. XVIII, 6. května 1939.)

Naše hospodářství nachází se v stadiu readjustace a přizpůsobování. Vývoj musí vésti konkrétní cestou k jednání s říšskými hospodářskými organisačemi a úřady, jehož obsahem bude rayonování, úprava vnitrozemské konkurence, uplatnění na zahraničních trzích a otázka opatřování surovin. Nutno přesně vymezit možnosti případného využití výhodných vztahů Protektorátu k cizině a zabezpečit v jejich mezích hospodářskou činnost. Důležitým úkolem bude unifikace zatížení veřejnými dávkami a hbitá kooperace našich úřadů s říšskými. Významné by bylo také, kdyby byli u zahraničních zastupitelstev říšských ustanoveni zástupci Protektorátu všude tam, kde naše hospodářství má důležité styky a zájmy, a kdyby devisová kontrola dbala našich potřeb. Mimo to je třeba pečlivě sledovat vývojové poměry a naučit se rychle přizpůsobovat.

Různé.

Naše nejbližší úkoly.

(Věstník Ústavu pro vnitřní obchod, roč. 3, čís. 2.)

V nejbližší době budou hotovy výsledky statistického šetření podnikových poměrů, které na návrh Ústavu pro vnitřní obchod podnikl Státní úřad statistický. Výsledky umožní sledovat vývoj našeho domácího obchodu až do r. 1928 ve větším počtu od-

větví. Protože roční statistika už nestačí, bude třeba doplnit dosavadní síť povinných zpravodajů dobrovolníky a alespoň některé údaje (výši tržby, počet zaměstnanců) zjišťovat měsíčně. Vůbec je třeba vybudovat pravidelnou centrální službu v oboru zkoumání konjunktury.

Statistický výzkum obchodu.

(Věstník Ústavu pro vnitřní obchod, roč. 3, čís. 2.)

Na pražském zasedání Mezinárodního statistického ústavu jednalo se též o problémech distribuce. A. Molinari shrnul ve své zprávě zkušenosti nabyté při provádění distribučních statistik v různých státech, precisoval některé základní pojmy a určil nejnutnější údaje, které by se mely zjišťovat. Doporučuje vyloučit z pojmu distribuce hotely a pod. instituce a navrhuje třídění na šest skupin (potraviny a poživatiny, oděvy, nábytek a domácí potřeby, palivo, ostatní zboží, zboží náležející do dvou nebo více předchozích skupin). Doporučuje dále, aby statistiky povolání, průmyslu a distribuce byly uvedeny v soulad a aby náklady distribuce byly zjišťovány pokud možno úředně. Příspěvek H. Marshalla upozorňuje na zkušenosti získané v Kanadě a v závěru se zmínuje o praktickém užitku distribuční statistiky.

Nové úkoly naší statistiky. (R. K.)

(Venkov, 5. února 1939.)

Pisatel zdůrazňuje veliký význam užité statistiky pro hospodářství i veřejnou správu a přimlouvá se za účelnou reorganizaci statistické služby. Pokládá za nezbytné změnit stanovy Státní rady statistické a rozšířit personál Státního statistického úřadu, jež pracovní úkol vzrostl. Velmi naléhá na dobudování statistiky průmyslové výroby, na reorganizaci statistik veřejných financí a na revisi statistik sociálních. Žádá, aby se vědecky zpracovaných výsledků statistických šetření hojně používalo k podpoře a obraně státních zájmů.

Statistika severního pásma, připojeného k Maďarsku.

(Magyar statisztikai szemle, roč. XVI, č. 11—12.)

Sbírka studií od různých autorů, pojednávajících o správním rozdělení, obyvatelstvu, veřejném zdravot-

nictví, domech a bytech, zemědělství, chovu dobytka, nerostném bohatství, průmyslu, přírodní energii, obchodě (též zahraničním), cenových poměrech, peněžních ústavech a pojišťovnictví, obecních financích, školství, kultuře, cestovním a sportovním ruchu, jakož i o změnách hospodářské struktury pásma připojeného k Maďarsku arbitrázním výrokom vídeňským. Úvod napsal dr de Konkoly Thege.

XXIV. zasedání Mezinárodního statistického ústavu,

Praha 1938. (M. Huber.)

(Revue de l'Institut International de Statistique, roč. 6., sešit 3., str. 410—418.)

Zpráva účastníka o předčasně skončeném zasedání, které „tolik slibovalo jak pracovním programem a novotami, zavedenými za účelem zvýšení jeho vědeckého výtečku, tak i seznamem slavností a výletů, které připravil organizační výbor, aby ukázal účastníkům přírodní krásy a hospodářský rozvoj Česko-Slovenska.“

Mezinárodní statistický ústav. (A. L. Bowley.)

(Journal of the Royal Statistical Society, roč. CII., část I., str. 83—85.)

Stručná zpráva o pražském zasedání Mezinárodního statistického ústavu.

Zasedání Mezinárodního statistického ústavu v Praze v r. 1938.

(Allgemeines statistisches Archiv, sv. 28., sešit 3.)

Zpráva čestného předsedy dra F. Zahna o loňském pražském zasedání Mezinárodního statistického ústavu, obsahující stručný obsah všech referátů podle sekcí.

Naše Podkrkonoší. (J. Laube.)

Polovina této knihy, čítající celkem 161 stran, je věnována statistice 8 českých a 6 německých soudních okresů podkrkonošských. Je to zejména počet, hustota, pohyb a povolání obyvatelstva, cestovní ruch, nezaměstnanost, školství, stranické rozvrstvení, zemědělství, peněžnictví a daně.

Otiskování článků a statí ze „Statistického zpravodaje“ jest vítáno, je-li citován pramen.

3. Počet pivovarů a vystavené množství piva — Zahl der Bierbrauereien und Menge des Bierausstoßes

	Čechy Böhmen	Morava Mähren	Ührnem Zusammen	Čechy Böhmen	Morava Mähren	Ührnem Zusammen	Čechy Böhmen	Morava Mähren	Ührnem Zusammen
	I. 1939		I. 1938*)	II. 1939		II. 1938*)	III. 1939		III. 1938*)
Počet pivovarů činných — im Betrieb Zahl der Bier- které jen vystavovaly brauereien nur mit Bierausstoß .	191	42	233	237	191	41	232	236	193
	2	—	2	—	1	1	2	1	—
Množství vystaveného piva celkem Menge des Bierausstoßes im ganzen . hl	329.254	68.355	397.609	327.284	315.042	71.333	386.375	370.728	348.890
1. pro tuzemsko — für das Inland . . hl	314.299	67.329	381.628	320.891	298.087	69.871	367.958	363.065	326.479
<i>z toho: — davon:</i>									
výčepního — Schankbier . . . . . hl	239.501	49.189	288.690	241.822	227.965	51.718	279.683	274.430	246.498
ležáku — Lagerbier . . . . . hl	73.057	17.960	91.017	77.354	68.493	17.959	86.452	86.685	77.954
speciálního — Spezialbier . . . . . hl	1.741	180	1.921	1.715	1.629	194	1.823	1.950	2.027
2. pro cizinu — für das Ausland . . hl	14.955	1.026	15.981	6.393	16.955	1.462	18.417	7.663	22.411

*) Data zjištěná v r. 1938 pouze na dnešním území protektorátu, při čemž byl počítán jen vývoz do tehdejší ciziny; tím se vysvětluje značně nižší množství vývozu v roce 1938 vůči roku 1939, kdy je ve vývozu obsaženo již též množství vyvezené do částí území, jež byla připojena k Říši, Polsku, Maďarsku nebo Slovensku (v měsíci březnu) a která roku 1938 byla ještě součástí vnitřního trhu.

*) Die für das Jahr 1938 festgestellten Daten gelten nur für das jetzige Gebiet des Protektorates, wobei nur die Ausfuhr in das damalige Ausland gerechnet wurde; so erklärt sich die bedeutend niedrigere Ausfuhrmenge im Jahre 1938 gegenüber 1939, wo in der Ausfuhr auch schon die Menge enthalten ist, welche in die Gebiete ausgeführt wurde, die an das Reich, Polen, Ungarn oder die Slowakei (im März) angegliedert wurden und die im Jahre 1938 noch Teile des Binnenmarktes waren.

4. Zdaněné množství nápojů — Versteuerte Menge der Getränke

Pro konsum zdaněno Für den Konsum versteuert	Čechy Böhmen	Morava Mähren	Ührnem Zusammen	Čechy Böhmen	Morava Mähren	Ührnem Zusammen	Čechy Böhmen	Morava Mähren	Ührnem Zusammen
	I. 1939		I. 1938*)	II. 1939		II. 1938*)	III. 1939		III. 1938*)
Vína a mostu } z vinných hroznů Wein und Most } aus Weintrauben . hl	9.753	9.078	18.831	14.919	8.683	7.606	16.289	14.558	10.532
	2.218	1.035	3.253	1.939	1.933	981	2.914	1.971	2.137
Ovocných šťav — Obstsätze . . . . hl	457	344	801	510	594	303	897	689	662
Limonád — Limonaden . . . . . hl	4.397	2.848	7.245	7.269	4.493	3.253	7.746	6.081	4.487
Sodových vod — Sodawasser . . . . hl	9.795	3.510	13.305	13.175	9.145	3.814	12.959	11.969	8.975
Minerálních vod — Mineralwasser . hl	5.825	1.124	6.949	5.980	7.187	1.222	8.409	6.151	7.250

*) T. j. množství, které bylo zdaněno v r. 1938 pouze na dnešním území protektorátu Čechy a Morava. — D. i. die Menge, die im Jahre 1938 nur auf dem jetzigen Gebiet des Protektorats Böhmen und Mähren versteuert wurde.

5. Živnostenské porážky — Gewerbliche Schlachtungen

Poražené kusy Geschlachtete Stücke	Čechy Böhmen	Morava Mähren	Ührnem Zusammen	Čechy Böhmen	Morava Mähren	Ührnem Zusammen	Čechy Böhmen	Morava Mähren	Ührnem Zusammen
	I. 1939		I. 1938*)	II. 1939		II. 1938*)	III. 1939		III. 1938*)
skotu — Rinder	22.494	9.772	32.266	29.551	21.334	9.502	30.836	27.159	25.506
telat — Kälber	28.082	14.202	42.284	34.930	28.443	14.623	43.066	36.740	31.428
veprů — Schweine	120.136	51.743	171.879	160.547	116.491	51.227	167.718	164.516	141.304
ovcí — Schafe	4.304	149	4.453	4.657	5.010	181	5.191	4.687	2.017
jehnát — Lämmer	59	36	95	94	86	40	126	178	63
koz — Ziegen	1.214	889	2.103	1.635	907	789	1.696	1.652	1.555
kůzlat — Zickeln	198	218	416	672	1.519	2.753	4.272	6.387	29.914
koní a mulů — Pferde und Maultiere .	1.064	519	1.583	1.140	1.012	465	1.477	992	1.169
hříbat a oslů — Fohlen und Esel . .	46	6	52	50	35	3	38	40	72

*) T. j. poražený dobytek jen na nynějším území protektorátu Čechy a Morava. — D. h. Schlachtungen ausschließlich auf dem jetzigen Gebiet des Protektorats Böhmen und Mähren.

13. Neumístění uchazeči podle politických okresů - Nichtuntergebrachte Bewerber nach politischen Bezirken

Země, politický okres Land politischer Bezirk	Neumístění uchazeči Nichtuntergebrachte Bewerber				Země, politický okres Land politischer Bezirk	Neumístění uchazeči Nichtuntergebrachte Bewerber			
	31. I.	28. II.	31. III.	30. IV. ¹⁾		31. I.	28. II.	31. III.	30. IV. ¹⁾
	1939					1939			
Čechy - Böhmen									
Benešov	204	186	181	130	Slaný	1.050	808	603	380
Beroun	255	134	67	32	Strakonice	348	321	294	190
Blatná	530	421	189	59	Sušice-Schlüttenthal	404	386	281	162
Boleslav Mladá	1.302	1.318	1.151	538	Tábor	521	467	373	290
Brandýs nad Labem	504	308	302	190	Třeboň	1.279	1.293	1.161	611
Brod Český	602	576	523	228	Turnov	1.276	1.150	999	621
Brod Německý-Deutsch Brod	709	561	275	174	Týn n. Vlt.	195	167	191	151
Budějovice České-Böhm. Budweis	3.764	3.657	3.315	1.753	Vlašim	149	91	71	68
Bydžov Nový	431	393	385	369	Zámostí-Senftenberg	688	583	450	203
Čáslav	745	646	353	97	Celkem - Zusammen	71.437	61.777	53.613	33.598
Domažlice	1.511	1.412	1.272	405	Uchazeči z různých míst - Bewerber aus verschiedenen Orten	3.955	3.881	3.694	3.750
Dvůr Králov. n. L.-Könighof a. d. E.	1.154	833	657	447	Uhřenem - Summe	75.392	65.658	57.307	37.348
Hora Koutná	283	220	261	120	Z toho v pracovních útvarech - Davorin in Arbeitskolonnen	7.648	7.759	7.995	5.756
Hořice	1.021	886	732	304	Morava a Slezsko - Mähren u. Schlesien				
Hořovice	365	278	280	139	Boskovice	2.501	2.529	2.212	720
Hradec Jindřichův-Neuhaus	564	514	373	307	Brno-město - Brünn, Stadt	5.890	5.615	5.035	2.592
Hradec Králové-Königgrätz	1.481	1.279	1.079	662	Brno-venkov - Brünn, Land	3.381	2.972	2.188	1.136
Hradiště Mnichovo	768	794	763	430	Brod Uheršký	1.461	1.553	1.548	942
Humpolec	379	376	231	146	Budějovice Mor.	1.875	1.642	1.267	446
Chotěboř	294	273	201	141	Dačice	254	218	185	158
Chrudim	1.681	1.433	943	340	Frýdek	1.843	1.364	1.105	995
Jičín	599	562	501	321	Hodonín	1.999	1.530	1.243	904
Jilemnice-Starkenbach	1.289	1.200	1.050	664	Holešov	879	742	761	546
Jílové	337	254	134	103	Hradiště Uheršké	2.198	1.729	1.526	898
Kamenice n. L.	363	313	306	254	Hranice-Mähr. Weißkirchen	1.180	1.204	1.104	607
Kladno	657	358	447	187	Jihlava-Iglau	1.535	1.361	1.058	423
Klatovy-Klattau	695	710	656	457	Kroměříž	810	836	735	277
Kolin	1.875	1.326	668	372	Kyjov	2.382	2.144	1.165	564
Kralovice	220	166	86	55	Litovel	1.050	1.023	844	461
Kralupy n. Vlt.	289	307	308	210	Meziříčí Valašské	3.104	2.596	2.243	1.084
Ledeč n. Sáz.	167	100	77	41	Meziříčí Velké	470	414	253	137
Litomyšl-Leitomischl	1.561	1.149	1.030	585	Město Nové na Mor.	719	570	420	294
Louny	897	823	1.054	575	Mistek	716	600	469	276
Mělník	181	145	157	131	Olomouc-město - Olmütz, Stadt	719	848	717	469
Město Nové n. Met.	401	318	238	104	Olomouc-venkov - Olmütz, Land	1.441	1.088	1.022	536
Milevsko	333	282	320	90	Ostrava Moravská	3.930	2.209	1.839	1.377
Mýto Vysoké	1.690	1.374	1.258	699	Prostějov	1.409	1.362	1.126	887
Náchod	1.749	1.438	1.079	549	Přerov	1.312	1.448	856	241
Nymburk	297	282	218	114	Tišnov	895	702	646	207
Paka Nová	520	404	255	152	Třebíč	1.056	1.032	1.034	436
Pardubice	2.659	2.308	2.037	1.220	Vsetín	1.092	913	1.107	611
Pelhřimov	207	207	179	136	Vyškov	2.228	2.225	1.135	263
Písek	844	684	558	126	Zlín	608	698	709	551
Plzeň-Pilsen	4.368	3.727	3.216	1.986	Uhřenem - Summe	48.997	43.167	35.552	19.038
Poděbrady	650	484	388	303	Z toho v pracovních útvarech - Davorin in Arbeitskolonnen	2.381	2.448	2.790	2.524
Polička	1.244	1.005	747	510	II. Přehled podle zemí. II. Übersicht nach Ländern.				
Praha-město - Hauptstadt Prag .	10.089	9.311	9.033	8.053	Čechy - Böhmen	75.392	65.658	57.307	37.348
Praha-venkov - Prag, Land	1.142	880	894	616	Morava a Slezsko - Mähren u. Schlesien	48.937	43.167	35.552	19.038
Přeštice-Přeßnitz	306	277	310	146	Uhřenem - Summe	124.829	108.825	92.859	56.386
Přibram	698	599	449	247	Z toho v pracovních útvarech - Davorin in Arbeitskolonnen	10.029	10.207	10.785	8.280
Rakovník	710	642	575	346					
Ričany	371	372	226	235					
Rokycany	1.857	1.564	1.444	651					
Roudnice n. L.	1.617	1.406	1.344	575					
Rychnov n. Kn.	1.275	1.180	1.135	636					
Sedlčany	445	383	259	187					
Senomly	4.438	3.473	3.021	2.275					

¹⁾ Předběžná data. — Vorläufige Daten.

